

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Lukáš Onderka

Jurisdikční normy v nařízení Brusel I bis

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Mgr. Magdalena Pfeiffer, Ph.D.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 10. 05. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 196 585 znaků včetně mezer.

diplomant/diplomantka

V Praze dne 10. května 2023

Obsah

Úvod.....	2
1. Mezinárodní civilní procesní právo.....	5
1.1. Pojmy (mezinárodní) příslušnost a pravomoc	6
1.2. Geneze právní úpravy jurisdikčních norem.....	9
1.3.1. Vývoj před přijetím Bruselské úmluvy	9
1.3.2. Bruselská úmluva	10
1.3.3. Nařízení Brusel I.....	14
1.3.4. Nařízení Brusel I bis	15
2. Hranice jurisdikční normy v čl. 7 odst. 1 a 2	17
3. Příslušnost soudu ve sporech ze smlouvy	23
3.1. Společné znaky jurisdikčních norem v čl. 7 odst. 1	23
3.1.1. Místo plnění mimo výsostné území státu	23
3.1.2. Spornost existence smlouvy.....	23
3.1.3. Změna v osobě věřitele nebo dlužníka	24
3.2. Zbytková jurisdikční norma v čl. 7 odst. 1 písm. a).....	26
3.3. Prodej zboží a poskytování služeb dle čl. 7 odst. 1 písm. b).....	35
3.3.1. Pojmy smlouva o prodeji zboží a smlouva o poskytování služeb	36
3.3.2. Místo plnění	40
3.4. Vztah k jiným ustanovením nařízení Brusel I bis.....	46
4. Příslušnost soudu ve sporech z deliktu.....	49
4.1. Škodná událost.....	51
4.1.1. Místo příčiny škody	52
4.1.2. Místo škody	54
4.2. Negativní deklaratorní žaloby	58
4.3. Odpůrčí žaloba.....	61
5. Společné znaky jurisdikčních norem v čl. 7 odst. 1 a 2	64
5.1. Určení místní příslušnosti	64
5.2. Alternativa k čl. 4	64
5.3. Absence ochrany slabší strany.....	65
5.4. Rozsah přezkumu tvrzených údajů zakládajících jurisdikci.....	67
5.5. Restriktivní výklad	68
Závěr.....	71
Seznam zkratk	76
Seznam použitých zdrojů	79
Abstrakt	90

Úvod

V předminulém století naprostá většina lidí celý život žila v oblasti, kde se narodili, neobchodovali s osobami z jiných států, protiprávní jednání páchali ve státě, jehož byli občany a kde měli bydliště a toto protiprávní jednání nemělo na osoby v jiných státech žádný dopad. Obdobné závěry platily i pro většinu právnických osob. S vynálezem nových strojů, například parní lokomotivy, automobilu nebo letadla se svět stával dostupnější. Díky těmto vynálezům se lidé a zboží mohli rychleji a levněji přepravovat na delší vzdálenosti, až za hranice svého státu. Člověk je tvor společenský, proto bez ohledu, zda se nachází ve svém domovském státě či v cizině, snaží se spolupracovat, právním projevem spolupráce je uzavírání smluv. Člověk je také tvor omylný a porušovat normy může také za hranicemi státu bydliště. V případě, že se strany smlouvy nebo škůdce a poškozený nedohodnou, mohou svůj spor předložit před třetího, na žádném z nich závislém, jenž rozhodne o jejich právech a povinnostech. Tímto třetím je zpravidla soud. S ohledem na častější migraci obyvatel se začaly objevovat spory, které měly souvislost k více státům. Tyto spory obsahovaly zahraniční prvek, který může spočívat v tom, že subjekt sporu má vztah k cizině, například v důsledku svého občanství, bydliště; v tom, že skutečnost významná pro právní vztah nastala v cizině, například místo uzavření smlouvy; nebo předmět právního vztahu se nachází v cizině, příkladem je dodání zboží do jiného státu.

V případech s cizím prvkem vyvstává riziko, že více států zákonem udělí soudům pravomoc rozhodnout spor. Soudy každého státu mohou v důsledku rozdílného práva a judikatury, jež je zavazuje, rozhodnout spor rozdílně. Obecným pravidlem vyplývajícím ze suverenity státní moci je, že rozsudek vyvolává právní účinky pouze ve státě, jehož soudy ho vydaly. Uznání a následnému výkonu mohla zabránit rozdílnost jurisdikčních norem, neboť z pohledu práva uznávajícího státu, soud, jenž vydal rozhodnutí, nemusel být příslušný. Aby státy tomuto předešly, sjednocovaly jurisdikční normy.¹ Dosavadním vrcholem unifikace jurisdikčních norem ve věcech občanských a obchodních je v Evropské unii nařízení Brusel I bis.^{2,3}

¹ Skutečnost, že jurisdikční normy byly zamýšleny primárně za účelem usnadnění uznání a výkonu zmiňuje také Soudní dvůr v prvním rozsudku, v němž vykládal Bruselskou úmluvu, konkrétně v rozsudku ze dne 6. října 1976 C-12/76 (Tessili) v bodě 9.

² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Pokud v této práci uvádím pouze ustanovení právního předpisu bez zmínky, o jaký předpis se jedná, je daným předpisem nařízení Brusel I bis, nevyplývá-li z textu něco jiného.

Nařízení obsahuje více než dvě desítky jurisdikčních norem. Jedná se o materii velmi obsáhlou, a proto, abych se mohl věnovat problematice hlouběji, zúžil jsem téma, po dohodě s vědoucí práce, pouze na dvě jurisdikční normy, a to příslušnost soudu dle čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis (dále také jen „příslušnost ve sporech ze smlouvy“) a příslušnost soudu dle čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis (dále také jen „příslušnost ve sporech z deliktu“). Čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis, vychází z čl. 5 odst. 1 nařízení Brusel I a Bruselské úmluvy. Čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis vychází z čl. 5 odst. 3 nařízení Brusel I a Bruselské úmluvy. Nařízení Brusel I bis, nařízení Brusel I a Bruselskou úmluvu označuji souhrnně jako Bruselský režim. Jurisdikční normy, jež jsou předmětem této práce, jsou v rámci nařízení součástí oddílu nazvaném „zvláštní příslušnost“. Tento oddíl obsahuje i jiné jurisdikční normy.

Vybrané dva odstavce jsou předmětem rozhodování o předběžné otázce přibližně v polovině všech případů, kdy Soudní dvůr Evropské unie (dále jen Soudní dvůr) vykládal nařízení Brusel I bis.⁴ Také komentářová literatura věnuje značnou část svého rozsahu čl. 7 odst. 1 a čl. 7 odst. 2.⁵ Výše uvedené ilustruje zásadní význam vybraných jurisdikčních norem v rámci celého nařízení Brusel I bis, který výrazně převyšuje jejich krátké textové znění. Zúžené téma práce poskytuje dostatečnou materii k naplnění požadovaného rozsahu diplomové práce. Širší pojetí by mi nedovolilo věnovat se problematice podrobně a práce by byla nevyhnutelně pouze povrchní. Cílem této práce je dopodrobna analyzovat nejdůležitější aspekty vybraných jurisdikčních norem a zdůraznit nedostatky, ať už v textu jurisdikčních norem nebo v judikatuře Soudního dvora. Věnuji se také právnímu prostředí, jež ve vybrané oblasti existovalo před přijetím nařízení Brusel I bis. Zmiňuji návrhy, které v rámci legislativního procesu nebyly přijaty.

Hlavním zdrojem, z kterého čerpám, jsou rozsudky Soudního dvora a stanoviska generálních advokátů Soudního dvora. Právě rozsudky Soudního dvora jsou velmi významné pro výklad nařízení Brusel I bis a nezřídka tvůrci Bruselského režimu upravili znění pravidel zvláštní příslušnosti na základě judikatury Soudního dvora.⁶ Vycházím také z rozsudků, které Soudní dvůr vydal ve vztahu k právním předpisům předcházejícím nařízení Brusel I bis, tj. ve vztahu k

³ MANKOWSKI, Peter. Research handbook on the Brussels Ibis regulation. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020. ISBN 978 1 78811 078 5 str. vii.

⁴ Ke dni 23. 4. 2023 SDEU citoval ve výroku rozhodnutí některé z ustanovení nařízení Brusel I bis celkem 48 z toho čl. 7 odst. 1 nebo 2 citoval v 22 rozsudcích.

⁵ V komentáři Brussels Ibis Regulation. Köln: Otto Schmidt, 2016. ISBN 978-3-504-08005-1. Je věnováno 179 stran čl. 7 odst. 1 a 2. Všem jurisdikčním normám je celkem věnováno 736 stran.

⁶ Například revize Bruselské úmluvy z roku 1989, jež mj. kodifikovala závěry Soudního dvora z rozsudku Ivenel, stran příslušnosti soudu řešícího nároky z pracovní smlouvy.

Bruselské úmluvě a nařízení Brusel I. V případech, kdy znění ustanovení v předpisech lze považovat za rovnocenná, je dřívější judikatura plně aplikovatelná.⁷ Komentářovou literaturu a odborné články používám v případě, kdy mohou přispět k lepšímu pochopení nebo vyjadřují odlišné stanovisko než judikatura.

Metody využívané v této práci jsou popisná, analytická a komparativní. Popisnou metodu využívám hojně v části, jež se věnuje historii. Komparativní metodu využívám nejvíce v části práce, v níž porovnávám příslušnost ve sporech ze smlouvy a příslušnost ve sporech z deliktu a hledám hranice obou příslušností. Analytickou metodu využívám ve většině práce, ale nejvíce v části, jež studuje jurisdikční normy ve světle judikatury Soudního dvora. Práce je členěna od obecného pojednání ke konkrétnímu. V první kapitole se zabírám podřazením jurisdikčních norem pod mezinárodní právo procesní, rozebírám pojmy a popisují historii jurisdikčních norem. Následující kapitoly jsou hlavní částí práce, neboť v nich již popisují dvě vybrané jurisdikční normy, včetně jejich vzájemné hranice a společných znaků.

⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 8. května 2019 ve věci C-25/18 (Kerr) bod 19 nebo rozsudek Soudního dvora ze dne 13. července 2006 ve věci C-103/05 (Reich Montage AG) bod 22.

1. Mezinárodní civilní procesní právo

Obor práva, jehož předmětem jsou jurisdikční normy upravující příslušnost/pravomoc soudů v řízeních s cizím prvkem se nazývá mezinárodní právo soukromé, přesněji jeho část mezinárodní civilní procesní právo, někdy také nazýváno jen mezinárodní právo procesní. Vztah mezi mezinárodním právem soukromým a mezinárodním právem procesním se vyvíjel. Svědčí o tom skutečnost, že zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním z roku 1963⁸ ve svém názvu vyčleňoval mezinárodní právo procesní mimo rámec mezinárodního práva soukromého. Zákodárce se přijetím zákona o mezinárodním právu soukromém z roku 2012⁹ přiklonil k systematickému začlenění mezinárodního práva procesního pod mezinárodní právo soukromé, byť si byl vědom, že tento závěr není v teorii jednoznačně sdílen.¹⁰ S ohledem na deklaraci zákonodárce podřadit mezinárodní právo procesní pod mezinárodní právo soukromé je systematika zákona zavádějící. Část druhá je nadepsána „Obecná ustanovení mezinárodního práva soukromého“, kdežto část třetí zní „Obecná ustanovení mezinárodního práva procesního“ Pakliže mezinárodní právo procesní je podobor mezinárodního práva soukromého, tak obecná ustanovení mezinárodního práva procesního neměla být vyčleněna do zvláštní části, ale měla být zvláštní hlavou v rámci části věnující se obecným ustanovením mezinárodního práva soukromého.

Určité nejasnosti ve vzájemném vztahu těchto dvou oblastí práva nejsou v Evropě ojedinělé. Příkladem mohou být právní řády Švýcarska a Rakouska. Německý překlad pojmu „mezinárodní právo soukromé“ je „das Internationale Privatrecht“. Švýcarský¹¹ i rakouský¹² zákon o mezinárodním právu soukromém mají totožný název (Bundesgesetz über das internationale Privatrecht). Věcná působnost švýcarského zákona mimo oblast rozhodného práva zahrnuje také jurisdikci švýcarských soudů, kdežto věcná působnost rakouského zákona je pouze v oblasti rozhodného práva a jurisdikční normy nezahrnuje. Z toho lze usoudit, že překlad českého pojmu „mezinárodní právo soukromé“ v rakouském právním řádu nezahrnuje oblast mezinárodního práva procesního, naproti tomu švýcarský právní řád chápe mezinárodní civilní

⁸ Zákon č. 97/1963 Sb., zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním.

⁹ Zákon č. 91/2012 Sb., zákon o mezinárodním právu soukromém, dále také jen ZMPS.

¹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, s. 43-44.

¹¹ Bundesgesetz vom 18. Dezember 1987 über das Internationale Privatrecht (IPRG). Dostupné online z: <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/de/quotes>.

¹² Bundesgesetz vom 15. Juni 1978 über das internationale Privatrecht. Dostupné online z: <https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1978_304_0/1978_304_0.pdf>.

právo procesní jako součást mezinárodního práva soukromého.¹³ Nyní v domácí odborné literatuře převládá většinový názor, že mezinárodní právo procesní je součástí mezinárodního práva soukromého.¹⁴ K tomu to závěru se přikláním také, a to z důvodu propojenosti obou dvou oblastí, které používají stejné pojmy a v posledních letech stále častěji předmět jejich úpravy je obsažen v rámci jediného předpisu.¹⁵

Každý soud aplikuje své mezinárodní právo soukromé.¹⁶ Tato skutečnost zvyšuje v rámci mezinárodního práva soukromého význam jeho části obsahující jurisdikční normy, protože determinuje kolizní normy určující rozhodné právo. Jurisdikční normy nejsou jen pouhými normami umožňující žalobci vybrat, dávají-li mu možnost volby, geograficky a jazykově příznivější sudiště, ale mohou mít zásadní význam na určení hmotněprávní úpravy, kterou se spor bude řídit. Nicméně po sjednocení kolizních norem ve sporech ze smlouvy (nařízení Řím I¹⁷) i deliktu (nařízení Řím II¹⁸), již místo sudiště na území Evropské unie nemá vliv na určení rozhodného práva.

1.1. Pojmy (mezinárodní) příslušnost a pravomoc

Ve vztahu k jurisdikčním normám judikatura, legislativa i literatura používají pojmy pravomoc¹⁹, příslušnost²⁰ a mezinárodní příslušnost²¹. Pojem „mezinárodní“ není dle mého názoru vhodný ve vztahu k nařízení používat, neboť soud, jenž je na základě jurisdikční normy zakotvené v nařízení oprávněn spor rozhodnout nemá mezinárodní povahu, ale jedná se o vnitrostátní soud. Zbývá tak vyjasnit otázku, zda jurisdikční normy, jež jsou předmětem zkoumání této práce, upravují otázku pravomoci nebo příslušnosti. Česká jazyková verze nařízení Brusel I bis ve vztahu k čl. 7 i v názvu samotného nařízení používá pojem příslušnost.

¹³ Ke stejnému závěru dochází i Malacka a Ryšavý v MALACKA, Michal, Lukáš RYŠAVÝ. Mezinárodní právo soukromé a procesní. Úvod do studia mezinárodního práva soukromého a rozhodčí řízení. 2. vydání. Praha: Leges, 2021, ISBN 978-80-7502-519-7 na straně 211-212.

¹⁴ Tento názor zastávají například autoři v knize KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. Mezinárodní právo soukromé. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. Právnícké učebnice. (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), ISBN 978-80-7380-550-0.

¹⁵ Příkladem je Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení nebo zákon č. 97/1963 Sb., zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním.

¹⁶ § 8 odst. 1 ZMPS.

¹⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy.

¹⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy.

¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze 13. dubna 2021, sp. zn. 30 Cdo 1926/2020 bod 4.

²⁰ Například český překlad nařízení Brusel I bis.

²¹ Tamtéž jako v poznámce 26.

Anglická verze používá pojem jurisdiction, ten ale může být přeložen také jako pravomoc i příslušnost,²² stejně tak německý pojem Zuständigkeit,²³ ve slovenském překladu je uveden pojem právomoc, nikoliv príslušnosť. Slovenský pojem právomoc má stejný význam jako český pojem pravomoc a totéž platí ve vztahu k pojmům příslušnosti a příslušnosti.²⁴ Jak výše uvedeno, jiná jazyková znění jsou způsobilá zpochybnit český překlad, z toho důvodu je potřeba pojmy pravomoc a příslušnost probrat podrobněji.

Pravomoc soudů je v českém právu definována jako okruh záležitostí, které jsou soudy oprávněny rozhodnout.²⁵ Naproti tomu příslušnost vymezuje působnost jednotlivých soudů v rámci soudní soustavy.²⁶ Pokud nařízení Brusel I bis stanovuje pouze stát, jehož soudy mají pravomoc, dle českého právního pojmosloví, neurčuje jejich příslušnost, ale pravomoc. Připuštění, že pojem příslušnost lze použít i v případě, kdy nařízení určuje pouze stát, jehož soudy mohou spor rozhodnout, znamená, že české soudy jsou součástí jiné větší soudní soustavy, pravděpodobně soustavy všech soudů členských států Evropské unie a daná jurisdikční norma určuje v rámci této soustavy působnost. Tato soustava všech soudů v Evropské unii ale nemá žádný vrcholový soud, jenž by byl funkčně příslušný pro řízení o opravných prostředcích proti rozhodnutím vydaných soudy členských států. Tímto soudem nemůže být Soudní dvůr, protože jeho úloha je především výklad evropského práva v průběhu řízení před pravomocným rozhodnutím,²⁷ navíc strany sporu nemají žádnou možnost se přímo obrátit na Soudní dvůr. Soudní dvůr nemůže rušit ani měnit rozsudky národních soudů. Není-li v Evropské unii jeden soud, jenž by byl vrcholem společné soudní soustavy, nelze hovořit o jednotné soustavě soudů, a z toho důvodu určuje-li nařízení Brusel I bis pouze stát, jehož soudy mohou spor rozhodnout, neupravuje (místní) příslušnost, ale pravomoc. Příkladem takové jurisdikční normy je čl. 4, jenž určuje pouze stát, jehož soudy mají pravomoc. Proto se domnívám, že překlad čl. 4 nařízení Brusel I bis obsahuje chybně pojem příslušnost na místo pojmu pravomoc. Je žádoucí v případě, kdy právnická čeština umožňuje rozlišovat pojmy pravomoc a příslušnost, toto rozlišení využít

²² Seznam slovník. Slovník. [cit. 2022-05-30]. Dostupné online z: <https://slovník.seznam.cz/preklad/anglicky_cesky/jurisdiction>.

²³ WIDIMSKI, František. Německo-český a česko-německý slovník. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974, s. 1010.

²⁴ Závěr vyplývá z porovnání českého zákona č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád a slovenského zákona č. 160/2015 Z. Civilný sporový poriadok.

²⁵ Civilní právo procesní. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 94. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-298-1.

²⁶ Tamtéž str. 113.

²⁷ Soudní dvůr má pravomoc vést i jiná řízení, například řízení o žalobě Komise vůči členským státům, nicméně ani po zohlednění všech řízení, které je Soudní dvůr oprávněn vést, nelze o něm hovořit jako o vrcholu soudní soustavy všech členských soudů.

také v rámci tvorby českého znění evropských předpisů, neboť tím bude dosaženo používání přesnějších pojmů, jenž mají užší význam.

V případě, kdy nařízení Brusel I bis neurčuje pouze stát, jehož soudy jsou oprávněny spor rozhodnout, ale množinu soudů ve státě, které mohou být příslušné, zmenšuje jen na některé, již nařízení určuje i (místní) příslušnost soudů. Takovým příkladem jsou obě jurisdikční normy, jež jsou předmětem této práce, a proto v souvislosti s nimi můžeme používat pojem příslušnost.²⁸

Malacka a Ryšavý pojem pravomoc a příslušnost chápou jako synonyma, přičemž je definují jako „vymezení soudní moci jednoho státu vůči soudní moci státu druhého“. Pojem příslušnost chápou jako pojem evropského práva a pojem pravomoc pojem českého práva, což dokládají tvrzením, že zákon o mezinárodním právu soukromém pracuje s termínem pravomoc, kdežto nařízení Evropské unie pracují výlučně s pojmem příslušnost. Dle jejich tvrzení normy mezinárodního práva soukromého téměř vždy odkazují pouze na stát, jehož soudy jsou „mezinárodně příslušné/pravomocné“.²⁹ S uvedenými tvrzeními nesouhlasím. Zákon o mezinárodním právu soukromém používám na vícero místech (§ 6, § 15, § 16, § 85, § 86, § 88, § 103, § 106, § 122) také pojem příslušnost. Rozdílnost obsahu pojmů příslušnost a pravomoc v ZMPS lze vysvětlit pomocí § 85. Tento § zní „*Pravomoc českých soudů ve věcech závazkových a jiných majetkových práv může být založena také ujednáním stran v písemné formě. Věcnou příslušnost českých soudů nelze však takovým ujednáním měnit.*“ Z ustanovení jednoznačně vyplývá, že v případě, kdy ZMPS hovoří o materii, kterou jsou obecně oprávněny rozhodovat české soudy jakožto obecná množina, používá pojem pravomoc, kdežto v případech, v nichž zákon vylučuje některé soudy z oné obecné množiny všech českých soudů, čímž stanovuje jejich vzájemnou působnost, používá již pojem příslušnost. ZMPS používá pojmy pravomoc a příslušnost ve stejném významu jako Občanský soudní řád.³⁰ Tím je vyvráceno tvrzení, výše zmíněných autorů, že není rozhodující, který z pojmů je použit.³¹ Nařízení Evropské unie opravdu převážně³² používají pojem příslušnost, což je ovšem sporné. Je nežádoucí, aby stejné pojmy měly v rámci mezinárodního práva soukromého odlišný význam, na základě toho, zda jsou použity v normách evropského práva nebo národního. Je žádoucí v evropských předpisech

²⁸ Zajímavým příkladem je také čl. 18 odst. 1 nařízení Brusel I bis, který obsahuje dvě jurisdikční normy. První stanovuje pouze mezinárodní pravomoc, druhá mimo pravomoci také příslušnost.

²⁹ Všechna tvrzení v MALACKA, Michal, Lukáš RYŠAVÝ. Mezinárodní právo soukromé a procesní. Úvod do studia mezinárodního práva soukromého a rozhodčí řízení. 2. vydání. Praha: Leges, 2021, ISBN 978-80-7502-519-7 na straně 241-242.

³⁰ Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dále také jen OSŘ.

³¹ „*V konečném důsledku není až tak zásadní, který z pojmů se používá*“ str. 242 knihy citované v bodě 26.

³² Nikoliv výlučně, jak uvádějí autoři. Nařízení o dědictví ve svém čl. 2 používá pojem pravomoc. Stejně tak recitál 12 nařízení Brusel I bis.

využít bohatost české právní terminologie, která zřetelně dokáže používáním pojmů pravomoc a příslušnost rozlišit, zda jurisdikční norma odkazuje pouze obecně na soudy státu, nebo na omezený okruh soudů ve státě, čímž například vylučuje, tak jako čl. 7 odst. 1, aplikaci národních pravidel o místní příslušnosti. De lege ferenda je vhodné uvést české znění evropských nařízení upravujících příslušnost/pravomoc v souladu s jejich významem v národním právu.

Z výše uvedeného také vyplývá, že zahrnutím v českém znění do pojmenování nařízení pojem příslušnost bez pojmu pravomoc je název nařízení vymezen úžeji, než jaká je jeho skutečná věcná působnost. Naproti tomu slovenský překlad nařízení, jenž využívá pojmu právomoc je vhodnější.

1.2. Geneze právní úpravy jurisdikčních norem

1.3.1. Vývoj před přijetím Bruselské úmluvy

Jurisdikční normy na evropské půdě vznikaly již na přelomu 19. a 20. století. Jurisdikční normy, které předcházely Bruselskému režimu, popisují v této kapitole pouze krátce. Ve vztahu k Bruselské úmluvě a nařízení Brusel I rozebírám pouze legislativní proces, formu předpisů a vázanost členských států Evropské unie danými předpisy. Pojednání o samotných jurisdikčních normách zakotvených v Bruselské úmluvě a nařízení Brusel I včetně judikatury Soudního dvora je součástí kapitol 2, 3 a 4, neboť obsah Bruselského režimu je nutné vykládat jako celek.³³

Před přijetím Bruselské úmluvy byla zvláštní příslušnost ve sporech s mezinárodním prvkem upravena na národní úrovni prostřednictvím vnitrostátních předpisů nebo na mezinárodní úrovni v podobě mezinárodních smluv. Nevýhoda úpravy na národní úrovni spočívala v tom, že pravidla zvláštní příslušnosti nebyla ve všech státech jednotná.

Mezinárodní smlouvy sjednocovaly pravidla pouze mezi signatářskými státy. Příkladem je smlouva mezi Francií a Belgií z roku 1899³⁴ nebo smlouva mezi Belgií a Nizozemím z roku

³³ Důvodem je, že stran jurisdikčních norem byl přechod od Bruselské úmluvy přes nařízení Brusel I až po nařízení Brusel I bis evolucí a nikoliv revolucí. Pozdější předpisy spíše doplňovaly nová pravidla, nikoliv od základu měnily celou strukturu Bruselského režimu. Z toho důvodu je také nyní z velké části použitelná judikatura vydaná ve vztahu k předchůdcům nařízení Brusel I bis.

³⁴ La convention entre la Belgique et la France sur la compétence judiciaire, sur l'autorité et l'exécution des décisions judiciaires, des sentences arbitrales et des actes authentiques, signée à Paris le 8 juillet 1899. Dostupné online z <https://basedoc.diplomatie.gouv.fr/exl-php/recherche/mae_internet___traites>.

1925.³⁵ Smlouvy upravovaly rozdílně okruh záležitostí, pro které má být stanovena zvláštní příslušnost, rozdílnost panovala také ve vymezení osob, na která se ustanovení vztahovala a hraničních určovateli.³⁶ Důkazem toho je, že čl. 2 výše uvedené smlouvy mezi Francií a Belgií umožňoval podat žalobu v místě vzniku závazku či plnění, jen v případě, že žalovaný neměl bydliště ve Francii ani v Belgii. Smlouva mezi Belgií a Nizozemím taktéž stanovuje jako hraniční určovatel místo vzniku či plnění závazku, ale aplikovatelnost nepodmiňuje bydlištěm mimo signatářské státy, na druhou stranu věcná působnost druhé jmenované mezinárodní smlouvy je omezena pouze na občanskoprávní a obchodněprávní záležitosti.

V oblasti příslušnosti soudu ve sporech z deliktu byla úprava jednotnější oproti příslušnosti soudu řešícího spor ze smlouvy. Ale i zde existovaly rozdíly, především v otázce, zda jurisdikční norma se má vztahovat na všechny delikty, nebo pouze některé, například delikty v oblasti dopravy.³⁷

Z mnohostranných smluv pod záštitou Haagské konference o mezinárodním právu soukromém se oblasti příslušnosti soudu ve sporu ze smlouvy věnovala pouze Úmluva z 15. dubna 1958 o příslušnosti vybraného soudu při mezinárodní koupi zboží³⁸, ta ale nestanovila žádné hraniční určovatele, pouze řešila otázku volby práva. Z výše uvedeného plyne, že před přijetím Bruselské úmluvy nebyla na evropské půdě jednotná pravidla pro určení příslušnosti soudu řešícího spor ze smlouvy nebo deliktu.

1.3.2. Bruselská úmluva

Právní základ pro přijetí Bruselské úmluvy je zakotven v Římské smlouvě³⁹, prostřednictvím které šest západoevropských států založilo Evropské hospodářské společenství. V čl. 220 se státy mimo jiné zavázaly jednat o ochraně osob a o zjednodušení formalit pro vzájemné uznávání a výkon soudních rozhodnutí. Již rok po vstupu Římské smlouvy v platnost

³⁵ La convention entre la Belgique et les Pays-Bas sur la compétence judiciaire territoriale, sur la faillite, ainsi que sur l'autorité et l'exécution des décisions judiciaires, des sentences arbitrales et des actes authentiques, signée à Bruxelles le 28 mars 1925. Dostupné online z <<https://wetten.overheid.nl/BWBV0006117/1929-09-0>>1.

³⁶ Ve vztahu k jurisdikčním normám bývá častěji používán pojem „kritérium“, nicméně přikláním se k pojmu hraniční určovatel, neboť již z názvu lze vyvodit jeho hlavní úlohu, a to určit hranici mezi jednotlivými jurisdikcemi. Pojem hraniční určovatel použili také překladatelé v rozsudku Soudního dvora ze dne 29. října 2020 ve věci C-804/19 (Markt 24).

³⁷ Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters; OJ 1979 C 59/1 (Report Jenard) s. 25.

³⁸ Convention of 15 April 1958 on the jurisdiction of the selected forum in the case of international sales of goods. Dostupné online z <<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=34>>.

³⁹ Římskou smlouvou je v této práci myšlena Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství ze dne 25. března 1957, téhož dne strany podepsaly také Smlouvu o založení Evropského společenství pro atomovou energii, také nazývaná jako Římská smlouva.

Komise, jakožto orgán nově založeného Společenství, začala čl. realizovat tím, že pozvala státy k vyjednávání. Pozvánku odůvodnila snahou dosáhnout vnitřního trhu mezi státy, kterého nebude dosaženo, pokud nebude možné soudní cestou vymáhat a uznat právo z právních vztahů napříč společenstvím, a protože pravidla o příslušnosti soudů řešil každý stát samostatně, bylo potřeba najít společné řešení.⁴⁰ Úmluva byla přijata v podobě mezinárodní smlouvy, neboť EHS nemělo pravomoc přijímat nařízení v této oblasti. Úmluva se zabývá dvěma oblastmi, první je otázka příslušnosti soudu a druhá uznání a výkonu soudních rozhodnutí. Tyto dvě oblasti jsou řešeny v rámci jednoho legislativního aktu, protože spolu velmi úzce souvisí. Jedním z cílů sjednocení pravidel (zvláštní) příslušnosti bylo vyloučit možnost, že soudy členských států odmítnou uznat soudní rozhodnutí vydané v jiném členském státě s odůvodněním, že rozhodnutí vydal, dle jejich procesních předpisů, nepřislušný soud. Úmluva sjednotila pravidla (zvláštní) příslušnosti a tím výrazně snížila pravděpodobnost, že rozsudek vydaný v oblasti, jež spadá do její působnosti, bude v jiném členském státě považován za rozsudek vydaný nepřislušným soudem.⁴¹

Jednou z nejzásadnějších sporných otázek v průběhu vyjednávání o Bruselské úmluvě bylo, zda se pravidla o zvláštní příslušnosti mají vztahovat jen na státní příslušníky signatářských států nebo na osoby s bydlištěm v těchto státech bez ohledu na státní příslušnost. Čl. 220 Římské smlouvy požadoval zajištění právní ochrany pouze státním příslušníkům členských států, nicméně Bruselská úmluva podmiňuje aplikovatelnost pravidel zvláštní příslušnosti nikoliv občanstvím ale bydlištěm v některém z členských států. Druhou zvažovanou možností bylo striktně dodržet požadavek čl. 220 a pravidla zvláštní příslušnosti vztahovat pouze na žalované, jež jsou občany členských států a pro případ, že by byla žalovaná osoba mající bydliště v některém ze členských států, ale nemající občanství žádného ze členských států, musela by být aplikována jiná pravidla o (zvláštní) příslušnosti, pravděpodobně vnitrostátního charakteru. V důsledku toho by ve vztahu k žalovaným, kteří by nebyli občany členských států, nedošlo k žádnému sjednocení pravidel zvláštní příslušnosti, což je jeden z hlavních cílů úmluvy.

Podmiňování použitelnosti pravidel občanstvím na místo domicilu by narušilo právní jistotu a předvídatelnost určení jurisdikce. Ve smlouvách strany běžně v rámci identifikace uvádí své bydliště, a proto každá ze stran ví, již ve fázi uzavírání smlouvy, zda je naplněna podmínka pro aplikaci pravidel zvláštní příslušnosti. Naproti tomu údaje o státním občanství se ve

⁴⁰Zpráva Komise Evropského hospodářského společenství ze dne 22. 10. 1959.

⁴¹ Úmluvě se nepodařilo zcela vyloučit tento následek, protože i po sjednocení hraničních určovatелů některé pojmy nebyly vykládány autonomně, ale na základě lex causa zjištěného na základě lex fori. Jednalo se o pojem „místo plnění“ zakotvený v čl. 5 odst. 1 řešícím příslušnost soudu ve sporech vyplývajících ze smlouvy.

smlouvách zpravidla neuvádí. Údaj o občanství může být pro osobu zamýšlející podat žalobu těžko zjištělný, naproti tomu bydliště je faktický stav. Jenardova zpráva, jako další nevýhodu spoléhání se na občanství uvádí nutnost řešit případy dvojího občanství. Stejný problém ale vyvstává i v případě právnických osob a jejich sídla, protože v tomto případě může být rozpor mezi skutečným a zapsaným sídlem. Výhodou občanství je naopak jeho neměnnost v porovnání s bydlištěm.

Z výše uvedených důvodů, především s ohledem na cíl sjednocení pravidel o zvláštní příslušnosti, považuji za správné rozhodnutí podmiňovat aplikaci pravidel bydlištěm, a nikoliv občanstvím žalovaného.

Vyvstává otázka, zda je podmínka domicilu naplněna, pokud poslední známé bydliště žalovaného je v rámci EU, ale nynější bydliště nelze určit. Určité vodítko poskytl Soudní dvůr až ve vztahu k nařízení Brusel I, když v rozsudku *Hypoteční banka*⁴² rozhodl, že pojem bydliště zahrnuje i poslední známé bydliště v rámci EU, nelze-li aktuálně určit a nic nenasvědčuje tomu, že by měl žalovaný bydliště mimo EU.⁴³ I když pojem bydliště v tomto případě nebyl použit ve vztahu k pravidlům zvláštní příslušnosti, není žádný důvod se domnívat, že totožný pojem použitý na různých místech v nařízení Brusel I bude mít rozdílný význam. Mezi Bruselskou úmluvou a nařízením Brusel I nedošlo k žádné změně stran podmínky bydliště žalovaného uvnitř Společenství, z toho důvodu závěry Soudního dvora vyslovené až ve vztahu k nařízení Brusel I platily již v době Bruselské úmluvy. Z toho dovozují, že v případě, kdy poslední známé bydliště žalovaného se nacházelo na území členského státu EU, aktuální bydliště není možné určit, ale nic nenasvědčuje tomu, že je mimo EU, je, v důsledku posledního známého bydliště, splněna podmínka, že žalovaný má bydliště v některém členském státě.

Po přistoupení nových členů do Evropského hospodářského společenství bylo přijato vždy nové znění Bruselské úmluvy. Nové znění Bruselské úmluvy muselo projít ratifikací v národních parlamentech, neboť se jednalo o novou mezinárodní smlouvu. Tato procedura byla bohužel často zdlouhavá, a proto se stávalo, že v jednotlivých členských státech ve stejnou dobu platila různá znění Bruselské úmluvy. Například k 4. lednu 1985, neboli 12 let po přijetí do EHS, Dánsko ani Irsko nebyla vázáno žádnou verzí Bruselské úmluvy, protože ji neratifikovali. Belgie byla vázaná původní verzí z roku 1968. Verze z roku 1978 platila v Německu, Lucembursku a

⁴² Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. listopadu 2011 ve věci C-327/10 (*Hypoteční banka*).

⁴³ Německý státní občan byl žalován v České republice v místě jeho posledního známého bydliště. V tomto případě bydliště plnilo úlohu hraničního určovatele, a nikoliv podmínky aplikovatelnosti pravidel zvláštní příslušnosti.

Spojeném království. Verze z roku 1982 platila v Nizozemí, Francii a Itálii.⁴⁴ V jednu chvíli tak v EHS platily 3 různé verze a některé členské státy nebyly vázány žádnou. V oblasti zvláštní příslušnosti ve věcech smluvních a deliktních nebyly přijaty zásadní změny (největší byla zakotvení odchýlné úpravy pro pracovněprávní spory ve znění z roku 1989)⁴⁵, a proto větší potíže způsobovalo, neratifikoval-li stát delší dobu žádnou verzi než případy, kdy nebyl vázán posledním sjednaným zněním.

V roce 1997 Komise zveřejnila návrh páté verze Bruselské úmluvy.⁴⁶ Hlavní změny dle úvodního shrnutí návrhu byly v oblasti výkonu rozhodnutí, nicméně i v oblasti zvláštní příslušnosti návrh měnil znění poslední verze Bruselské úmluvy. Ustanovení o příslušnosti ve sporu plynoucího z individuálních pracovních smluv byly přesunuty do nového čl. 5a. Dříve obecná příslušnost ve věcech smluvních byla omezena pouze na smlouvy o prodeji zboží a hraniční určovatel byl stanoven v místě dodání. Návrh smlouvy neobsahoval žádné obecné pravidlo o příslušnosti soudu ve sporech plynoucí ze smlouvy, a proto lze předpokládat, že pro všechny spory vyplývající ze smlouvy, které nespádaly pod některý z úžeji vymezených případů jako např. výše zmíněné smlouvy o prodeji zboží nebo spotřebitelské smlouvy, byl příslušný pouze obecný soud dle bydliště žalobce. V návrhu tato změna nebyla odůvodněna. Zúžení všeobecné příslušnosti ve smluvních věcech pouze na spory plynoucí ze smluv o prodeji zboží považují za chybné rozhodnutí, neboť v případech sporů plynoucích ze smluv o poskytnutí služeb je zpravidla soud dle místa plnění úžeji spojen se sporem než obecný soud žalovaného. Další navrhovaná změna se týkala příslušnosti ve sporech vyplývajících z deliktu. Komise navrhovala hraniční určovatel stanovit v místě příčinné události vedoucí ke škodě a v místě, kde byla škoda utrpěna. V tomto případě by byla pouze kodifikována judikatura Soudního dvora, neboť od přijetí rozsudku *Mines de Potasse*⁴⁷ hraniční určovatel „místo škodné události“ byl vykládán v tom smyslu, že zahrnuje obě dvě výše zmíněná místa.⁴⁸ Daný návrh nebyl přijat, což považují za správné rozhodnutí, neboť kromě obsahových vad, největší komplikace pramenila

⁴⁴ Informace vyplývají z odpovědi Komise na dotaz europoslance Bernarda Cousteho ze dne 24. října 1984. Komise také zdůrazňuje, že nemá žádné právní prostředky, jak urychlit ratifikaci v jednotlivých státech. Dostupné online z: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1985:071:FULL&qid=1651165840820&from=EN>> s. 10-11>.

⁴⁵ Znění Bruselské úmluvy po revizi v roce 1989 dostupné online z: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A41990A0728&qid=1651328649144>>.

⁴⁶ Návrh Komise páté verze Bruselské úmluvy zveřejněn 26.11.1997, COM(97) 609 final. Dostupná online na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51997PC0609&from=EN>>.

⁴⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 30. listopadu 1976 ve věci C-21/76 (*Mines de Potasse*).

⁴⁸ Zásadní změna by mohla nastat v případě, že by soud příslušný na základě místa, kde byla škoda utrpěna byl příslušný pro rozhodnutí o celé škodě, neboť dle dosavadní judikatury mohl soud příslušný na základě místa utrpěné škody rozhodnout pouze o škodě, jenž byla utrpěna ve státě jeho sídla.

z toho, že se opět mělo jednat o mezinárodní smlouvu. Jednalo se o návrh verze s nejpodstatnějšími změnami za dobu účinnosti Bruselské úmluvy. Z toho důvodu by rozdílný okamžik ratifikace a tím i datum vázanosti státu danou úmluvou způsobovalo právní nejistotu pramenící z používání napříč EU podstatně odlišných verzí Bruselské úmluvy. V době vypracování revize již byla v Evropském parlamentu schválena Amsterdamská smlouva, jež opravňovala EU přijímat v dané oblasti právní akty ve formě nařízení.

Bruselská úmluva byla mezi členskými státy nahrazena nařízením Brusel I bis. S ohledem na čl. 68 odst. 1 nařízení Brusel I (bis), je Bruselská úmluva stále aplikovatelná na územích, jež jsou vyňata z působnosti Smlouvy o založení Evropského společenství (čl. 299) a pozdější Smlouvy o fungování Evropské unie (čl. 355), jedná se například o Arubu. Až do okamžiku nabytí účinnosti dohody mezi EU a Dánskem o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech byla Bruselská úmluva účinná v Dánsku.

1.3.3. Nařízení Brusel I

Nabytím účinnosti Amsterdamské smlouvy 1. května 1999 Evropská unie získala oprávnění přijímat právní akty v oblasti soudní spolupráce v občanských a obchodních věcech, neboť tato oblast byla přesunuta do I. pilíře.⁴⁹ V důsledku této změny Komise v roce 1999 již ve svém návrhu počítala, že Bruselská úmluva bude nahrazena právním aktem ve formě nařízení.⁵⁰

Pro Dánsko nebylo nařízení Brusel I nikdy závazné, neboť Dánsko je na základě sjednané výjimky vyňato mimo jiné z působnosti právních aktů Společenství v oblasti justiční spolupráce v civilních věcech, kam nařízení Brusel I spadalo.⁵¹ Dánsko nevyužilo opt-in, a proto dánské soudy i po přijetí nařízení nadále aplikovaly Bruselskou úmluvu.⁵² Dohodou mezi Dánskem a Evropským společenstvím z roku 2005, jež vstoupila v účinnost 1. července 2007⁵³ se obsah nařízení s několika změnami stal závazný i pro Dánsko. Nejednalo se o dodatečný opt-in, nařízení se nestalo součástí právního řádu Dánska, pouze mezinárodní dohoda obsahovala ve své

⁴⁹ SCHÜTZE, Robert. European Union law. Cambridge: Cambridge University Press, s. 28-30. ISBN 978-1-107-41653-6.

⁵⁰ Proposal for a COUNCIL REGULATION (EC) on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. Dostupné online z <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:51999PC0348>>.

⁵¹ Protokol o postavení Dánska dostupný online na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:12012E/PRO/22>>.

⁵² Viz recitály 21 a 22 nařízení Brusel I.

⁵³ Dohoda mezi Evropským společenstvím a Dánským královstvím o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Dostupná na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22005A1116%2801%29&qid=1651165840820>>.

příloze takřka totožný text s nařízením Brusel I. Tyto pravidla v příloze se Dánsko zavázalo dodržovat. Z výše uvedeného vyplývá, že Dánsko bylo vázáno zněním uvedeným v příloze mezinárodní dohody a jakékoliv pozdější změny nařízení nebyly pro Dánsko závazné, pokud s nimi nevyslovalo souhlas. Výslovně je tento závěr uveden v čl. 3 zmíněné dohody mezi Dánském a Evropským společenstvím.

Nařízení Brusel I za 13 let prošlo více než deseti novelizacemi, zpravidla pouze technického charakteru, přičemž žádná z novelizací se netýkala pravidel zvláštní příslušnosti.

1.3.4. Nařízení Brusel I bis

Dne 21. dubna 2009 vydala Komise na základě čl. 73 nařízení Brusel I zprávu o uplatňování nařízení Brusel I⁵⁴ a společně s ní zelenou knihu řešící návrhy *de lege ferenda*⁵⁵. V dokumentech byla zvažována hlubší revize nařízení Brusel I. Prvním pokusem o celkovou revizi byl návrh Komise Com 2010 748/03 ze dne 14. prosince 2010.⁵⁶ Tento návrh nikterak neměnil hraniční určovatele, na základě, nichž měl být určen příslušný soud v rámci pravidel zvláštní příslušnosti; zato velmi výrazně měnil podmínky pro aplikaci pravidel zvláštní příslušnosti. Nově nebylo nezbytné, aby žalovaný měl bydliště na území některého ze členských států Evropské unie, tudíž pravidla zvláštní příslušnosti se uplatnila bez ohledu na bydliště žalovaného. Změny mělo být docíleno, kromě výslovného ustanovení v čl. 4 odst. 2, také odstraněním úvodní věty z čl. 5, jenž zněla „*Osoba, která má bydliště na území některého členského státu, může být v jiném členském státě žalována*“. Tím byla odstraněna podmínka, že pravidla zvláštní příslušnosti musí stanovovat příslušný soudy z množiny jiných soudů, než jsou soudy ve státě bydliště žalovaného. Z toho vyplývá, že v případě přijetí tohoto návrhu, by bylo možné pravidla zvláštní příslušnosti použít také v případě, kdy by upravovaly pouze místní příslušnost soudu, neboť by odkazovaly na soudy ve státě bydliště žalovaného. Domnívám se, že se v rámci návrhu jednalo o nezamýšlený následek, neboť ve zprávě o uplatňování nařízení Brusel I, v zelené knize ani v důvodové zprávě není zmínka o nutnosti odstranění podmínky, že pravidla zvláštní příslušnosti musí odkazovat na jiné soudy, než jsou soudy ve státě bydliště žalovaného, aby mohla být aplikována. V rámci legislativního procesu přijal Evropský parlament

⁵⁴ Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o uplatňování nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [KOM (2009) 174].

⁵⁵ Zelená kniha o posouzení nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, KOM (2009) 175 v konečném znění

⁵⁶ Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [KOM (2010) 748].

pozměňovací návrh, kterým byla tato úprava vyňata, a proto přechodem z nařízení Brusel I na nařízení Brusel I bis nedošlo ve znění pravidel zvláštní příslušnosti k žádné změně. Nařízení nabylo účinnosti dne 10. ledna 2015.

2. Hranice jurisdikční normy v čl. 7 odst. 1 a 2

Před rozborem jurisdikčních norem, jež jsou předmětem této práce, je nezbytné stanovit jejich vzájemné hranice. Příslušnost ve sporech plynoucích ze smlouvy a příslušnost ve sporech plynoucích z deliktu jsou navzájem výlučné, spor nemůže být posouzen jako plynoucí ze smlouvy a zároveň z deliktu.⁵⁷ Důvod, proč rozlišovat jurisdikční normy, tkví v rozdílnosti hraničních určovateli. V případě sporu ze smlouvy je příslušný soud určen na základě místa plnění, v případě sporu z deliktu je příslušnost soudu vázána na místo škodné události. Pro vymezení hranice norem je nezbytné obě normy definovat.

Poprvé se Soudní dvůr zabíral otázkou, zda konkrétní spor spadá pod jednu ze dvou jurisdikčních norem až v roce 1983 v rozsudku Peters⁵⁸ a poté v roce 1988 v rozsudku Arcado⁵⁹. V obou dvou případech Soudní dvůr pouze podřadil spor pod smluvní záležitost, čímž umožnil aplikaci tehdejšího čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy. Soudní dvůr zmínil, že pojem „smlouva nebo nároky ze smlouvy“ musí být vykládán nezávisle na národních úpravách, neboli autonomně, ale bohužel jej nedefinoval a ani nijak nevymezil hranice příslušnosti ze smlouvy nebo příslušnosti z deliktu, snad s výjimkou v rozsudku Arcado, kdy Soudní dvůr judikoval, že v řízeních, jejichž předmětem je porušení smluvního závazku, je soud příslušný na základě čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy. Generální advokáti ve svých stanoviscích řešili věc kazuisticky a nehledali obecné pravidlo.^{60, 61}

Poprvé Soudní dvůr stanovil obecná kritéria pro posouzení, zda se jedná o příslušnost ve sporech plynoucích ze smlouvy nebo příslušnost ve sporech plynoucích z deliktu v rozsudku Kalfelis.⁶² Skutkové okolnosti spočívaly v tom, že pan Kalfelis uzavřel s bankou se sídlem v Lucembursku prostřednictvím banky se sídlem ve Frankfurtu nad Mohanem a za účasti jejich společného prokuristy řadu burzovních obchodů se stříbrnými slitky. Výsledkem obchodů z pohledu pana Kalfelise byla ztráta. Pan Kalfelis v postavení žalobce požadoval náhradu škody. Svůj nárok vyvozoval dle německého práva z deliktní i smluvní odpovědnosti. Předkládací soud

⁵⁷ MANKOWSKI, Peter a Ulrich MAGNUS. Brussels Ibis Regulation. Köln: Otto Schmidt, 2016. Student (Leges), s. 268. ISBN 978-3-504-08005-1.

⁵⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. března 1983 ve věci C-34/82 (Peters). Předmětem řízení byly nároky asociace sdružující podnikatele v oblasti stavebnictví vůči těmto podnikatelům.

⁵⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 8. března 1988 ve věci C-9/87 (Arcado). Předmětem sporu byly kompenzace z titulu náhlého a neočekávaného ukončení smlouvy o obchodním zastoupení ze strany zastupovaného.

⁶⁰ Stanovisko generálního advokáta Federica Manciniho ze dne 1. února 1983 k věci C-34/82.

⁶¹ Stanovisko generálního advokáta Gordona Slyna ze dne 17. prosince 1987 k věci C-9/87.

⁶² Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. září 1988 ve věci C-189/87 (Kalfelis).

se tázal Soudního dvora zda, pojem delikt má být vykládán autonomně nebo na základě lex causa, jenž bylo určeno podle lex fori. Soudní dvůr se přiklonil, stejně tak, jako dříve ve vztahu k pojmu smluvní záležitosti, k autonomnímu výkladu pojmu delikt. Dále Soudní dvůr stanovil v bodě 17, že pojem „záležitosti týkající se deliktu“ zahrnuje všechny žaloby, které požadují stanovení odpovědnosti žalovaného, jež není odvozena od smlouvy.

Definice je problematická ze dvou důvodů. Objevuje se v ní pojem smlouva, což je pojem, který v té době Soudní dvůr nedefinoval, pouze určit, že podléhá autonomnímu výkladu a kazuisticky v jednotlivých případech stanovil, zda spor vychází ze smlouvy nebo nikoliv. Další slabina definice spočívá v tom, že se jedná o negativní definici, ze které vyplývá, že mimosmluvní odpovědnost je shodná s deliktní odpovědností. To je, ale příliš široké pojetí, protože existuje okruh záležitostí, které spadají pod mimosmluvní odpovědnost, ale nikoliv pod deliktní odpovědnost, neboli pojem deliktní odpovědnost je užší než pojem mimosmluvní odpovědnost.^{63, 64}

Evropské mezinárodní právo soukromé v nařízení Řím II rozlišuje pojmy mimosmluvní odpovědnost a deliktní odpovědnost. Z čl. 2 nařízení Řím II vyplývá, že mimosmluvní odpovědnost zahrnuje kromě civilní deliktní odpovědnosti také předmluvní odpovědnost, odpovědnost plynoucí z bezdůvodného obohacení a odpovědnost plynoucí z nepřikázaného jednání. Totéž vyplývá také systematickým výkladem, neboť tři posledně zmíněné odpovědnosti jsou v rámci nařízení Řím II vyčleněny do samostatné kapitoly, mimo pravidla určení rozhodného práva v případě civilní deliktní odpovědnosti.⁶⁵ Nařízení Řím II výslovně stanovuje, že výčet okruhů záležitostí, jež spadají pod mimosmluvní závazkové vztahy, je pouze „pro účely tohoto nařízení“. Jedná se o obvyklou frázi, která připouští, že výčet záležitostí spadajících konkrétní pojem může být v odlišných předpisech různý. Na druhou stranu sousloví nevylučuje, aby v jiném předpise byl okruh záležitostí spadající pod pojem mimosmluvní závazkové vztahy totožný. Nařízení Brusel I bis i nařízení Řím II jsou předpisy jednoho oboru práva, tj. evropského mezinárodního práva soukromého. Recitál č. 7 nařízení Řím II stanoví, že věcná působnost a ustanovení nařízení Řím II a nařízení Brusel I⁶⁶ mají být v souladu. Nařízení

⁶³ Praxis des Internationalen Privat – und Verfahrensrechts. 2008, s. 131-2.

⁶⁴ HOLLEAUX, Dominique a Pierre GOTHOT. La Convention de Bruxelles du 27 septembre 1968: compétence judiciaire et effets des jugements dans la CEE. Paris: Jupiter, 1985, s. 85. ISBN 8439868847.

⁶⁵ Pravidla určení rozhodného práva pro civilní delikty jsou obsažena v kapitole II, pravidla určení rozhodného práva ve zbývajících věcech jsou obsažena v kapitole III.

⁶⁶ Recitál odkazuje na Nařízení Brusel I, nikoliv přepracovanou verzi Brusel I bis, neboť ta v době přijímání nařízení Řím II neexistovala. V čl. 80 nařízení Brusel I bis, ve spojení s přílohou č. 3, je určeno, odkaz, na které ustanovení nařízení Brusel I odpovídá, jakému ustanovení nařízení Brusel I bis. Výslovně není stanoveno, že

Brusel I bis bylo přijato až po nařízení Řím II, takže evropský zákonodárce měl možnost výslovně stanovit, že pojem deliktní odpovědnost je v nařízení Brusel I bis chápán rozdílně. Z důvodu, že tak neučinil, vyvozují, že čl. 7 odst. 2 by neměl být aplikován na spory plynoucí z bezdůvodného obohacení, jednatelství bez příkazu nebo předsmělní odpovědnosti, a to minimálně od účinnosti nařízení Řím II. Neposuzují de lege ferenda, zda by do věcné působnosti čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis měl být zahrnutý výše uvedené vztahy, ale zda z nynějšího právního řádu Evropské unie lze oblasti do věcné působnosti normy zahrnout, což nelze.

K definici pojmu deliktních věcí Soudní dvůr v následných judikátech již nedoplnil žádné kritérium a s ohledem na skutečnost, že dle názoru Soudního dvora bylo nutné všechny žaloby na stanovení odpovědnosti, které nevycházejí ze smlouvy podřadit pod deliktní věci, bylo nezbytné pro stanovení vzájemné hranice stanovit definici pojmů smlouva a nároky ze smlouvy.

První rozsudkem, v němž Soudní dvůr blíže specifikoval pojem smlouva a nároky ze smlouvy byl případ *Handte*.⁶⁷ Francouzská společnost, jakožto konečná kupující, žalovala z titulu náhrady škody za vadný výrobek kromě švýcarské společnosti, jež jí výrobek prodala, také německého výrobce, s nímž neuzavřela žádnou kupní smlouvu. Žaloba byla podána ve Francii a dle francouzského práva kupující mohl žalovat také přímo výrobce, přičemž vztah mezi výrobcem a kupujícím se považoval za smluvní, a nikoliv deliktní, a to i v případě, kdy mezi stranami byl přeprodejce, s kterým výrobce i kupující kontrahovali, a nikoliv navzájem. Vztah mezi výrobcem a následným kupujícím v případě, že mezi sebou neuzavřeli smlouvu, některé právní řády členských států považovaly za deliktní, např. německý, nizozemský nebo britský, naopak vedle francouzského právního řádu považoval vztah za smluvní také právní řád Belgie.⁶⁸ Zásadní otázkou bylo, jakým způsobem má být posouzena povaha vztahu mezi stranami; v úvahu přicházelo posouzení na základě *lex fori*, *lex causa* nebo autonomní výklad. Generální advokát se přikláněl k závěru, že pojem by měl být vykládán autonomně.⁶⁹ Soudní dvůr dal generálnímu advokátovi za pravdu a vyslovil se pro autonomní výklad pojmu „smlouva a nároky ze smlouvy“. Pro naplnění pojmu je nezbytné, aby strany sporu mezi sebou dříve svobodně přijaly závazek. Tento požadavek nelze nahradit řetězcem smluv mezi více osobami, neboť závazky a také rozhodné právo může být v případě jednotlivých smluv rozdílné. V případě

odkaz na nařízení Brusel I jako celek odpovídá odkazu na nařízení Brusel I bis jako celek, pomocí argumentum a *minore ad maius* jsem došel k závěru, že odkaz na nařízení Brusel I, lze chápat v tomto případě jako odkaz na nařízení Brusel I bis. K závěru přispívá i recitál 34 nařízení Brusel I bis.

⁶⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. června 1992 ve věci C-26/91 (*Handte*).

⁶⁸ Stanovisko generálního advokáta Francise Geofreihho Jacobse ze dne 8. dubna 1992 ve věci C-26/91 (*Handte*) bod 9.

⁶⁹ Bod 26 stanoviska.

řetězce smluv výrobce nemůže zpravidla ovlivnit komu osoba, jež zboží prodal, zboží dále přeprodá, čímž nemůže ovlivnit ani místo plnění a tím ani příslušnost soudů, což je rozdílná situace oproti původním stranám smlouvy, které mohou ovlivnit místo plnění jednotlivých závazků a tím příslušnost soudu.

V rozsudku Tacconi⁷⁰ se předkládací soud tázal, zda jurisdikční norma v tehdejší čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy může být použita na spory, kdy žalobce zakládal své nároky na titulu předmluvní odpovědnosti plynoucí z náhlého a neočekávaného přerušování vyjednávání o smlouvě. Komise navrhovala, že ve sporech plynoucích z předmluvní odpovědnosti má rozhodovat soud určený na základě čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy (předchůdce dnešního čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis), a to z důvodu, že strany mezi sebou nepřevzaly svobodně žádný závazek jedna vůči druhé.

Soudní dvůr se ve věci Tacconi přiklonil k závěrům Komise a rozhodl, že předmluvní odpovědnost nespadá pod tehdejší čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy, protože strany vůči sobě svobodně nepřijaly žádný závazek. Vzhledem ke skutečnosti, že stranu bezdůvodně přerušivší vyjednávání o smlouvě tíží povinnost k náhradě škody, rozhodl soud, že spor spadá pod čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy. Byť Soudní dvůr v tomto případě neshledal existenci svobodně přijatého závazku jedné strany vůči druhé, v bodě 22 rozsudku stanovil, že uzavření smlouvy mezi stranami pro aplikaci čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy není nutné, nicméně je nutné najít závazek, který jedna strana přijala vůči druhé straně, neboť právě místo plnění tohoto závazku je hraničním určovatelem na základě, něhož bude určen příslušný soud.

Ztotožňuji se s argumentací Soudního dvora, že není nezbytné vyžadovat uzavření smlouvy, neboť tento institut může mít v národních úpravách rozdílnou definici. Nelze vyloučit, že pohledem národního práva strany převzaly vůči sobě závazky, ale neuzavřely žádnou smlouvu, v tomto případě není žádný důvod trvat formalisticky na podmínce uzavření smlouvy a při její absenci vyloučit aplikaci čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis.

V rozsudku Primera Air Scandinavia⁷¹ Soudní dvůr opětovně řešil situaci, kdy žalobce a žalovaný spolu neuzavřeli žádnou smlouvu. Libuše Králová žalovala dánskou leteckou společnost z titulu kompenzace za zpožděný let mezi Prahou a Islandem. Libuše Králová neuzavřela se žalovanou leteckou společností žádnou smlouvu, neboť letenky nakoupila přes

⁷⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. září 2002 ve věci C-334/00 (Tacconi).

⁷¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. března 2020 ve věci C-215/18 (Primera Air Scandinavia).

prostředníka. Soudní dvůr dovodil aplikovatelnost tehdejšího čl. 5 odst. 1 nařízení Brusel I, čímž vyloučil možnost aplikace čl. 5 odst. 3 nařízení Brusel I. Argumentaci podpořil nařízením č. 261/2004⁷², konkrétně čl. 3 odst. 5, jenž stanovuje, že v případě, kdy letecký dopravce nemá smlouvu s cestujícím, má se za to, že jedná v zastoupení osoby, jež kontrahovala s cestujícím. Nejedná se dle mého názoru o rozhodnutí v souladu s předešlou judikaturou, neboť nejsou naplněny ani požadavky stanovené v rozsudku Tacconi. Strany kromě toho, že mezi sebou nezavřely smlouvu, ani nepřijaly žádný závazek jedna vůči druhé. Cestující se zavázala zaplatit cenu letenky zprostředkovateli a letecká společnost se sice zavázala přepravit cestující, ale tento závazek byl vůči zprostředkovateli, a proto kdyby zprostředkovatel poskytl letecké společnosti jiný seznam cestujících, letecká společnost by byla povinna přepravit cestující na seznamu. Nicméně i navzdory nenaplnění požadavků stanovené v předchozí judikatuře domnívám se, že se jedná o správné rozhodnutí, neboť skutečnost, že letecká společnost nekontrahovala přímo s cestující, neměla vliv na místo plnění a tím ani na příslušnost soudu; za situace, kdy dle mého názoru, zastávaném také v některých rozsudcích Soudního dvora, je rozhodující pro aplikaci čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis důvod žaloby, a nikoliv identita stran, se jeví jako přílišný formalismus, vyžadovat, aby cestující uzavřel smlouvu přímo s leteckým přepravcem.

Ve věci Kerr⁷³ se Soudní dvůr zaobíral příslušností soudu řešícího žalobu správce společenství vlastníků jednotek vůči vlastníkovi bytu, který nezaplatil příspěvek na údržbu nemovitosti, přičemž žalovaný pro stanovení povinnosti platit příspěvky na členské schůzi nehlasoval. Členství ve společenství vlastníků jednotek (stejně jako vznik společenství vlastníků jednotek) bylo dle bulharského práva povinné, povinnost vyplývala ze zákona.⁷⁴ Generální advokátka ve svém stanovisku „svobodně přijatý závazek jedné strany vůči druhé“ spatřovala v dobrovolném nabytí vlastnického práva k bytu a spoluvlastnického podílu ke společným prostorám. Soudní dvůr závěry generální advokátky převzal. Jedná se o široký výklad pojmu smlouva, nicméně, dle mého názoru, není popřena podstata tohoto pojmu, protože na konci řetězce událostí, lze nalézt svobodně přijatý závazek (nákup nemovitosti). Podstatně spornější by byla situace, kdyby žalovaný nenabyl byt a spoluvlastnický podíl na základě převodu vlastnického práva, pomocí kupní smlouvy (nebo darovací), ale přechodem vlastnického práva v důsledku dědění. Zde by bylo možné svobodně přijatý závazek shledávat již jen v nekonání, tj. neodmítnutí dědictví, což je velmi extenzivní výklad. Ještě zajímavější situace by nastala,

⁷² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91.

⁷³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 8. května 2019 ve věci C-25/18 (Kerr).

⁷⁴ Stanovisko generální advokátky Juliany Kokottové ze dne 31. ledna 2019 k věci C-25/18 bod 54.

kdyby dědicem byla osoba, jenž se nedozvěděla o nabytí dědictví (např. z důvodu svého neznámého pobytu) a později (poté, co by se dozvěděla o vlastnictví bytu a spoluvlastnického podílu na společných prostorách z titulu dědictví) by proti ní byla podána žaloba (i) o zaplacení poplatků, jež dospěly v době, kdy osoba nevěděla o svém vlastnictví, a proto jej ani nemohl převést na jinou osobu, aby se zbavila povinnosti tyto poplatky platit nebo odmítnout dědictví. Jedná se o velmi neobvyklou situaci, ale z teoretického hlediska by bylo zajímavé, jak by se Soudní dvůr s otázkou vypořádal.

Ve věci *Ordre des avocats*⁷⁵ advokátní komora v Belgii žalovala svého člena o zaplacení členských příspěvků. Pro výkon advokacie v Belgii bylo nezbytné být členem advokátní komory, přičemž nehrzení poplatků mohlo vést k vyškrtnutí ze seznamu advokátů. Soudní dvůr si povšimnul, že členský příspěvek není, na rozdíl od příspěvku v rámci společenství vlastníku jednotek, zakotven smlouvou a s ohledem na nezbytnost tento příspěvek platit pro zajištění možnosti výkonu advokacie, se přiklonil k závěru, že advokátní příspěvek nemá smluvní povahu a soud řešící spor o jeho zaplacení, nemůže stanovit svou příslušnost na základě nařízení Brusel I bis. Poplatek by měl smluvní povahu pouze v případě, že by představoval protiplnění za dobrovolně sjednané služby, např. pojištění odpovědnosti advokáta. Tak tomu v české právním prostředí není, a proto spory s cizím prvkem o zaplacení poplatku stanoveného v § 5 odst. 1 písm. i) zákona o advokacii⁷⁶, nemůže rozhodovat soud určený na základě čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis. Spor nebylo možné podřadit pod čl. 7 odst. 2, neboť meritum nespadlo pod občanské a obchodní věci, a tudíž nespadlo do věcné působnosti nařízení Brusel I bis. Příklad dokládá, že v případě kdy žaloba zní na odpovědnost a nespadá pod nároky ze smlouvy dle čl. 7 odst. 1, nelze automaticky spor podřadit pod čl. 7 odst. 2, ale je prvně nezbytné posoudit, zda věc spadá do rozsahu věcné působnosti nařízení, tj. zda se jedná o věc občanskou nebo obchodní.

V judikatuře Soudního dvora lze pozorovat poměrně široký výklad pojmu „smlouva a nároky ze smlouvy“, v důsledku, něhož je upozaděna norma stanovící příslušnost ve sporu vyplývajícím z deliktu. Z judikatury Soudního dvora a systematiky nařízení vyplývá správný postup pro zjišťování aplikovatelnosti čl. 7 odst. 2. Prvně je nezbytné posoudit, zda spor spadá do působnosti nařízení Brusel I bis, poté musí soud zkoumat, zda spor nelze podřadit pod některou z jurisdikčních norem v oddílech 3 až 7, které jsou zpravidla výlučné k pravidlům zvláštní příslušnosti, pokud tomu tak není, může soud přezkoumávat, zda má založit svou příslušnost na základě čl. 7 odst. 1 nebo 2 podle kritérií v této kapitole uvedených.

⁷⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. prosince 2019 ve věci C-421/18 (*Ordre des avocats*).

⁷⁶ Zákon č. 85/1996 Sb. ve znění pozdějších předpisů (zákon o advokacii).

3. Příslušnost soudu ve sporech ze smlouvy

Příslušnost soudu ve sporech ze smlouvy je upravena v čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis. V rámci Bruselské úmluvy a nařízení Brusel I byla upravena v čl. 5 odst. 1. Přechodná ustanovení v rámci revize nařízení Brusel I bis je pouze nepatrná změna. Oproti tomu velkou změnou prošla jurisdikční norma přijetím nařízení Brusel I. Do té doby ustanovení obsahovalo stejná pravidla bez ohledu na druh smlouvy; v případě aplikace bylo nezbytné posuzovat jednotlivé závazky ze smlouvy odděleně a pro každý z nich určit místo plnění, v důsledku čehož mohlo o jednotlivých nárocích z jedné smlouvy rozhodovat více soudů v případě, že jednotlivé závazky ze smlouvy měly odlišná místa plnění. Přijetím nařízení Brusel I byla zakotvena výjimka pro smlouvy o prodeji zboží a smlouvy o poskytování služeb, v těchto případech nově o všech nárocích z dané smlouvy rozhodoval na základě čl. 5 odst. 1 nařízení Brusel I jediný soud určený na základě místa dodání zboží nebo místa poskytnutí služby.

3.1. Společné znaky jurisdikčních norem v čl. 7 odst. 1

Účelem této podkapitoly je popsání znaků, které platí pro původní jurisdikční normu zakotvenou nyní v čl. 7 odst. 1 písm. a) nařízení Brusel I bis a její modifikací zakotvenou v čl. 7 odst. 1 písm. b).

3.1.1. Místo plnění mimo výsostné území státu

Místem plnění může být i kontinentální šelf, a to i v případě, že není již součástí území členského státu, jak judikoval Soudní dvůr v bodě 35 rozsudku Weber C-37/00.⁷⁷ Soudní dvůr se v tomto případě odchýlit od vlastního pravidla, že normy zvláštní příslušnosti musí být vykládány restriktivně, neboť se jedná o výjimky z obecné jurisdikční normy založené na základě bydliště žalovaného.

3.1.2. Spornost existence smlouvy

S otázkou příslušnosti soudu ve sporech ze smlouvy souvisí také otázka, jak určit příslušný soud v případě, že existence smlouvy nebo závazku je mezi stranami sporná. V případě, kdy soud příslušný dle čl. 7 odst. 1 rozhodne, že mezi stranami žádný smluvní závazek od počátku nebyl, postaví tím také na jisto, že neexistoval hraniční určovatel, na

⁷⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. února 2002 ve věci C-37/00 (Weber). Spor spočíval v otázce, zda lze kontinentální šelf Nizozemí považovat za místo plnění uvnitř Společenství pro případy příslušnosti dle čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy.

základě, něhož určil svou příslušnost. Nicméně situace by byla problematická také v případě, kdy by soud musel odmítnout svou příslušnost v případě spornosti existence smlouvy/závazku, ale později by bylo stanoveno na jisto, že strany tíží závazek s místem plnění v obvodu soudu, jenž se prohlásil za nepřislušný.

Soudní dvůr se vyjádřil k problematice aplikovatelnosti čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy (předchůdce dnešního čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis) v rozsudku Effer.⁷⁸ Rozhodl v bodě 7, že soud, k němuž byla podána žaloba, je oprávněn přezkoumat nezbytné podmínky pro stanovení svojí příslušnosti a mezi tyto podmínky v případě čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis spadá existence smlouvy nebo alespoň závazku mezi stranami

Jedná se dle mého názoru o správné rozhodnutí, neboť podmínění aplikace jurisdikční normy skutečností, že žalovaný nebude namítat neexistenci smlouvy, by učinilo aplikaci jurisdikční normy závislou na libovůli žalovaného. Nabízí se paralela s čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis, jenž zakotvuje příslušnost soudu ve sporech z deliktu, kdy obrana žalovaného velmi často spočívá v tvrzení, že žádný delikt se nestal, přičemž v tomto případě vyloučení aplikace čl. 7 odst. 2 nepřichází v úvahu. Závěr podporuje také srovnání s dnešním nařízením Řím I stanovujícím rozhodné právo pro smluvní závazkové vztahy, jenž v čl. 10 stanoví, že v existence a platnost smlouvy se posuzují dle práva, které by bylo použitelné v případě, že by smlouva byla platná.⁷⁹

3.1.3. Změna v osobě věřitele nebo dlužníka

Podstatnou otázkou, kterou se Soudní dvůr musel zabírat, bylo, zda je čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy (předchůdce dnešního čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis) aplikovatelný, i když po uzavření smlouvy mezi stranami na místo jedné ze stran vstoupí jiná osoba. Tyto změny závazku probíhají nejčastěji z titulu postoupení pohledávky nebo převzetí dluhu.

První případ, v němž se Soudní dvůr výslovně zaobíral touto otázkou, byl případ Frahuil.⁸⁰ Francouzská společnost Frahuil uzavřela smlouvu s Italskou společností Vegetoil, aby ta za společnost Frahuil zaplatila clo za dovoz zboží do Itálie z nečlenského státu. Společnost Vegetoil přenesla svou povinnost zaplatit clo na italskou společnost Assitalia, aniž by dala vědět společnosti Frahuil. Společnost Assitalia zaplatila za společnost Frahuil předmětná cla a poté, co

⁷⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. března 1982 C-38/81 (Effer).

⁷⁹ V době rozhodování věci Effer nařízení Řím I neexistovalo, ale norma nařízení předcházející (Římská úmluva) byla již podepsána, nicméně účinnosti nabyla později.

⁸⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. února 2004 ve věci C.265/02 (Frahuil).

ji společnost Frahuil odmítla uhradit vynaložené prostředky, podala žalobu k italským soudům domáhajíc se na společnosti Frahuil plnění ve výši částky cla, jež zaplatila. Soudní dvůr zopakoval závěry z dřívějšího rozhodnutí Handte, že pod pojem smlouva a nároky ze smlouvy nespádají situace, kdy mezi stranami není závazek, který by jedna strana svobodně převzala vůči druhé straně. Pomocí tohoto argumentu Soudní dvůr dospěl k závěru, že jurisdikční normu stanovící příslušnost soudu ve sporu ze smlouvy nelze použít na případy, kdy se změnila osoba na straně dlužníka nebo věřitele. Nicméně dle bodu 26 rozhodnutí je zřejmé, že v případě, kdy by dlužník souhlasil s postoupením pohledávky, mohl by být čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy aplikován.

Závěry Soudního dvora jsou dle mého názoru chybné. Čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy byl zakotven s ohledem na blízkost sporu a soudu, který tento spor řeší. Na této skutečnosti se nic nezměnilo přijetím nařízení Brusel I a Brusel I bis. Strany smluv uzavírají smlouvy s vědomím, že osoba věřitele nebo dlužníka (v druhém případě dle českého práva jen souhlasí-li věřitel) se může změnit. Není žádný důvod, aby v důsledku této změny byly pravidla zvláštní příslušnosti neaplikovatelná, neboť pro aplikaci čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis (dříve 5 odst. 1 Bruselské úmluvy) není rozhodující, kdo je stranou smlouvy⁸¹ (na rozdíl např. od jurisdikčních norem majících za cíl ochranu slabší strany), ale je rozhodující skutečnost, že předmětem řízení před soudem je smlouva nebo nároky z ní. Dle mého názoru by změna některé ze stran smlouvy neměla zpravidla vést k závěru o neaplikovatelnosti čl. 7 odst. 1 za předpokladu, že na základě *lex causae*, byly dodrženy všechny podmínky pro změnu v osobě věřitele nebo dlužníka. Na druhou stranu by měly existovat výjimečné situace, kdy by změna některé ze stran smlouvy vedla k neaplikovatelnosti čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis. Jedná se například o situaci, kdy po změně v osobě některé ze stran by nebyla nadále naplněna podmínka bydliště žalovaného v některém členském státě.⁸²

Navzdory skutečnosti, že případ Frahuil je zásadní judikát omezující dosah čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy generální advokát nevydal k věci své stanovisko, z toho důvodu není možné zjistit, jaké argumenty k věci uváděly členské státy a Komise. Zajímavostí je, že v jiném dřívějším řízení, v němž vyvstala předběžná otázka (Arcado), došlo v průběhu řízení před

⁸¹ Viz rozsudek *Primera Air Scandinavia*, v jehož bodě 44 Soudní dvůr stanovil „(...) pravidlo o zvláštní příslušnosti ve věcech týkajících se smlouvy nebo nároků ze smlouvy, které je stanoveno v čl. 5 bodě 1 nařízení 4. 44/2001, se zakládá na důvodu žaloby, a nikoli na identitě stran (...)“.

⁸² V této souvislosti vyvstává otázka, zda by čl. 7 odst. 1 měl být aplikovatelný v případě, kdy právní předchůdce žalovaného neměl bydliště v EU, a tudíž žaloba vůči němu by nemohla být podána na základě čl. 7 odst. 1, ale právní nástupce již bydliště v EU má. Domnívám se, že v tomto případě nic nebrání aplikaci čl. 7 odst. 1, neboť v době podání žaloby je splněna podmínka bydliště žalovaného v členském státě.

národním soudem ke změně na straně žalobce (věřitele) v důsledku postoupení pohledávky, kdy za společnost Agecobel nastoupila společnost Arcado. Soudní dvůr si byl této skutečnosti vědom, jak vyplývá z bodu 5 rozsudku Arcado. Ve věci Arcado Soudní dvůr posuzoval, zda konkrétní nároky lze podřadit pod nároky ze smlouvy a tím umožnit aplikaci tehdejšího čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy (dnešní čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis), přičemž soud rozhodl kladně, aniž by se jakkoliv vyjádřil ke skutečnosti (změna na straně věřitele), jenž o 16 let později v roce 2004 vedla v rozsudku Frahuil k vyloučení aplikace čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy.

Také rozhodnutí Soudního dvora vydané po rozhodnutí případu Frahuil je s tímto rozhodnutím v rozporu, když ve věci flightright⁸³ konstatoval Soudní dvůr v bodě 61, že jurisdikční norma v čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení Brusel I a čl. 7 bodu 1 písm. a) nařízení Brusel I bis zakládá na důvodu žaloby, a nikoli na identitě stran. Ještě jednoznačněji popřel Soudní dvůr závěry z rozsudku Frahuil v roce 2020 v rozsudku Ellmes⁸⁴, když v bodě 39 stanovil, že okolnost, že nynější smluvní strana nebyla původní stranou smlouvy nemá vliv na použití čl. 7 bodu 1 písm. a) nařízení Brusel I bis.“

Za okolností, že strana dala souhlas se záměnou protistrany za jinou osobu, mohly by závěry v rozsudku Ellems i flightright být v souladu s rozsudkem Frahuil, konkrétně bodem 26. Nicméně Soudní dvůr se v pozdějších rozsudcích nikterak nevyjadřuje k rozsudku Frahuil a aplikovatelnost pravidel zvláštní příslušnosti nepodmiňuje souhlasem dlužníka nebo věřitele se záměnou protistrany. Nedostatečným vypořádáním s předchozí judikaturou se stal Soudní dvůr tvůrcem právní nejistoty, neboť není jednoznačné, zda v případě změny jedné ze stran smlouvy pro aplikovatelnost čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis je nezbytný souhlas protistrany s touto změnou.

3.2. Zbytková jurisdikční norma v čl. 7 odst. 1 písm. a)

Tato podkapitola se věnuje čl. 7 odst. 1 písm. a) nařízení Brusel I bis a jeho právním předchůdcům v rámci Bruselského režimu. V čl. 7 odst. 1 písm. a) je zakotvena jurisdikční norma stanovící příslušnost soudu, v případě sporů vyplývajících ze smlouvy, v místě, kde závazek byl nebo měl být splněn. V rámci ustanovení pravidel zvláštní příslušnosti ve sporech ze smlouvy se jedná o prvotní znění jurisdikční normy, přičemž doplnění jurisdikční normy zakotvené v písm. b) bylo přijato až v rámci nařízení Brusel I. Na základě čl. 7 odst. 1 písm. c) je

⁸³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 7. března 2018 ve spojených věcech C-274/16, C-447/16 a C-448/16 (flightright).

⁸⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 11. listopadu 2020 ve věci C-433/19 (Ellmes).

zřejmý vztah mezi původním zněním jurisdikční normy a doplňkem. Prvně je potřeba zkoumat, zda lze vztah klasifikovat jako smlouvu o prodeji zboží nebo smlouvu o poskytování služeb a až v situaci, kdy se nejedná o žádnou z výše uvedených smluv lze přistoupit k aplikaci jurisdikční normy v písm. a). Vzhledem k okolnosti, že její rozsah je ve vztahu k písm. b) vymezen negativně a jedná se o zbytkovou jurisdikční normu, budu nadále pojem „zbytková jurisdikční norma“ pro tuto normu používat, neboť odkazování na konkrétní čl. v rámci Bruselského režimu je způsob nevyhovující z důvodu, že v každém z předpisů Bruselského režimu byla zbytková jurisdikční norma zařazena v rámci jiného ustanovení. V Bruselské úmluvě byla zbytková jurisdikční norma zakotvena v čl. 5 odst. 1, v nařízení Brusel I v čl. 5 odst. 1 písm. a) a nyní je v čl. 7 odst. 1 písm. a) nařízení Brusel I bis.

Poprvé vykládal Soudní dvůr zbytkovou jurisdikční normu v případě Tessili.⁸⁵ Německá společnost podala žalobu proti italskému výrobcí lyžařských kombinéz a domáhala se zrušení smlouvy, neboť zboží, které bylo na základě kupní smlouvy dodáno, bylo dle tvrzení žalobce v nedostatečné kvalitě. V národních ustanoveních členských států byly, jak uvádí generální advokát Mayras ve svém stanovisku⁸⁶, velké rozdíly v určení hraničního určovatele v případě sporů plynoucích ze smlouvy. Francouzské a lucemburské právo stanovilo příslušnost soudu na základě místa dodání zboží prodejcem, platebního místa nebo místa uzavření smlouvy, německé právo připouštělo pouze kritérium místa, kde byl závazek splněn (dodáno zboží). Z toho důvodu byla přijata Bruselská úmluva, jenž stanovila jurisdikční normu stanovící příslušnost soudu v případě sporů ze smlouvy, a to v místě plnění závazku, jež je předmětem sporu. Tímto krokem, jak dále uvádí správně generální advokát, nebyl problém zcela vyřešen, neboť v případě žaloby na zrušení smlouvy o prodeji zboží vzniká více závazků, a to především závazky vrátit si poskytnutá plnění; prodávající je povinen vrátit peníze, jež mu kupující zaplatil a kupující je povinen vrátit zpět dodané zboží. Místa plnění výše zmíněných závazků byla v národních právech rozhodující pro určení místní příslušnosti soudů rozhodujícím o zrušení smlouvy, přičemž v případě vrácení kupní ceny se právní řády lišily v okolnosti, zda za místo vrácení se považuje bydliště kupujícího nebo prodávajícího. Z výše uvedeného je zřejmé, že v právních řádech nebyla jednota v otázce, co se rozumí místem plnění v případě žaloby na ukončení/zrušení smlouvy. Soudní dvůr v bodě 13 rozsudku stanovil, že místo plnění zakotvené v čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy musí být zjištěno pomocí lex causa, jenž je určeno dle mezinárodního práva soukromého soudu rozhodujícího spor (lex fori). Soudní dvůr se

⁸⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. října 1976 ve věci C-12/76 (Tessili). Jedná se o první předběžnou otázku předloženou Soudnímu dvoru, ve které vykládal Bruselskou úmluvu.

⁸⁶ Stanovisko generálního advokáta Henriho Mayrase ze dne 15. září 1975 k věci C-12/76.

nevyjadřoval pouze k místu plnění v případě žaloby na ukončení smlouvy, ale k místu plnění jakéhokoliv závazku, pokud předmět sporu spadá pod čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy. Závěr soud odůvodnil nedostatečnou unifikací hmotněprávních národních norem stanovujících místo plnění v případě smluvních závazků. Značné rozdíly v jednotlivých právních řádech nedovolily soudu dospět k autonomnímu výkladu místa plnění. Soudní dvůr závěry rozsudku Tessili v pozdější judikatuře opakovaně potvrdil.⁸⁷ V pozdějších judikátech ve vztahu k jiným pojmům z Bruselského režimu již Soudní dvůr volil autonomní výklad, jedná se například o pojmy „občanské a obchodní věci“⁸⁸, „smlouva nebo nároky ze smlouvy“⁸⁹, a pojmy „pobočka, zastoupení nebo jiná provozovna“⁹⁰.

Generální advokát se výslovně vyjádřil ve svém stanovisku k případu Tessili negativně k možnosti určení příslušnosti soudu na základě místa plnění jakéhokoliv závazku z předmětné smlouvy, a to bez ohledu, zda daný závazek je předmětem sporu či nikoliv. Umožnění této varianty by vedlo v případě, kdy by z jedné smlouvy plynulo více závazků s plněním v různých státech k zvýšení počtu příslušných soudů a dále by vedlo k tomu, že soud by rozhodoval o nárocích, které neměly být plněny v obvodu, a z toho důvodu by byla narušena zásada blízkosti mezi soudem a místem sporu. Soudní dvůr se k otázce, zda může příslušnost založit také závazek, jenž není předmětem řízení, nebo zda má být jeden hlavní závazek, jenž určí příslušnost i pro soud řešící jiné závazky nevyjádřil.

Problematicke určení rozhodného závazku pro stanovení příslušnosti se věnoval Soudní dvůr v rozsudku De Bloos⁹¹ vydaného ve stejný den jako rozsudek Tessili, tj. dne 6. října 1976. Francouzská společnost uzavřela s belgickou společností De Bloos smlouvu o výhradním obchodním zastoupení, prostřednictvím níž belgická společnost získala výhradní právo na prodej výrobků francouzské společnosti na sjednaném území. Smlouva byla uzavřena na dobu neurčitou. Francouzská společnost začala vyjednávat s jinou belgickou společností za účelem, aby s ní sjednala výhradní právo na prodej svých výrobků na území, vůči němuž již byla sjednána smlouva o výhradním obchodním zastoupení se společností De Bloos. Belgická společnost De Bloos podala žalobu na náhradu škody plynoucí z náhlého a neočekávaného přerušování smlouvy o výhradním obchodním zastoupení k belgickému soudu. Generální advokát Gerhard Reischl ve svém stanovisku v případě De Bloos zaujímá jiné stanovisko než Soudní

⁸⁷ Například v rozsudku Ivenel C-133/81 bod 7.

⁸⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. října 1976 ve věci C-29/76 (LTU Eurocontrol) bod 3.

⁸⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. března 1983 ve věci C-34/82 (Peters) body 9, 10.

⁹⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. listopadu 1978 ve věci C-33/78 (Somafer) bod 8.

⁹¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. října 1976 ve věci C-14/76 (De Bloos).

dvůr v rozsudku Tessili, když tvrdí, že pojmy uvedené v Bruselské úmluvě musí být vykládány autonomně, pokud není v Bruselské úmluvě výslovně stanoveno, že mají být vykládány v souladu s významem, který mají v národním právu.⁹² Hlavní otázkou, kterou soud v této věci musel rozhodnout, bylo na základě, jakého místa plnění se má určit příslušnost soudu. V úvahu přicházel závěr, že příslušnost se určí na základě hlavního závazku vyplývajícího ze smlouvy o výhradním prodeji zboží nebo následného závazku zaplatit náhradu škody, která vyplývá z porušení primárního závazku. Soudní dvůr v bodě 11 rozsudku rozhodl, že závazkem rozhodným pro určení příslušnosti musí být závazek, jenž je předmětem řízení. Tímto rozhodnutím Soudní dvůr podpořil výklad, že k rozhodování jednotlivých nároků z jedné smlouvy mohou být příslušné různé soudy, což vede k riziku vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí, nicméně toto riziko existovalo již dříve, neboť jurisdikční normy zvláštní příslušnosti jsou vždy jen alternativou k tzv. obecné jurisdikční normě stanovící pravomoc soudům ve státě bydliště žalovaného, v důsledku čehož nelze vyloučit, že o části smlouvy bude rozhodovat soud určený na základě čl. 4 nařízení Brusel I bis a o jiných nárocích z téže smlouvy soud určený dle čl. 7 odst. 1. Riziko vydání vzájemně odporujících rozhodnutí bylo a je zmírněno dvěma ustanoveními Bruselské úmluvy, která jsou zakotvena také v nařízení Brusel I bis. Na základě čl. 6 odst. 3 Bruselské úmluvy (dnes čl. 8 odst. 3 nařízení Brusel I bis) může osoba v dříve zahájeném řízení v postavení žalovaného podat vzájemnou žalobu k témuž soudu, je-li předmětem řízení totožná smlouva nebo stejné skutečnosti, díky čemuž lze docílit, aby o všech nárocích z jedné smlouvy rozhodoval jediný soud. Na základě čl. 22 Bruselské úmluvy (dnes čl. 30 odst. 1 nařízení Brusel I bis) může soud, u něhož bylo později zahájeno řízení související s jiným dříve zahájeným řízením v odlišném členském státě, přerušit řízení do doby, než bude v dříve zahájeném řízení rozhodnuto, díky čemuž lze snížit pravděpodobnost vydání dvou vzájemně si odporujících rozhodnutí, protože pozdější soud v době rozhodování již bude znát rozhodnutí soudu, u něhož bylo řízení zahájeno dříve.

Navzdory výše zmíněným rizikům považují rozhodnutí Soudního dvora ve věci De Bloos za správné, alternativou bylo stanovit příslušnost soudu vždy na základě charakteristického závazku pro danou smlouvu, bez ohledu, zda tento závazek byl předmětem řízení; varianta by vedla k výrazné právní nejistotě spočívající v nutnosti u každé smlouvy nalézt charakteristické plnění, přičemž v lepším případě by musel Soudní dvůr kazuisticky ve vztahu ke každému druhu smluv vyložit na základě autonomního výkladu, jaké je v daném případě charakteristické plnění; v horším případě by, v důsledku velkých rozdílů v právních řádech členských států,

⁹² Stanovisko generálního advokáta Gerharda Reischla ze dne 15. září 1976 ve věci C-14/76 (De Bloos) str. 5.

charakteristické plnění muselo být určeno dle *lex causa* (stejně jako místo plnění na základě rozsudku Tessili), nikoliv autonomně. U některých typů smluv jedno charakteristické plnění neexistuje, například u výměnného obchodu zboží a služeb (*barter*).

S ohledem na nynější znění nařízení Brusel I bis se rozhodnutí soudu ve věci De Bloos může jevit jako samozřejmé, neboť v čl. 7 odst. 1 písm. a) je výslovně uvedeno, že hraničním určovatelem je „závazek, o němž se jedná“. Upřesnění závazku bylo doplněno do Bruselské úmluvy až přijetím nového znění Bruselské úmluvy v roce 1978, stalo se tak právě v reakci na rozsudek De Bloos.⁹³ Z rozsudku De Bloos vyplývá, že v případě, kdy smlouva obsahuje více samostatných závazků, soud je příslušný k rozhodování pouze o těch závazcích, jenž měly místo plnění v jeho obvodě. Závěry uvedené v rozsudku De Bloos Soudní dvůr opakovaně v pozdějších letech potvrdil⁹⁴, ovšem v jednom případě (viz dále) se Soudní dvůr od judikátu De Bloos ve vztahu ke konkrétnímu typu smlouvy odchýlil.

Takovým rozsudkem je rozsudek Ivenel, v němž se Soudní dvůr opětovně vyjádřil k určení závazku, jenž je rozhodující pro stanovení příslušnosti soudu. Francouzský obchodní zástupce žaloval svého německého zaměstnavatele, z titulu rozvázání pracovního poměru, ke kterému došlo na základě skutečnosti, že žalovaný neplatil žalobci mzdu. Francouzský soud první instance rozhodl, že je příslušný, protože místo výkonu sjednané práce se nacházelo ve Francii v jeho obvodě, přičemž stanovil, že v případě sporů plynoucích z individuální pracovní smlouvy (v dalším textu také jen „pracovní smlouva“, ale stále se jedná pouze o individuální pracovní smlouvu, nikoliv kolektivní) je vhodnější, aby jeden soud rozhodoval o všech nárocích z pracovní smlouvy plynoucích, bez ohledu na místo jejich plnění. Odvolací soud s tímto závěrem nesouhlasil a vycházející z rozsudku De Bloos stanovil, že na základě francouzského i německého práva je místo plnění požadovaných plateb jdoucích za zaměstnavatelem v jeho bydlišti, z čehož vyvodil, že pravomoc mají německé soudy. Soud třetí instance se rozhodl podat

⁹³ Report on the Convention on the Association of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters and to the protocol on its interpretation by the Court of Justice; OJ 1979 C 59/71 (Report Schlosser) bod 89 a pozn. k němu uvedená.

⁹⁴ Např. v rozsudkem Soudního dvora ze dne 5. října 1999 C-420/97 (Leathertex). V tomto případě se projevují negativní stránky judikatury De Bloos a Tessili. Belgická společnost, jenž byla obchodním zástupcem italské společnosti, žalovala v Belgii druhou zmíněnou za účelem získání nedoplatku na provizi a náhradu škody způsobené výpovědí smlouvy o obchodním zastoupení. Dle belgického práva byl závazek doplatit provizi splatný v Itálii a náhrada škody byla splatná v Belgii; v důsledku čehož Soudní dvůr rozhodl, že nemůže společnost žalobu týkající se obou závazků podat k jedinému soudu. Ještě problematičtější by byla situace, kdyby dle italského práva bylo místo plnění závazku spočívajícím v doplacení provize v Belgii, v tomto případě by oba dva státy považovaly k rozhodnutí o tomto závazku příslušné soudy vždy toho druhé státu a bylo by nutné vycházet pouze z jurisdikční normy stanovící pravomoc soudů na základě bydliště žalovaného.

předběžnou otázku Soudnímu dvoru. Generální advokát Reischl⁹⁵ ve svém stanovisku⁹⁶ se zaměřoval především na otázku, zda nároky požadované zaměstnancem lze považovat za hlavní závazek neodvislý od jiného závazku. Generální advokát odmítl návrh Komise, aby soud řešící jakékoliv nároky z pracovní smlouvy určil svou příslušnost vždy na základě místa výkonu práce. Generální advokát se zasazoval o aplikaci závěrů v rozsudku De Bloos také na spory plynoucí z pracovních smluv z důvodu, že, dle jeho názoru, znění Bruselské úmluvy nezakotvovalo odchylku od jurisdikční normy stanovící příslušnost soudu ve sporech ze smlouvy pro případy sporů plynoucích z pracovních smluv.⁹⁷ Komise svůj návrh odůvodnila tím, že nároky z pracovní smlouvy tvoří soubor nároků, který je obtížné rozdělitelný.

Soudní dvůr přijal návrhy Komise a rozhodl, že v případě sporů plynoucích z individuální pracovní smlouvy, nemůže soud stanovit, že je příslušný pro některé nároky, ale pro jiné nikoliv.⁹⁸ Soudní dvůr odůvodnil svůj výklad přijetím Římské úmluvy, která v čl. 6 stanovila rozhodné právo totožné pro všechny části individuální pracovní smlouvy. Nicméně, dle mého názoru, tento argument nikterak nepodporuje závěr, že by o všech nárocích z individuální pracovní smlouvy musel rozhodovat jediný soud, spíše naopak. Argumentem a contrario lze dovodit, že pokud smluvní strany výslovně nestanovily v Bruselské úmluvě, že o všech nárocích ze smlouvy má rozhodovat dle tehdejšího čl. 5 odst. 1 jediný soud, nezamýšlely tento následek. Krom toho přijetím Římské úmluvy všechny soudy členských států musely dospět ke stejnému rozhodnému právu, tudíž otázka, zda o všech nárocích musí rozhodovat jeden soud, neměla vliv na určení hmotného práva.

Rozhodnutí Soudního dvora v rozporu se stanoviskem generálního advokáta vytvořilo výraznou právní nejistotu, neboť nebylo zřejmé, nároky, z jakých jiných druhů smluv také tvoří natolik spojitý soubor, že by všechny měly být rozhodnuty jediným soudem.⁹⁹ Souhlasím se závěrem, že spory plynoucí z pracovní smlouvy by měl řešit jediný soud, ale této změny mělo být dosaženo revizí Bruselského režimu jejími tvůrci, nikoliv tvorbou práva Soudním dvorem. Ke kodifikaci závěrů obsažených v rozsudku Ivenel došlo v roce 1989 doplněním speciálního ustanovení o příslušnosti soudu řešícího spory z individuálních pracovních smluv do čl. 5 odst. 1

⁹⁵ Jedná se o stejného generálního advokáta, který psal stanovisko k případu De Bloos.

⁹⁶ Stanovisko generálního advokáta Gerharda Reischla ze dne 11. května 1982 k věci C-133/81.

⁹⁷ K tomuto závěru dochází ve vztahu k jiné pracovněprávní věci pod názvem Six constructions také generální advokát Giuseppe Tesaro ve svém stanovisku na str. 4-5.

⁹⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. května 1982 ve věci C-133/81 (Ivenel) bod 18.

⁹⁹ O skutečnosti, že Komise výjimku zakotvenou v rozsudku Ivenel nezamýšlela vztahovat pouze na pracovní smlouvy svědčí její vyjádření v případě Shenavai, v němž uvádí, že by se pravidlo charakteristického závazku mělo aplikovat vždy, existuje-li mezi smluvními stranami nerovnost v jejich vyjednávací síle. Blíže stanovisko generálního advokáta Federica Manciniho ze dne 4. listopadu 1986 k věci C-266/85 (Shenavai) – bod 4.

Bruselské úmluvy¹⁰⁰, žel postup měl být opačný, Soudní dvůr měl reagovat na případnou změnu Úmluvy.

V rámci rozsudku Shenavai¹⁰¹ byl opět zpochybnován závěr Soudního dvora z rozsudku De Bloos ve snaze rozšířit okruh záležitostí, na něž se bude vztahovat výjimka o charakteristickém plnění rozhodném pro určení příslušnosti, také na jiné případy než pouze ty, jejichž předmětem jsou nároky z individuálních pracovních smluv. Předmětem sporu v případě Shenavai byl honorář architekta s bydlištěm v Německu za vypracování plánů na stavbu pro zákazníka s bydlištěm v Nizozemí. Architekt nebyl vůči druhému zmíněnému v zaměstnaneckém poměru. V úvahu přicházelo, že příslušný bude soud dle místa plnění honoráře, jež bylo dle německého práva v bydlišti dlužníka, tudíž v Nizozemí, nebo dle místa plnění charakteristického plnění ve smlouvě, což byla architektova povinnost nakreslit plány, která byla splněna v místě jeho bydliště, tudíž v Německu. Jednalo se poměrně spornou záležitostí, neboť generální advokát a německá vláda zastávali názor, že by se měly na danou věc aplikovat závěry rozsudku De Bloos stanovící příslušnost soudu na základě místa plnění závazku, jenž je předmětem řízení, naopak Komise a Velká Británie zastávaly názor, že příslušnost soudu by měla být určena na základě charakteristického závazku pro smlouvu, tedy závazku vytvořit architektonické plány, čímž chtěly dosáhnout rozšíření výjimek, na které se bude vztahovat závěr z rozsudku Ivenel. Soudní dvůr v bodě 17 následoval stanovisko generálního advokáta a postavil na jisto, že pravidlo o charakteristickém plnění ve smlouvě se použije pouze na spory plynoucí z individuálních pracovních smluv. Na druhou stranu Soudní dvůr v bodě 19 určil, že v případě více závazků, jenž jsou předmětem řízení, je nezbytné určit jejich vzájemnou hierarchii a určit příslušnost na základě hlavního závazku v řízení. Z výše uvedeného plyne, že v případě, kdy je předmětem řízení jeden vedlejší závazek, je nezbytné určit příslušnost na základě místa plnění tohoto vedlejšího závazku, v tomto ohledu byl stále následován rozsudek De Bloos, protože ten nerozlišoval mezi hlavním a vedlejším závazkem. V případě, kdy je předmětem řízení více hlavních závazků, každý je rozhodný pro určení příslušnosti, a pokud je místo plnění v obvodu

¹⁰⁰ Úprava byla vyvolaná snahou o sjednocení ustanovení Bruselské úmluvy a nově přijaté Luganské úmluvy, jež umožnila stranám sporu plynoucího z individuální pracovní smlouvy podat žalobu nově u soudu místa obvyklého výkonu práce a také k soudu místa, organizační složky podnikatele, která sjednala se zaměstnancem pracovní smlouvu. Ke sjednocení pravidel bohužel nedošlo, protože Bruselská úmluva, na rozdíl od Luganské úmluvy, poskytla fórum v místě organizační složky podnikatele pouze zaměstnanci; byl-li v postavení žalobce zaměstnavatel, nemohl dle Bruselské úmluvy podat žalobu k soudu místa organizační složky podnikatele, již sjednala práci se zaměstnancem. Následování Luganské úmluvy v této věci nelze tvůrcům Bruselské úmluvy z roku 1989 vyčítat, neboť Luganská úmluva byla, dle mého názoru, příliš shovívavá k zaměstnavateli, když mu umožnila vždy žalovat zaměstnance v místě, kde měl zaměstnavatel určité centrum svých činností (nemuselo se vždy jednat o jeho sídlo).

¹⁰¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. ledna 1987 ve věci C-266/85 (Shenavai).

různých soudů (ať už v jednom či více členských státech), nemůže o všech rozhodnout jediný soud; v tomto závěru je také následován rozsudek De Bloos. Nicméně v případě, kdy předmětem řízení byl hlavní závazek a vedlejší závazek, příslušnost pro rozhodnutí o obou se posoudila na základě místa plnění hlavního závazku, což je odchylka od rozsudku De Bloos, jenž závazky nedělil na hlavní a vedlejší. Není zřejmé, na základě, jakých pravidel Soudní dvůr zamýšlel posuzovat, který závazek je hlavní, pravděpodobně na základě lex causa. Rozlišováním závazků na hlavní a vedlejší Soudní dvůr snížil právní jistotu.

Nároky z pracovněprávních smluv jsou častým předmětem řízení před soudy, z toho důvodu není překvapující, že další otázka týkající se určení závazku rozhodného pro určení příslušnosti soudu se naskytla v řízení, v němž byl žalobcem opět zaměstnanec. Opětovně se problematikou určení rozhodného závazku zabýval Soudní dvůr v rozsudku Six constructions.¹⁰² Žalobcem v původním řízení byl francouzský státní občan s bydlištěm v době podání žaloby ve Francii. Žaloba byla podána ve Francii, přičemž jejím předmětem byly nároky z pracovní smlouvy mezi žalobcem a žalovanou společností založenou podle práva Spojených arabských emirátů. Rozdíl oproti případu Ivenel spočíval v místě výkonu práce, které se v případě Six constructions nacházelo mimo území členských států Evropského hospodářského společenství, z toho důvodu nebylo možné vycházet ze závěrů v rozsudku Ivenel, protože Bruselská úmluva¹⁰³ nemůže ukládat povinnost vést řízení soudům nečlenských států.

Národní soud se tázal, jaký charakteristický závazek pro pracovní smlouvu má být brán v úvahu a zda má být v tomto případě charakteristický závazek považován za plněn v místě sídla společnosti. Generální advokát Giuseppe Tesaurò se stavěl negativně k možnosti, že za místo plnění charakteristického závazku by se v tomto případě mohlo považovat zapsané sídlo společnosti.¹⁰⁴ Stanovisko odůvodnil skutečností, že tehdejší čl. 5 odst. 1 neznal žádné výjimky pro pracovněprávní vztahy, (což je mimo jiné také argument proti stanovisku, jenž vyjádřil Soudní dvůr v rozsudku Ivenel, viz výše). Dále generální advokát argumentoval skutečností, že pravidla zvláštní příslušnosti je nezbytné vykládat bez ohledu na postavení žalobce a žalovaného, a proto v případě, že by se za místo plnění považovalo zapsané sídlo zaměstnavatele, i on by mohl žalovat zaměstnance u soudu tohoto místa, což není žádoucí. Generální advokát se přiklonil k závěru, že v případě, kdy místo výkonu práce bylo mimo území členských států, měla

¹⁰² Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. února 1989 ve věci C-32/88 (Six Construction).

¹⁰³ Stejně závěry platí také pro nařízení Brusel I a Brusel I bis.

¹⁰⁴ Stanovisko generálního advokáta Giuseppeho Tesaurò ze dne 15. prosince 1988 k věci C-32/88 (Six constructions).

by být příslušnost určena na základě místa plnění závazku, jenž je předmětem řízení. Z vyjádření není zřejmé, zda generální advokát zamýšlel vycházet ze závazku, jenž je předmětem řízení pouze v případě, jedná-li se na základě lex causa, o hlavní závazek, čímž by následoval závěry rozsudku Shenavil, nebo zamýšlel vycházet, ze závazku, jenž je předmětem řízení bez ohledu, zda se jedná o hlavní či vedlejší závazek, čímž by následoval závěry rozsudku De Bloos. Soudci Soudního dvora nenásledovali závěry generálního advokáta, nýbrž aplikovali na daný případ závěry z rozsudku Ivenel a rozhodli, že v případě, kdy je místo výkonu práce mimo území členských států, je čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy neaplikovatelný a žalobce může podat žalobu pouze na základě obecného ustanovení v čl. 2 stanovící pravomoc soudům ve státě bydliště žalovaného.

Rozhodnutí Soudního dvora ve věci Six Construction má absurdní následky, neboť rozsudek Ivenel, zakotvoval místo plnění práce jako hraniční určovatel pro všechny nároky mj. z důvodu ochrany zaměstnance. V důsledku aplikování závěru Ivenel také na případ, kdy místo výkonu práce je mimo území členských států, Soudní dvůr žalobci, jenž je většinou v zaměstnaneckých sporech zaměstnanec, odebral možnost určit příslušný soud na základě čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy, čímž zhoršil jeho postavení. Kdyby Soudní dvůr v tomto případě vycházel z obecného pravidla v rozsudku De Bloos, jenž určuje příslušnost na základě místa plnění závazku, který je předmětem řízení, nikoliv charakteristického závazku pro smlouvu, v mnoha případech by poskytl zaměstnanci větší ochranu. Postačovalo by pouze, aby lex causa určilo místo plnění závazku, jenž byl předmětem řízení v místě bydliště zaměstnance (věřitele). Z výše uvedených závěrů se domnívám, že rozsudek Soudního dvora není správný, vhodnější by bylo v případě, kdy místo výkonu práce se nacházelo mimo území členských států EHS, určit příslušnost soudu dle závěru v rozsudku De Bloos, neboť závěry v rozsudku Six constructions byly v rozporu s tou dobou platným zněním Bruselské úmluvy (což platí také pro rozsudek Ivenel), a navíc ani nenaplnují základní cíl, proč se Soudní dvůr v rozsudku Ivenel odchýlil od znění Úmluvy, a to ochranu zaměstnance.

Definováním místa plnění v případě prodeje zboží a poskytování služeb do samostatného písm. b) se výrazně snížil význam původní jurisdikční normy, neboť lze přepokládat, že většina smluv spadá pod kategorii smluv o prodeji zboží nebo smluv o poskytování služeb. Tento závěr podporuje také skutečnost, že od zakotvení písm. b) toto ustanovení Soudní dvůr vykládal výrazně častěji než původní jurisdikční normu. Přesné rozlišení mezi písm. a) a b) je zásadní, neboť nově vložené jurisdikční normy neurčují příslušnost pro každý hlavní nárok plynoucí ze

smlouvy zvláště, ale pro všechny nároky ze smlouvy o prodeji zboží nebo smlouvy o poskytování služeb je příslušný stejný soud. Vzhledem k tomu, že znění jurisdikční normy nyní zakotvené v čl. 7 odst. 1 písm. a) nařízení Brusel I bis se neliší od znění jurisdikční normy dříve zakotvené v čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy, je nezbytné na nynější zbytkovou jurisdikční normu uplatňovat všechny závěry, jenž Soudní dvůr vyslovil ve vztahu k čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy.¹⁰⁵

Podle čl. 7 odst. 1 písm. a) nařízení Brusel I bis soud určuje svou příslušnost, vždy když předmětem sporu jsou nároky z jiné smlouvy než smlouvy o prodeji zboží nebo smlouvy o poskytování služeb, a zároveň spor nespadá do věcné působnosti ustanovení uvedených v oddílech 3 až 7 nařízení Brusel I bis. Rozsah aplikace zbytkové jurisdikční normy v porovnání s novější jurisdikční normou v písm. b) je úzký. Z judikatury Soudního dvora vyplývá, že zbytková jurisdikční norma se vztahuje například na vztah mezi remitentem směnky a směnečným rukojmím¹⁰⁶, spory plynoucí z licenčních smluv¹⁰⁷, žalobu směřující k zrušení aktu darování¹⁰⁸ a obecně spory plynoucí z darovací smlouvy. Vše za předpokladu přítomnosti cizího prvku.

3.3. Prodej zboží a poskytování služeb dle čl. 7 odst. 1 písm. b)

Zásadní rozdíl jurisdikční normy zakotvené v čl. 7 odst. 1 písm. b) oproti původní jurisdikční normě, dnes zakotvené v čl. 7 odst. 1 písm. a) tkví v tom, že nová jurisdikční norma stanovuje, příslušnost soudu řešícího jakýkoliv nárok plynoucí ze smlouvy o koupi zboží nebo smlouvy o poskytování služeb v místě, kde zboží bylo (mělo být) dodáno, respektive v místě, kde služby byly (měly být) poskytnuty. Ve vztahu ke sporům, jejichž předmětem jsou nároky z některé z dvou výše uvedených smluv přijetím jurisdikční normy v písm. b) odpadla nutnost hledat hlavní závazek, jenž je předmětem sporu a u tohoto hlavního závazku určovat místo plnění (oboje na základě *lex causa*), dále odpadlo riziko, že k rozhodnutí některých nároků ze smlouvy o prodeji zboží nebo poskytování služeb bude příslušný jiný soud než k rozhodnutí o zbývajících nárocích z téže smlouvy; neboli přijetím této normy byla snaha v případě prodeje

¹⁰⁵ Závěr, že je-li znění jurisdikční normy ve více předpisech Bruselského režimu stejné, je nezbytné vykládat normu v novém předpisu v souladu s dřívější judikaturou učinil Soudní dvůr v bodě 49 rozsudku Henkel. Jednalo se o závěr k čl. 5 odst. 3 nařízení Brusel I a čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy, nicméně z textu lze vyčíst obecná pravidla aplikující se kdykoliv jsou znění stejná.

¹⁰⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. března 2013 ve věci C-419/11 (Česká spořitelna) bod 58.

¹⁰⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 23. dubna 2009 ve věci C533/07 (Falco).

¹⁰⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. listopadu 2016 ve věci C-417/15 (Schmidt) bod 43.

zboží a poskytování služeb neaplikovat na tyto dva typy smluv závěry, ke kterým dospěl Soudní dvůr v rozsudcích Tessili a De Bloos.¹⁰⁹

Jedná se o zásadní změnu, která byla přijata v nařízení Brusel I, jenž nabylo účinnosti 1. března 2002. V tomto předpise bylo doplnění ve vztahu k smlouvám o koupi zboží a smlouvám o poskytování služeb zakotveno pod ustanovením čl. 5 odst. 1 písm. b), přičemž přijetím nařízení Brusel I bis došlo k přečíslování ustanovení a nyní je jurisdikční norma zakotvena v čl. 7 odst. 1 písm. b). V rámci přechodu mezi nařízením Brusel I a Brusel I bis nedošlo k žádné změně textu v této jurisdikční normě.

Určitý předobraz této jurisdikční normy lze najít již v judikatuře Soudního dvora v případě Ivenel z roku 1982. V tomto případě Soudní dvůr stanovil, že ve sporech z individuálních pracovních smluv je z titulu pravidel zvláštní příslušnosti¹¹⁰ příslušný jediný soud, a to soud určený na základě místa výkonu práce, bez ohledu, zda je předmětem řízení závazek, jenž má místo plnění v jiném místě než místo výkonu práce. V následujícím judikátu Shenavai Soudní dvůr potvrdil, že tato výjimka se týká pouze sporů z individuálních pracovních smluv.¹¹¹ Právě přijetím nařízení Brusel I bis evropský zákonodárce dosáhl ve vztahu ke smlouvě o prodeji zboží a smlouvě o poskytování služeb toho, co Soudní dvůr judikoval již 20 let před tím ve vztahu ke sporům z individuálních pracovních smluv.

3.3.1. Pojmy smlouva o prodeji zboží a smlouva o poskytování služeb

Přijetím nové jurisdikční normy vyvstala nutnost definice pojmů v ní uvedených. Pojmy poskytování služeb a prodej zboží jsou klíčové, neboť v případě, že smlouvu nelze podřadit pod smlouvu o koupi zboží nebo smlouvu o poskytování služeb, nelze určit příslušnost na základě odst. b), nýbrž a), jenž stanovuje pro každý závazek příslušnost soudu odděleně.¹¹² Poprvé některý z národních soudů položil Soudnímu dvoru otázku v této věci poměrně za dlouhou dobu, až 7 let po nabytí účinnosti nařízení Brusel I, v kterém byla tato nová jurisdikční norma zakotvena; což podporuje závěr, že vyčleněním právě smlouvy o koupi zboží a smlouvy o poskytování služeb byly zvoleny dvě vhodné kategorie smluv, kdy v konkrétním případě zpravidla nečiní problémy rozhodnout, zda konkrétní smlouva pod jednu z dvou výše uvedených

¹⁰⁹ MANKOWSKI, Peter a Ulrich MAGNUS. Brussels Ibis Regulation. Köln: Otto Schmidt, 2016. Student (Leges), s.208. ISBN 978-3-504-08005-1.

¹¹⁰ Jiné soudy měly pravomoc na základě tehdejšího čl. 2 Bruselské úmluvy (dnešní čl. 4 nařízení Brusel I bis) a jenž je k pravidlům zvláštní příslušnosti vždy alternativou.

¹¹¹ K rozsudkům Ivenel a Shenavai podrobně předchozí kapitola.

¹¹² Závěr platí, budeme-li vycházet z rozsudku De Bloos, v případě následování judikatury Shenavai je nezbytné navíc rozlišovat hlavní a vedlejší závazky, k problematice blíže v kapitole 2.2.

kategorií smluv spadá. Prvním takovým případem, který národnímu soudu činil potíže při výkladu, byla licenční smlouva. Dle skutkových okolností případu vedeného, jehož rozsudek je veden pod názvem Falco,¹¹³ společnost Falco Privatstiftung (dále jen „Falco“) a Thomas Rabitsch podali žalobu, kterou se po žalované domáhali zaplacení licenčního poplatku, k němuž se žalovaná ve smlouvě, v níž jí byl umožněn prodej nahrávek určitého koncertu, zavázala právě ve vztahu k žalobcům. Společnost Falco spravovala autorská práva známého zesnulého zpěváka, přičemž druhý žalobce byl člen jeho bývalé hudební skupiny. Oba dva žalobci měli bydliště ve Vídni, kde také podali žalobu. Žalovaná měla bydliště v Mnichově. Licenční smlouvu ji bylo umožněno prodávat DVD videonahrávky z jednoho koncertu kapely zesnulého zpěváka. Licenční smlouva byla vymezena na území Rakouska, Německa a Švýcarska. Mezi stranami vznikl spor o zaplacení licenčního poplatku vyplývajícího z licenční smlouvy a o náhradu škody, jež měla, vzniknou porušením autorského práva tím, že žalovaná vedle DVD videonahrávek prodávala také CD záznamy z totožného koncertu. Předkládací soud se tázal, zda licenční smlouva spadá pod smlouvy o poskytování služeb a v případě kladné odpovědi, jak určit místo plnění. Generální advokátka ve stanovisku správně uvádí, že je potřeba vycházet ze znaků, jaké konkrétní smlouva má nikoliv z jejího označení, neboť licenční smlouva je definována právních řádech členských států EU rozdílně, některé členské státy, jako např. Rakousko, Francie, Irsko a Německo, pojem „licenční smlouva“ používají, ale nedefinují.¹¹⁴ Generální advokát se ve svém (velmi podrobně zpracovaném) stanovisku nezabývala pouze, zda konkrétní smlouva spadá pod smlouvy o poskytování služeb, ale definovala pojem „služba“ prostřednictvím znaků úplatnosti a vykonávání/poskytování činnosti. Po definování služby shledala generální advokátka, že licenční smlouva v daném případě pod pojem smlouvy o poskytování služeb nespadá, protože poskytovatel licence nevykonává žádnou činnost. Na poskytovatele licence je pouze kladeno, aby podepsal licenční smlouvu a přenechal předmět licence k užívání jinému. Ve svém vyjádření se také generální advokátka zabývala možností definovat službu v souladu se Smlouvou o založení Evropské společnosti ve znění smlouvy z Nice, konkrétně s čl. 50 (dnešní čl. 57 Smlouvy o fungování EU), který definuje služby jako „výkony poskytované zpravidla za úplatu, pokud nejsou upraveny ustanoveními o volném pohybu zboží, kapitálu a osob“ Definici nelze přenést na pojem služba uvedený v Bruselském režimu. Jedná se o velmi širokou definici, jejímž účelem je podpořit vznik vnitřního trhu. Nelze také použít definici pojmu „poskytnutí služby“ v směrnici o DPH¹¹⁵, jež zní „Poskytnutím služby se rozumí každé plnění, které není dodáním

¹¹³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 23. dubna 2009 ve věci C533/07 (Falco).

¹¹⁴ Stanovisko generální advokátky Verici Trstenjak ze dne 27. ledna 2009 k věci C-533/07 body 48-52.

¹¹⁵ Směrnice Rady 2006/112/ES ze dne 28. listopadu 2006 o společném systému daně z přidané hodnoty.

zboží“; na rozdíl od směrnice o DPH, nařízení Brusel I bis rozlišuje také třetí kategorii smluv, které nejsou poskytováním služeb ani prodejem zboží. Při použití definice, že poskytováním služeb je vše, co není prodejem zboží, by se dnešní čl. 7 odst. 1 písm. a) nařízení Brusel I bis stal obsoletní.

Soudní dvůr v celém rozsahu následoval závěry generální advokátky a přijal definici služby, jako činnosti poskytované za úplatu a stanovil, že smlouva licenční smlouva není smlouvou o poskytování služeb z důvodu nečinnosti poskytovatele licence. Soud řešící spory s cizím prvkem z licenčních smluv musí určit svou příslušnost na základě čl. 7 odst. 1 písm. a) nařízení Brusel I bis.

V rozsudku Corman-Collins¹¹⁶ se Soudní dvůr blíže zabíral znakem úplatnosti činnosti, jakožto jednoho ze znaků služby. Předmětem sporu byla smlouva o autorizovaném prodeji zboží, kterou Soudní dvůr charakterizoval, jako smlouvu, ve které se jedna strana zavázala zajistit distribuci zboží poskytovatele oprávnění k prodeji a druhá strana se zavázala prodat prodejci své zboží. V bodě 39 dospěl k závěru, že úplatu nelze chápat v úzkém smyslu, jako zaplacení peněžní částky, na základě čehož vyvodil, že charakteristické plnění ve smlouvě o autorizovaném prodeji zboží je plnění autorizovaného prodejce, spočívající v zajišťování distribuce zboží výrobce, jako úplata autorizovanému prodejci slouží skutečnost, že jen on nebo omezený počet osob může prodávat zboží, předané know-how od prodejce a přístup k reklamním nosičům (bod 40 rozsudku). Závěr je velmi problematický, protože připuštěním, že úplata nemusí být zaplacení peněžní částky ale poskytnutí nějakých výhod, vyvstává problém, jak v situaci, kdy si strany navzájem poskytují výhody (služby), určit službu, jejíž místo by mělo být zohledněno pro stanovení příslušného soudu. Soudní dvůr dospěl k závěru, že poskytovatelem služby je autorizovaný prodejce, ale stejně tak mohl dojít k opačnému závěru, že poskytovatelem služeb je výrobce, který poskytuje své zboží výhradně jednomu (nebo omezenému počtu) autorizovanému prodejci, předává mu know-how, poskytuje reklamní panely a autorizovaný prodejce, „platí“ za toto poskytnutí služeb, rozšiřováním zboží prodejce.¹¹⁷

¹¹⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. prosince 2013 ve věci C-9/12 (Corman-Collins).

¹¹⁷ Rozsudek se stal předmětem kritiky také v odborné literatuře. Např. BEAUMONT, Paul, Mihail DANOV, Katarina TRIMMINGS a Burcu YÜKSEL. Cross-border litigation in Europe. 1. Oxford: Hart Publishing, 2017. ISBN 978-1-78225-676-2, s. 522. Mimo kritiky zde uvedené autoři navíc negativně hodnotí, že Soudnímu dvoru trvalo 22 měsíců, než rozhodl.

V rozsudku Kareda¹¹⁸ Soudní dvůr stanovil, že smlouva o úvěru je smlouvu o poskytování služeb. Jedná se o správný závěr, protože činnost spočívá v dočasném poskytnutí finančních prostředků a úplata je představována úroky. V bodě 42 je stanoveno, že místem poskytnutí služby (úvěru) je sídlo úvěrové instituce. Tento závěr má ve spojení s další judikaturou Soudního dvora významné praktické následky.

V případě, kdy úvěrová instituce poskytuje úvěr osobě s bydlištěm v jiném členském státě, nemůže využít závěry rozsudku Kareda pro založení příslušnosti soudu v místě jejího sídla, dopadají-li na vztah jurisdikční normy v oblasti spotřebitele (oddíl 4 nařízení Brusel I bis), protože tato ustanovení vylučují dle čl. 17 odst. 1 aplikaci mj. čl. 7 odst. 1. Nicméně ve většině případů úvěrovaný s bydlištěm v jiném členském státě, než je sídlo úvěrujícího, nebude v postavení spotřebitele. V čl. 17 odst. 1 písm. a) až c) jsou stanoveny alternativní podmínky, jenž musí být splněny, aby vztah mohl být považován za spotřebitelský. V případě bezúčelového úvěru, což je nejčastější typ úvěru, je nezbytné, aby úvěrující provozoval svou činnost také ve státě bydliště úvěrovaného nebo, aby se alespoň na tento stát zaměřoval. Pojem zaměření se na určitý stát řešil Soudní dvůr ve spojené věci Pammer a Hotel Alpenhof¹¹⁹, stanovil, že pojem „zaměření se na určitý členský stát“ není v nařízení definován a je potřeba jej vykládat autonomně (bod 55); pouhá skutečnost, že podnikatel uzavřel smlouvu s osobou, jenž má bydliště v jiném členském státě neznamena, že se podnikatel na stát bydliště klienta zaměřuje (bod 76), závěr nemůže zvrátit ani pouhá skutečnost, že internetová stránka podnikatele je dostupná ze státu klienta (body 69 – 75). Dále Soudní dvůr dodává, že pro rozhodnutí, na které státy se podnikatel zaměřuje, je nezbytné zkoumat projevy vůle, ze kterých vyplývá, že podnikatel hodlá poskytovat služby v jiném členském státě, než má sídlo (bod 81). Mezi tyto projevy Soudní dvůr v bodě 83 řadí zejména použití internetové domény státu, na nějž se podnikatel zaměřuje, uvedení klientely ze státu, na který se zaměřuje anebo cestu z tohoto státu do místa poskytování služeb nebo prodeje zboží. Z rozsudku vyplývá, že většina českých bank se nezaměřuje na jiné státy než Českou republiku. Je nezbytné důsledně rozlišovat mezi jednotlivými dceřinými společnostmi. V jiných členských státech mohou podnikat banky pod stejnou firmou jako v České republice, ale zpravidla se jedná různé právnické osoby. Příkladem je společnost Raiffeisenbank a.s., Hvězdová 1 716/2b, 140 78 Praha 4, IČ 49240901, zapsaná v obchodním rejstříku vedeném Městským soudem v Praze, oddíl B, vložka 2051, tato společnost působí na českém trhu; na slovenském trhu působí společnost pod stejnou firmou, ale jedná se o

¹¹⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. června 2017 ve věci C-249/16 (Kareda).

¹¹⁹ Rozsudek soudního dvora ze dne 7. prosince 2010 ve spojené věci C-585/08 a C-144/09 (Pammer a Hotel Alpenhof).

odlišnou právnickou osobu, s jiným sídlem, IČ a místem zapsání. Ve většině případu z důvodu nezaměrování se na stát bydliště úvěrovaného, nebudou na vztah aplikovatelné jurisdikční normy v oblasti spotřebitele, ale čl. 7 odst. 1 a úvěrující bude moci žalovat úvěrované, jenž mají bydliště v jiném členském státě, v místě svého sídla, a to bez ohledu na skutečnost, zda úvěrovou smlouvu strany uzavřely na některé z poboček, nebo distančně.

V českých poměrech může vést aplikace závěru rozsudku Kareda ve spojení se závěry v rozsudku ve spojené věci Pammer a Hotel Alpenhof k zahlcení Obvodního soudu pro Prahu 4, neboť právě na Praze 4 sídlí většina velkých českých bank a judikatura Soudního dvora bankám umožňuje, aby podávaly žaloby vůči úvěrovaným s bydlištěm v jiných členských státech právě k tomuto soudu.¹²⁰ Lze předpokládat, že banky budou tohoto výkladu využívat, neboť alternativou je žalovat ve státě bydliště žalovaného dle čl. 4.

Ze závěru rozsudku Kareda také vyplývá, že smlouva o výprose a smlouva o výpůjčce ve smyslu pojmů nyní účinného Občanského zákoníku nejsou smlouvami o poskytování služeb, protože jsou bezúplatné.

3.3.2. Místo plnění

Místo plnění je hraničním určovatelem pro určení příslušnosti soudu, a na rozdíl od zbytkové jurisdikční normy, stanovuje místo plnění v případě smlouvy o koupi zboží a smlouvy o poskytování služeb příslušný soud pro řešení jakýchkoliv nároků z uvedených smluv. Nařízení Brusel I bis výslovně stanovuje, co je místem plnění ve smlouvě o prodeji zboží a smlouvě o poskytování služeb, i navzdory tomuto výslovnému ustanovení vznikají mírné problémy s výkladem, jenž musí být s ohledem na jednotnost aplikace nařízení autonomní. Nejproblematictější se jeví situace s více místy plnění, Soudní dvůr se této otázce v oblasti určení místa plnění v čl. 7 odst. 1 písm. b) nařízení Brusel I bis (a jeho předchůdci v nařízení Brusel I) věnoval nejobsáhleji, proto problematiku více míst plnění jsem vyčlenil do samostatné podkapitoly.

V rozsudku Car Trim¹²¹ se Soudní dvůr vyjadřoval k místu dodání zboží v případě doručení zboží zásilkou. S ohledem na rozvoj nákupů přes internet, se jedná o důležitý judikát. Soudní dvůr si v bodě 51 rozsudku všímá, že žádné ustanovení nařízení nedefinuje pojem „místo

¹²⁰ Bez judikatury Soudního dvora by byl Obvodní soud pro Prahu 4 příslušný pouze pro žaloby, kde by byl žalobcem úvěrovaný. Toto uspořádání stran sporu je podstatně méně časté.

¹²¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. února 2010 ve věci C381/08 (Car Trim).

„dodání“. Dále Soudní dvůr stanovil, že je potřeba vycházet z ujednání ve smlouvě, ale pouze za předpokladu, že místo plnění lze ze smlouvy určit bez odkazu na lex fori, nebo lex causa, neboť místo plnění musí být vykládáno autonomně. V případě nemožnosti ze smlouvy zjistit místo plnění, Soudní dvůr zvažoval, zda by místem plnění mělo být místo, kde prodávající předal zboží prvnímu dopravci nebo místo fyzického předání zboží kupujícímu. Následně se přiklonil pro závěr, že v případě prodeje zboží na dálku je místem dodání zboží až místo fyzického předání zboží kupujícímu, neboť toto místo je předvídatelnější a také dodání zboží kupujícímu je základním cílem smlouvy o prodeji zboží. Se závěry rozsudku souhlasím, nejednalo se o překvapivé rozhodnutí, neboť jazykový výklad tento závěr podporuje. V popisu případu není uvedeno, zda dopravu sjednával kupující nebo prodávající. Většinou sjednává dopravu prodávající. Vystává otázka, zda v případě, kdy dopravu sjednává kupující je místem dodání stále až místo fyzického předání zboží právě kupujícímu, nebo již postačí, jeli fyzicky předáno dopravci, kterého kupující vybral a sám s ním uzavřel smlouvu o přepravě. Spíše se přikláním k závěru, že v tomto případě by za místo dodání bylo považováno již místo předání zboží dopravci, s nímž kontrahoval kupující. Soudní dvůr doposud tuto problematiku neřešil.

Závěr, že místo plnění by mělo být určeno pouze na základě znění smlouvy byl zmírněn v rozsudku *Electrosteel*.¹²² Smlouva mezi stranami obsahovala odkaz na doložky INCOTERMS vydané Mezinárodní obchodní komorou v Paříži. Smlouva dále obsahovala některé zkratky vysvětlené v doložkách. Soud v bodě 22 rozsudku rozhodl, že je možné pro zjištění místa dodání zboží (a obecně místa plnění ze smlouvy) využít obecně známých a zvyklostmi mezinárodního obchodu zakotvených pojmů. Nicméně jak soud dodává, je nezbytné zohlednit, zda doložka skutečně určuje místo dodání zboží nebo pouze podmínky ohledně rozdělení rizik spojených s přepravou zboží, neboť druhé zmíněné per se nemá vliv na určení příslušnosti soudu. Rozsudek nikterak neoslabuje závěr, že místo dodání zboží a místo poskytnutí služeb nesmí být určeno odkazem na národní právo.

Ze skutečnosti, že je příslušný pouze jediný soud ve sporech ze smlouvy o koupi zboží a smlouvy o poskytování služeb, vystává otázka, jak určit jediný soud v případě plnění z jediné smlouvy, jež je rozdělena do více míst. Mohou nastat situace, že existuje více míst plnění v jedno státě, více členských státech nebo na území členských států Evropské unie a území nečlenských států. První situace bude pravděpodobně nejčastější, neboť v případě, že právnická nebo fyzická osoba podniká ve více státech, v každém ze států zakládá dceřiné společnosti, jež jsou sice

¹²² Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. června 2011 ve věci C-87/10 (*Electrosteel*).

majetkově propojeny s matčinou společností, ale každá dceřiná společnost má vlastní subjektivitu a kontrahuje sama za sebe, nicméně není to nutné a lze podnikat bez dceřiných společností, např. pomocí pobočky.

Poprvé se Soudní dvůr problémem více míst plnění zabýval ve věci *Color Drack*.¹²³ Rakouská společnost *Color Drack* si od německé společnosti *Lexx* objednala sluneční brýle. Strany se mezi sebou dohodly že německá společnost brýle dodá mimo jiné přímo zákazníkům na více místech v Rakousku. Rakouští zákazníci kontrahovali pouze s rakouskou společností a ta platila kupní cenu německé společnosti. Část neprodaných brýlí mohla dle smlouvy rakouská společnost vrátit je německé společnosti s žádostí o vrácení peněz. Německá společnost odmítla vrátit cenu za vrácené brýle, a proto rakouská společnost podala žalobu k rakouskému soudu, v jehož obvodu má sídlo. Po několika opravných prostředcích podal rakouský soud předběžnou otázku, ve které se tázal, zda je v tomto případě čl. 5 odst. 1 písm. b) aplikovatelný a popřípadě jaké soudy určuje za příslušné v situaci, kdy zboží bylo dodáno také mimo obvod tohoto soudu. Jednalo se o spornou otázku. Italská a německá vláda se přiklonily k závěru, že čl. 5 odst. 1 písm. b) nemůže být v případě více míst plnění aplikovatelný, a tudíž v důsledku písm. c) v témže odstavci je potřeba použít jurisdikční normu v čl. 5 odst. 1 písm. a), což by pravděpodobně vedlo, že soud by mohl rozhodovat jen o plnění, které bylo dodáno v jeho obvodu. Vlády své závěry odůvodnily skutečností, že jazyková znění obsahují v písm. b) jednotné číslo v případě místa plnění, z čehož vyvodily, že v případě více míst plnění nelze ustanovení použít; dalším důvodem nepoužitelnosti jurisdikční normy pod písm. b) byla snaha o snížení počtu příslušných soudů v dané věci.¹²⁴ Generální advokát ve svém stanovisku, Komise a vláda Spojeného království zastávali názor, že jurisdikční norma v čl. 5 odst. 1 písm. b) je použitelná i v případě, kdy míst plnění je více v rámci jednoho státu. Generální advokát dospěl k závěru, že se samotného znění písm. b) nelze dovodit, zda jej lze použít v případě více míst plnění, neboť může nastat situace, kdy existuje více míst plnění v obvodu jediného věcně příslušného soudu. Generální advokát vycházel ze systematického a historického výkladu, a tím dospěl k závěru, že důvod přijetí pravidel zvláštní příslušnosti tkví ve skutečnosti, že takto určené soudy mají zpravidla blíže ke sporu než soudy státu bydliště žalovaného. Sjednocení jurisdikčních norem, mělo zabránit, aby soudy nedošly v téže věci k odporujícím si rozhodnutím. Což dle generálního advokáta nemůže nastat v případě, kdy o více nárocích z jediné smlouvy

¹²³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 3. května 2007 ve věci C-386/05 (*Color Drack*). Zajímavostí je, že se jedná o vůbec první rozsudek Soudního dvora, v němž vykládá nově vloženou jurisdikční normu v tehdejší čl. 5 odst. 1 písm. b) nařízení Brusel I.

¹²⁴ Stanovisko generálního advokáta Yvese Bota ze dne 15. února 2007 k případu C-386/05 (*Color Drack*) body 26-29.

rozhoduje více soudů, ale v rámci jediného státu. Komise se přiklání k závěru, aby v případě více míst plnění v jednom státě mohl žalobce podat žalobu u soudu v jehož obvodě bylo poskytnuto hlavní plnění. Naproti tomu generální advokát odmítal rozlišování na základě hlavního plnění, neboť určit jej může být pro smluvní strany složité a sám navrhol, aby žalobce, týká-li se žaloba všech plnění, mohl podat žalobu u soudu některého z těchto míst, na základě národních procesních pravidel, upravujících příslušnost soudů v případě více míst plnění; v případě, že tato pravidla na národní úrovni neexistují navrhol, aby žalobce mohl podat žalobu ke kterémukoliv soudu, v jehož obvodě bylo v rámci jednoho státu plnění poskytnuto.

Soudní dvůr v bodě 33 rozsudku *Color Drack* stanovil, že podstatné je, aby strany v době uzavření smlouvy mohly předvídat, v jakém členském státě může být podána žaloba. Soudní dvůr spojil návrhy Komise a generálního advokáta a rozhodl, že čl. 5 odst. 1 písm. b) je aplikovatelný i v případě, že plněno bylo na více místech v rámci jednoho státu, přičemž příslušný je soud na základě místa hlavního plnění, jenž musí určit národní soud na základě ekonomických kritérií a v případě, kdy nelze určit jedno hlavní místo plnění jsou příslušné všechny soudy, v jejichž obvodě bylo poskytnuto dílčí plnění ze smlouvy, přičemž příslušný je každý takto určený soud k rozhodnutí o všech plněních poskytnutých na různých místech v jedné zemi.

Se závěry Soudního dvora souhlasím, protože v případě následování stanoviska generálního advokáta bez úpravy, by soud aplikoval primárně svá procesní pravidla, což by vedlo k rozdílným výsledkům napříč státy. Kritiku si Soudní dvůr zaslouží pouze za vágní vymezení na základě, něhož národní soudy mají určit hlavní plnění. Není zřejmé, zda „ekonomickým kritériem“ je kupní cena nebo reálná hodnota a pokud reálná hodnota, zda se posuzuje k datu uzavření smlouvy nebo k datu podání žaloby. Přikláním se k závěru, že rozhodující by měla být smluvní cena, jenž je uvedena ve smlouvě, neboť je potřeba brát na zřetel, že ve fázi rozhodování o vlastní příslušnosti soud nemá provádět zdlouhavá dokazování, jež by v případě zvažování reálné hodnoty předmětu plnění nastala, často s nutností vyhotovení znaleckého posudku. Zohledňování ceny uvedené ve smlouvě také přispívá k právní jistotě stran, neboť ty od počátku ví, který soud v daném státě je příslušný na základě hlavního plnění. Soudní dvůr také pochybil, když výslovně nestanovil, kdy nelze jedno hlavní plnění určit. Přichází v úvahu více výkladů. První možností je, že hlavní plnění určitelné pouze v případě, kdy v jednom místě bylo poskytnuto plnění v nadpoloviční hodnotě celkového plnění. Druhou

variantou (mírnější), je situace, kdy místem hlavního plnění je místo, kde bylo poskytnuto největší část z celkového plnění, a to i v případě, že tato největší část není většinová. V případě druhé varianty vyvstává riziko, že hlavní plnění, za současného velkého počtu plnění, bude poměrně malé hodnoty k celku; tak v situaci, kdy plnění bylo poskytnuto v obvodě 11 soudů z toho v 10 případech plnění bylo v hodnotě 9 % z celkového plnění poskytnutého v rámci jediné smlouvy a jedno plnění v hodnotě 10 % z celku, je otázka, zda stále trvat, na příslušnosti k rozhodnutí celého nároku pouze pro posledně jmenovaný soud, když rozdíly mezi soudy jsou malé, nebo rezignovat na určení hlavního plnění a stanovit, že o nárocích ze všech plnění může rozhodnout kterýkoliv ze soudů, v jehož obvodě bylo plnění poskytnuto.

Vzhledem k tomu, že Soudní dvůr v bodě 16 rozsudku *Color Drack* výslovně stanovil, že závěry v něm uvedené platí pouze pro více míst plnění v rámci jediného státu, bylo nezbytné vyřešit otázku, jak postupovat v případě existence více míst plnění v různých členských státech v dalším rozsudku. Tato otázka byla vyřešena v rozsudku *Rehder*. Žalobce s bydlištěm v Mnichově pan Rehder si zarezervoval let z Mnichova do Vilniusu u společnosti se sídlem Rize. Let byl krátce před plánovaným odletem zrušen. Žalobce se žalobou podanou u soudu, v jehož obvodu se nachází mnichovské letiště domáhal náhrady škody. Předkládací soud se tázal, zda je i v případě letecké dopravy z jednoho členského státu do druhého nutné zjistit jediné místo plnění, pokud ano, jak má být určeno. Soudní dvůr v bodě 36 rozsudku stanovil, že závěry z rozsudku *Color Drack* ve vztahu smlouvám o prodeji zboží, jenž bylo dodáno na více místech v jednom členském státě, platí také v případě smlouvy o poskytování služeb, jež byly poskytnuty ve více členských státech. Závěr Soudní dvůr odůvodnil tím, že smlouvy o poskytování služeb a smlouvy o prodeji zboží mají stejný vývoj a zaujímají stejné místo v tehdejší nařízení Brusel I. Vzhledem ke skutečnosti, že Soudní dvůr nebyl schopen nalézt jedno místo hlavního plnění smlouvy o letecké přepravě, stanovil, že příslušný je soud v místě odletu i místě příletu, díky čemuž poskytl žalobci alternativu. Kladem rozsudku je, že přesně následuje závěry rozsudku *Color Drack*, čímž podporuje právní jistotu a předvídatelnost práva. Na druhou stranu rozsudek má i negativní dopady, které se netýkají primárně otázky více míst plnění, a proto je o nich pojednáno v kapitole 4.3.

V rozsudku *Adriano Guaitoli*¹²⁵ se Soudní dvůr podrobněji zabýval nároky cestujícího v případě zpožděného letu v rámci Evropské unie. Na rozdíl od případu *Rehder* zde žalobce opíral své nároky kromě nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 261/2004 také o

¹²⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 7. listopadu 2019 ve věci C-213/18 (*Adriano Guaitoli*).

Montrealskou úmluvu¹²⁶, které upravuje mj. náhradu škody v případě zpožděného letu. Montrealská úmluva stanovuje speciální pravidla příslušnosti soudů mírně odlišně od jurisdikčních norem v nařízení Brusel I bis. Podstatou otázky bylo, zda soud, který stanovil svou příslušnost na základě Montrealské smlouvy může rozhodnout i o nárocích, jež vyplývají z nařízení č. 261/2004. Soudní dvůr v bodě 43-44 stanovil, že soud rozhodující o nárocích z nařízení č. 261/2004 musí určit svou příslušnost na základě Bruselského režimu, stejně tak v případě, kdy soud rozhoduje o nárocích z Montrealské úmluvy musí určit svou příslušnost na základě této úmluvy. Jedná se o správné rozhodnutí, neboť jurisdikční normy v Montrealské úmluvě jsou *lex specialis* k normám v Bruselském režimu, neboť se vztahují na užší přesně vymezený okruh záležitostí. Nejedná se ani o zásadní přítěž pro žalobce, neboť většina jurisdikčních norem v Montrealské úmluvě je v souladu s normami v Bruselském režimu. Nejedná-li se o náhradu škodu na zdraví nebo smrt způsobenou v průběhu přepravy, oba dva předpisy se liší pouze v tom, že nařízení Brusel I bis umožňuje navíc podat žalobu i v místě odletu (viz rozsudek Rehder), naproti tomu Montrealská úmluva umožňuje žalovat v místě provozovny, která uzavřela přepravní smlouvu s cestujícím.

Nároky plynoucí z titulu náhrady škody za zpožděný let jsou pravděpodobně častým předmětem řízení, a proto v rozsudku *flightright*¹²⁷ vyvstala otázka, jak aplikovat závěry rozsudku Rehder na leteckou přepravu osob s mezipřistáním. V řízení cestující požadovaly náhradu škody čistě z titulu nařízení č. 261/2004. Jednalo se o více situací, kdy cestující letěli s přestupem, přičemž pokaždé se alespoň místo odletu, nebo místo konečného přiletu nacházelo na území členského státu Evropské unie. Soudní dvůr rozhodl, že v případě letů s mezipřistáním se za místo přiletu a odletu považuje pouze počáteční a koncové místo cesty. Místo mezipřistání nelze využít pro účely založení příslušnosti ani v případě, že přepravu zabezpečovali dva různí letečtí přepravci, ale cestující provedl rezervaci celé cesty pomocí jediné rezervace.

V rozsudku *Zurich Insurance*¹²⁸, rozsudku Rehder ve vztahu ke smlouvě o přepravě zboží mezi členskými státy, následoval Soudní dvůr závěry rozsudku Rehder, a to i za situace, že zboží bylo dopravováno s překladem prostřednictvím více dopravních prostředků. Pro spor vyplývající ze smlouvy o přepravě zboží je tak příslušný soud v místě odeslání zboží i místě přijetí zboží. Paradoxní je, že v tomto řízení bylo vydáno stanovisko generálního advokáta a v řízení ve věci

¹²⁶ Úmluva o sjednocení některých pravidel pro mezinárodní leteckou dopravu ze dne 28. května 1999 (Montrealská úmluva).

¹²⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 7. března 2018 ve spojených věcech C-274/16, C-447/16 a C-448/16 (*flightright*).

¹²⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 11. července 2018 ve věci C-88/17 (*Zurich Insurance*).

Rehder, jenž je předobrazem tomuto rozsudku a závěry v něm uvedené byly nové, nebylo vydáno stanovisko generálního advokáta.

V rozsudku Wood Floor¹²⁹ obchodní zástupce společnost Wood Floor se sídlem v Rakousku žalovala u rakouského soudu společnost Silva Trade se sídlem v Lucembursku. Předmětem žaloby bylo odškodnění za rozvázání smlouvy o obchodním zastoupení. Soudní dvůr zprvu následoval závěry předešlé judikatury zakotvující požadavek na nalezení hlavního plnění. V této části rozhodnutí Soudní dvůr doplňuje svá předchozí tvrzení, když judikuje, že pro určení hlavního plnění je nezbytné vycházet ze znění smlouvy a pokud ta neumožňuje dospět k jednomu hlavnímu místu plnění, je nezbytné vycházet z místa, kde obchodní zástupce skutečně převážně vyvíjel činnost, pokud toto místo nebylo v rozporu s ujednáním stran. Důležitost místa se posuzuje podle množství času na něm stráveném a významu činností, jenž na daném místě obchodní zástupce vykonal. Pokud ani toto kritérium neumožní nalézt hlavní místo plnění, příslušný jsou dle bodu 42 rozsudku soud v místě bydliště obchodního zástupce. V tomto posledním bodě je odchylka od rozsudku Color Drack, jenž v případě nezjištění hlavního/charakteristického místa plnění, umožňoval podat žalobu k soudu, kteréhokoliv místa, kde bylo plněno. Odchýlení se od závěru Color Drack v případě smluv o obchodním zastoupení v případě nemožnosti určit jedno hlavní místo plnění je správné, neboť obchodní zastoupení bývá (na rozdíl od jiného typu poskytování služeb nebo dodání zboží) velmi často poskytováno ve více státech a na velkém rozsahu území, není žádoucí, aby nařízení Brusel I bis stanovovalo za příslušnými každý ze soudů, v jehož obvodu obchodní zástupce poskytoval své služby; na druhou stranu Soudní dvůr neměl jako konečné kritérium zvolit místo bydliště žalovaného, ale jeho kancelář, jenž se může nacházet v místě bydliště, či nikoliv.

3.4. Vztah k jiným ustanovením nařízení Brusel I bis

Čl. 7 odst. 1 je generální jurisdikční norma pro všechny spory ze smlouvy, ovšem nařízení Brusel I bis obsahuje také lex specialis ke generálnímu ustanovení, jedná se jurisdikční normy, které stanoví příslušnost soudů ve sporech, v nichž je jednou smluvní stranou spotřebitel nebo jejichž předmětem je pracovněprávní vztah nebo pojistný vztah. Jedná se o jurisdikční normy, které vedle požadavku blízkosti sporu a soudu o něm rozhodujícím si kladou za cíl také ochranu slabší strany. V třech výše uvedených výjimkách se jedná o nároky ze smlouvy, a proto kdyby neexistovala speciální ustanovení v oddílech 3,4 a 5 mohl by soud svou příslušnost určovat na základě čl. 7 odst. 1. Závěr o neaplikovatelnosti čl. 7 odst. 1 v těchto případech plyne,

¹²⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 11. března 2010 ve věci C-19/09 (Wood Floor).

již ze samotného výkladového pravidla *lex specialis derogat legi generali*, nicméně evropský zákonodárce výslovně vyloučil, aby v těchto případech, mohly být aplikovány jiné jurisdikční normy.¹³⁰

V případě, kdy okolnosti případu nasvědčují závěru, že bude nutné aplikovat speciální ustanovení v oddílech 3,4 a 5 je nezbytné důkladně zkoumat, zda jsou naplněny podmínky pro jejich aplikaci. Pakliže nikoliv musí být aplikována generální jurisdikční norma pro spory plynoucí ze smlouvy zakotvená v čl. 7 odst. 1. Pojmy použité v nařízení Brusel I bis musí být vykládány autonomně na českém právu, v důsledku čehož například pro podřazení vztahu pod spotřebitelský dle oddílu 4 musí být splněna některá z alternativních podmínek v čl. 17 odst. 1, nestačí skutečnost, že člověk mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavřel smlouvu s podnikatelem, jak mj. definuje spotřebitele § 419 Občanského zákoníku.

Ze skutečnosti že strany si mohou dohodnout místo plnění závazku výslovně a nemusí spoléhat na dispozitivní ustanovení zákona, přičemž toto dohodnuté místo plnění má vliv na příslušnost soudu, vystává otázka, jaký je vztah mezi takto dohodnutým místem plnění a prorogační dohodou¹³¹, jež výslovně stanoví, jaký soud může spor rozhodnout. Soudní dvůr se touto otázkou zabýval ve věci *Zelger*.¹³² Německé soudy v nižších instancích se prohlásily za nepřislušné, neboť odmítly zohlednit ústně uzavřenou dohodu o místě plnění dluhu ze smlouvy a zápůjčce s odůvodněním, že nesplňuje formální podmínky, které jsou kladeny na prorogační dohodu zakotvenou v tehdejší čl. 17 Bruselské úmluvy (dnes čl. 25 nařízení Brusel I bis). Generální advokát Capotorti ve svém stanovisku¹³³ správně poznamenává, že ujednání o příslušnosti soudu je čistě procesní ujednání, které nevypovídá nic o blízkosti sjednaného fóra a sporu, kdežto dohoda o místě plnění značí, že soud v místě plnění má blízké spojení se sporem. Také následky obou dvou ujednání jsou rozdílné, prorogační dohoda vylučuje příslušnost jiných soudů, naproti tomu ujednání o místě plnění nevede k vyloučení aplikace jurisdikční normy stanovící pravomoc soudů ve státě bydliště žalovaného. Generální advokát dle mého názoru přesně popsal problematiku a došel ke správnému závěru, že formální náležitosti kladené na prorogační dohodu nemohou být kladené na dohodu o místě plnění. Jediné omezení pro formu

¹³⁰ I v tomto případě ovšem existují výjimky, např. čl. 7 odst. 5 stanoví příslušnost soudu na základě místa pobočky je i v těchto případech aplikovatelný, ale pouze v případě, kdy stanovuje fórum navíc pro slabší stranu.

¹³¹ Prorogační dohoda i doložka jsou zakotveny v čl. 25 nařízení Brusel I bis.

¹³² Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. ledna 1980 ve věci C-56/79 (*Zelger*).

¹³³ Stanovisko generálního advokáta Francesca Capotortiho ze dne 17. ledna 1980 ve věci C-56/79 (*Zelger*).

dohody o místě plnění může stanovit lex causa. Soudní dvůr stanovisko generálního advokáta ve svém rozsudku potvrdil.¹³⁴

Rozlišením mezi sjednáním místa plnění a prorogační dohodou se zabýval Soudní dvůr také ve věci MSG.¹³⁵ Strany mezi sebou uzavřely smlouvu, ve které uvedly místo plnění, na němž později nebylo plněno. Soudní dvůr v bodech 31 až 34 rozsudku judikoval, že se jedná o skrytou dohodu o volbě příslušného soudu, a proto musí splňovat přísné požadavky formy kladené na tuto dohodu.

Čl. 24 odst. 1 stanovuje výlučnou pravomoc soudů státu, v němž se nemovitost nachází, ale pouze v případech, jeli předmětem řízení věcné právo k této nemovité věci nebo nájem. Jeli mezi stranami sporná otázka vlastnického práva k nemovitosti příslušnost soudu se určuje na základě čl. 24 odst. 1 nařízení Brusel I bis. Na druhou stranu v případě sporu, jenž vyplývá ze smlouvy o koupi nemovité věci, ale jehož předmětem není spor o věcné právo (například mezi stranami došlo k převodu vlastnického práva zápisem do katastru nemovitostí, ale kupující nezaplatil celou kupní cenu, je možné určit příslušnost soudu na základě čl. 7 odst. 1 písm. b) nařízení Brusel I bis. Soudní dvůr našel hranici mezi věcným právem a závazkovým právem ve skutečnosti, zda se práva lze dovolávat vůči všem, nebo jen vůči některým osobám, v prvním případě se jedná o věcné právo v druhém případě o závazkové právo.¹³⁶ Je-li podána žaloba na zrušení aktu darování nemovitosti a výmazu vlastnického práva osoby z katastru nemovitostí, příslušnost soudu k rozhodnutí o prvním nároku se určuje na základě čl. 7 odst. 1 písm. a), ale příslušnost soudu k rozhodování o druhém nároku je nezbytné určit na základě čl. 24 odst. 1 nařízení Brusel I bis.¹³⁷

¹³⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. ledna 1980 ve věci C-56/79 (Zelger).

¹³⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 20. února 1997 ve věci C-106/95 (MSG).

¹³⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 11. listopadu 2020 ve věci C-433/19 (Ellmes) bod 26.

¹³⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. listopadu 2016 ve věci C-417/15 (Schmidt) bod 43.

4. Příslušnost soudu ve sporech z deliktu

Příslušnost soudů dle čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis je založena na základě místa škodné události. Jurisdikční normy o podobných parametrech byly již před vznikem Bruselského režimu zakotveny také v mezinárodních smlouvách mezi členskými státy Evropského hospodářského společenství.¹³⁸ Všech 6 právních řádů tehdejších členských států Evropského hospodářského společenství upravovalo příslušnost soudu řešícího spor z deliktu odchylně od obecného pravidla *sequitur forum rei*. Právní řády států se lišily v okruhu vztahů, na které se jurisdikční norma vztahovala. Právní řády Nizozemského království a Lucemburského velkovévodství obsahovaly jurisdikční normu upravující zvláštní příslušnost pouze ve vztahu k dopravním nehodám v lodní a silniční dopravě. Ve zbývajících 4 členských státech Evropského hospodářského společenství byla věcná působnost jurisdikční normy stanovena obecně na všechny delikty, bez kazuistického vyčlenění jen pro určité případy.¹³⁹ Právě silniční dopravní nehody byly dle mého názoru hlavním podnětem pro sjednocení pravidel příslušnosti soudu řešícího spor z deliktu. V 60. letech 20. století nastal v západní Evropě velký rozvoj individuální automobilové dopravy. Mezi lety 1960 a 1965 se počet registrovaných aut ve Spolkové republice Německo zdvojnásobil a mezi lety 1960 a 1970 dokonce ztrojnásobil.¹⁴⁰ Rozkvět individuální automobilové dopravy umožnil častější cestování za hranice státu, v němž měla osoba bydliště, s čímž bylo nevyhnutelně spojeno zvýšení nehod s účastí osoba s bydlištěm v cizině. V důsledku těchto změn se začaly výrazně projevovat nedostatky plynoucí z rozdílnosti právních řádů. Zvyšovalo se riziko, že uznávající soudy odmítnou uznat rozsudek ve věci náhrady škody s ohledem na rozdílnost jurisdikčních norem. Stejnou příčinu vzniku jurisdikční normy upravující příslušnost soudu řešícího spor z deliktu shledává také Jenardova zpráva.¹⁴¹

Před přijetím nařízení Brusel I bis byla jurisdikční norma zakotvena v čl. 5 odst. 3 nařízení Brusel I. V rámci Bruselské úmluvy byla příslušnost soudu ve sporech z deliktu také upravena v čl. 5 odst. 3, ale její znění bylo nepatrně jiné. Systematické začlenění normy z třetího odstavce do druhého nebylo potřeba, neboť v rámci přechodu mezi nařízením Brusel I a Brusel I bis z čl. obsahujícím jurisdikční normy zvláštní příslušnosti byly vyjmuty záležitosti věnující se výživnému, jež byly v nařízení Brusel I zakotveny v odstavci druhém, ale zákonodárce do čl. v

¹³⁸ Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters; OJ 1979 C 59/1 (Report Jenard) s. 25.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Number of registered cars in Germany from 1960 to 2022. Wwww.statista.com. 2022 [cit. 2022-08-27]. Dostupné online z: <<https://www.statista.com/statistics/587764/number-of-registered-cars-germany/>>.

¹⁴¹ Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters; OJ 1979 C 59/1 (Report Jenard) s. 25-26.

rámci nařízení Brusel I bis vložil nový odstavec stanovující příslušnost v řízeních o navrácení kulturních statků. Celkový počet odstavců je v čl. 7 nařízení Brusel I bis stejný jako byl v čl. 5 Brusel I. Zákodárce bohužel nevyužil uvolněného místa, čímž zapříčinil přečíslování některých odstavců. Neobstojí tvrzení, že cílem bylo seřadit jednotlivé odstavce v čl. 7 dle jejich frekvence využití, neboť zmíněnou nově vloženou kazuistickou jurisdikční normu stanovící příslušnost soudu v řízení o navrácení kulturních statků zákonodárce vložil před jurisdikční normu stanovící příslušnost soudu řešícím spor vyplývající z provozování pobočky, zastoupení nebo jiné provozovny, jenž je v praxi častěji aplikována. Toto rozhodnutí nepřispívá přehlednosti práva a znesnadňuje práci s dřívější literaturou a judikaturou, která je nadále použitelná, protože znění čl. 5 odst. 3 nařízení Brusel I a čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis je stejné.

V rámci přechodu z Bruselské úmluvy na nařízení Brusel I došlo v jurisdikční normě k menšímu doplnění. Bruselská úmluva za hraniční určovatel považovala pouze místo, kde škodná událost nastala, naproti tomu upravena jurisdikční norma obsažena v obou dvou nařízeních přijatých po Bruselské úmluvě, umožňuje stanovit příslušnost soudu také v místě, kde škodná událost mohla nastat. Evropský zákonodárce změnou textu jurisdikční normy postavil na jisto, že pravidlo zvláštní příslušnosti lze aplikovat také na případy preventivních žalob v situaci, kdy doposud žádná škoda nenastala. Ke stejnému závěru ještě při výkladu Bruselské úmluvy došel v roce 2002 také Soudní dvůr v rozsudku Henkel.¹⁴² Rozsudek Henkel byl vydán již v době účinnosti nařízení Brusel, ale soud aplikoval Bruselskou úmluvu, protože řízení před národním soudem začalo přede dnem účinnosti nařízení Brusel I.¹⁴³ Tento rozsudek byl vydán v rozporu s tehdejšími jazykovými znění Bruselské úmluvy, neboť jak poznamenal generální advokát Gulmann ve svém stanovisku k případu Reichert II, všechny (tehdy závazné) jazykové verze se shodují na nezbytnosti protiprávního jednání a způsobení škodné události.¹⁴⁴

Zahrnutí preventivních žalob pod deliktní příslušnost je do dnešních dní jediná změna v oblasti deliktní příslušnosti, jež nevyhází z judikatury Soudního dvora. Všechny ostatní změny a upřesnění nastaly v důsledku judikatury Soudního dvora za současné neměnnosti znění jurisdikční normy.

¹⁴² Rozsudek Soudního dvora ze dne 1. října 2002 ve věci 167/00 (Henkel).

¹⁴³ České znění nařízení Brusel I používá pojem platnost. Jedná se ovšem o účinnost, neboť nelze postupovat podle normy, která je platná, ale není účinná. Správný překlad je uveden například ve slovenském znění, jenž používá pojem účinnost nebo německém, jenž používá pojem Kraft, který lze přeložit jako účinnost. Chybnost českého překladu podporuje taky skutečnost, že v řízení o předběžné otázce ve věci C-343/04 (ČEZ) bylo řízení před rakouskými soudy zahájeno v legisvakanci době nařízení Brusel I a Soudní dvůr aplikoval Bruselskou úmluvu.

¹⁴⁴ Stanovisko generálního advokáta Clause Christiana Gulgmana ze dne 20. února 1992 k věci C-261/90 s. 10.

4.1. Škodná událost

Místo škodné události¹⁴⁵ je v čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis hraničním určovatelem na základě, něhož je určen soud, který je příslušný rozhodnout spor. Z čistě jazykového znění není zřejmé v případě distančních deliktů, zda pojem zahrnuje místo, kde vznikla příčina škody nebo místo, kde se vznikla škoda, popřípadě obě dvě místa. Jenard si je ve své zprávě vydané při příležitosti schválení Bruselské úmluvy vědom této nejednoznačnosti, nicméně uvádí, že Komise se rozhodla nespecifikovat pojem a převzala jej v podobě tou dobou známé v německém a francouzském právu.¹⁴⁶ Použitím neurčitých pojmů Komise vytvořila právní nejistotu a dala příliš velký prostor Soudnímu dvoru k interpretaci. Důvodem mohla být skutečnost, že čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy byl tvořen především s ohledem na dopravní nehody, v jejichž případě distanční delikt nepřichází v úvahu.

Nezbytnost vyjasnit pojem „místo škodné události“ se ukázala velmi brzy. Již první rozsudek Soudního dvora, v němž vykládal čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy se věnoval právě tomuto problému. Nizozemská společnost, která používala vodu z Rýna k zavlažování podala žalobu k nizozemskému soudu proti společnosti se sídlem ve Francii. V žalobě požadovala náhradu škody, která jí vznikla zavlažováním kontaminovanou vodou. Vodu znečistila údajně žalovaná vypouštěním chloridů do přítoku Rýna. Jednalo se o distanční delikt, neboť příčina škody představovaná vypouštěním znečišťujících látek do řeky nastala ve Francii, ale škoda představovaná poškozením plodin v důsledku závlivky znečištěnou vodou nastala v Nizozemí. Otázkou bylo, které z těchto míst je rozhodné pro určení příslušnosti soudu. Generální advokát ve svém stanovisku¹⁴⁷ se zabýval úpravou v národních rádech a poté, co dospěl k závěru, že je rozdílná, zvažoval také možnost, že příslušný by byl ten soud, který má nejbližší ke sporu. Ale v důsledku skutečnosti, že se jedná o výklad v rozporu s jazykovým zněním Bruselské úmluvy, a navíc odporující právní jistotě generální advokát tuto možnost odmítl. Generální advokát se přiklonil k závěru, že místem rozhodným pro určení příslušnosti by mělo být místo, kde delikt byl naplněn neboli v místě, kde se projevila škoda. Toto místo také zakládá zpravidla výrazně příznivější sudiště pro poškozené, protože většina lidí se nachází ponejvíce ve státě svého bydliště, tudíž je pravděpodobné, že utrpěnou škodu pocítí právě tam, i když příčina škody vznikla v cizině. Soudní dvůr nepřijal názor generálního advokáta a v bodě 17 rozsudku stanovil,

¹⁴⁵ V anglickém znění „place where the harmful event occurred“, v německém znění „des Ortes, an dem das schädigende Ereignis eingetreten ist“.

¹⁴⁶ Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters; OJ 1979 C 59/1 (Report Jenard) s. 26.

¹⁴⁷ Stanovisko generálního advokáta Francesca Capotortiho ze dne 10. listopadu 1976 ve věci C-21/76.

že jak místo příčiny škody (místo, kde byla znečišťující látka vypuštěna do řeky), tak místo škody (místo, kde zálivkou kontaminovanou vodou z řeky uhynuly rostliny) může být nápomocné z pohledu blízkosti důkazních prostředků a tím usnadňuje vedení řízení. Přiklonění se pouze k místu příčiny škody, by učinilo tehdejší čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy ve většině případů neaplikovatelný, neboť místo příčiny škody je zpravidla v místě bydliště škůdce, a tudíž jurisdikční norma ve sporech z deliktu by byla neaplikovatelná, neboť by nebyla naplněna podmínka, že odkazuje také na jiný soud než soud ve státě bydliště žalovaného. Naopak spoléhání se pouze na soud místa, kde nastala škoda, by vedlo, v případě, kdy toto místo příčiny škody není ve státě bydliště žalovaného, k znemožnění podat žalobu k soudu, který má zpravidla velmi dobré předpoklady k rozhodnutí, neboť v jeho obvodě nastaly okolnosti, které vedly ke škodě.

Jedná se stěžejní rozsudek v rámci jurisdikční normy v deliktních věcech. Závěry v tomto rozsudku uvedené platí do dnešních dní. Většina následných rozsudků Soudního dvora, v nichž byla vykládána tato jurisdikční norma, pouze upřesňovaly pojmy místo příčiny škody a místo škody ve vztahu ke konkrétním případům.

4.1.1. Místo příčiny škody

Místo příčiny škody lze definovat jako místo, kde se objevila událost dávající podnět ke škodě. Událost musí vyplývat z jednání škůdce, to spočívá ve formě konání nebo opomenutí. Opomenutí je postaveno na roveň jednání pouze za předpokladu, kdy osoba měla povinnost konat, přičemž skutečnost, zda osoba měla povinnost konat posuzujeme dle *lex causa*, v komentářové literatuře se objevují také názory, že posouzení povinnosti konat by mělo být autonomní na národním právu.¹⁴⁸

Hraniční určovatel místo příčiny škody byl dlouhodobě méně často předmětem předběžné otázky než jeho sourozenec místo škody. Důvodem je pravděpodobně skutečnost, že v místě příčiny škody lze vždy žalovat náhradu celé škody. Vedle jednoduchosti tohoto hraničního určovatele hraje významnou roli taky jeho nevýhodnost pro poškozeného. Místo příčiny škody se nachází zpravidla v místě, ke kterému má určitý vztah škůdce, ať už se jedná o jeho bydliště nebo místo podnikání, což pramení ze skutečnosti, že osoba zpravidla zavdává příčinu ke škodě v místě, kde tráví nejvíce času. Důkazem je rozsudek *Mines de Potasse*, kde místo příčiny škody

¹⁴⁸ Die internationale Zuständigkeit für Haftungsklagen gegen Gesellschafter und Geschäftsleiter: Urteil des EuGH vom 18. Juli 2013. 2014. 2014. ISSN 0943-3929, 861,878.

se nacházelo ve státě sídla škůdce a konkrétněji v místě výkonu jeho ekonomické činnosti, přičemž žalobce se nesnažil podat žalobu v tomto státě, ale ve státě, v němž se škoda nastala, neboť jeho cílem je žalovat u soudů v jehož místě má určité vazby, a naopak může být výhodou, pokud žalovaný nemá s tímto místem žádnou spojitost, neboť se zvyšuje motivace žalovaného pro mimosoudní vyrovnání. Soudní dvůr proto dlouho jen jako by mimochodem ve svých rozsudcích zmínil v jednom bodě, kde se nachází místo příčiny škody, i když tato věc nebyla mezi stranami sporná.¹⁴⁹ Přesto vše po více než třech desetiletích rozlišování hraničního určovatele místa příčiny škody, Soudní dvůr vydal zásadní judikát k tomuto ustanovení.

Ve věci Melzer společnost W.W.H se sídlem v Düsseldorfu spravovala finanční portfolio žalobce pana Melzera, jenž měl bydliště v Berlíně. W.W.H otevřela účet na jméno žalobce u společnosti MF Global se sídlem v Londýně. Žalobce utrpěl velkou finanční ztrátu, a rozhodl se žalovat MF Global u soudu v Düsseldorfu na náhradu škody, které se měla dopustit ve spojení s W.W.H, tím že jej dostatečně neinformovaly o rizicích souvisejících s burzovními transakcemi. Z pohledu místa příčiny škody přicházel v úvahu Londýn, neboť tam byly prováděny burzovní obchody žalovanou nebo Düsseldorf, kde má společnost W.W.H, jež jednala ve spolupachatelství s MF Global (ale ve věci není žalovaná) sídlo. Otázkou bylo zda Düsseldorf je místo příčiny škody a zda jednání v tomto místě lze přičítat i dalšímu škůdci, který na tomto místě nejednal a ani nemá sídlo a je jediným žalovaným na náhradu škody. Jednalo se o spornou otázku, neboť Komise prosazovala negativní odpověď, tudíž, aby vůči žalovanému, jenž je jediným žalovaným nebylo možné využít místa, kde jednala jiná osoba podílející se na deliktu, kdežto všechny členské státy, jež podaly vyjádření a Švýcarsko, zastávaly názor, že příslušnost soudu by v tomto místě určitelná být měla. Generální advokát zastával, stejně jako Komise, negativní stanovisko¹⁵⁰. Jedním z hledisek, kterým argumentoval je tehdejší čl. 6 odst. 1 nařízení Brusel I (dnešní čl. 8 odst. 1 nařízení Brusel I bis), jenž umožňuje vést řízení proti více žalovaným v téže věci, je-li účelné rozhodnout společně, přičemž podmínkou je, že soud musí být příslušný k rozhodování o žalobě alespoň vůči jednomu z žalovaných. Tím, že žalobce žaloval jen jediného škůdce se vzdal možnosti založit příslušnost na základě kritérií vycházejícího z jednání druhého (nežalovaného) škůdce. Dále svůj závěr generální advokát opřel o účel pravidel zvláštní příslušnosti, jež mají určit zpravidla soud s nejlepšími předpoklady pro rozhodnutí s ohledem na blízkost místa sporu a soudu, přičemž v případě, kdy žalovaná v daném místě nevykonávala žádnou činnost, ani v tomto místě nenastala škoda, nemá soud v tomto místě

¹⁴⁹ Například v bodě 25 rozsudku Soudního dvora ze dne 16. července 2009 ve věci C-189/09 (Zuid-Chemie).

¹⁵⁰ Stanovisko generálního advokáta Niila Jääskinena ze dne 29. listopadu 2012 ve věci C-228/11 (Melzer) bod 43.

působící dostatečnou blízkost se sporem. Poslední argument generálního advokáta spočíval v závěru že tehdejší čl. 5 odst. 3 nařízení Brusel I neslouží k ochraně slabší strany.

Soudní dvůr rozhodl¹⁵¹, že v případě místa příčiny škody není dán úzký vztah, pokud žádný ze žalovaných v tomto místě nejednal. Naskytla se možnost přičítat jednání jednoho pachatele druhému za účelem určení příslušnosti, tuto možnost Soudní dvůr odmítl, neboť pravidla, za kterých by mohlo být jednání přičítáno nejsou jednotně upravena na úrovni EU, a proto by národní soudy musely vycházet z *lex causa* nebo *lex fori*, což by narušilo jednotný výklad. Jedná se o správný výklad, neboť žalobce měl možnost za splnění určitých podmínek podat žalobu na oba dva spolupachatele u düsseldorfského soudu na základě tehdejšího čl. 6 odst. 1 nařízení Brusel I a dnešního čl. 8 odst. 1 nařízení Brusel I bis.

4.1.2. Místo škody

Místo (projevení se) škody je místo, kde skutečnost, která může vyvolat deliktní odpovědnost způsobila škodu a po zahrnutí preventivních žalob také místo, kde hrozí, že tato skutečnost způsobí škodu. Jinou definicí lze popsat místo, kde se škoda projevila jako místo, kde událost ovlivnila (hrozí, že ovlivní) primárně chráněné jmění nebo hodnoty poškozeného.¹⁵²

Pro určení místa, kde nastala škoda je nezbytné posoudit, jaká škoda může být brána v úvahu pro určení příslušného soudu. Této problematice se věnoval Soudní dvůr v rozsudku *Dumez France*.¹⁵³ Francouzské společnosti podaly žalobu v místě svých sídel vůči německým společnostem a žádaly náhradu škody, kterou utrpěly jejich dceřiné společnosti usazené v Německu v důsledku jednání žalovaných. Podstatou předběžné otázky bylo, zda lze za místo, kde se škoda vyjevila považovat také místo, kde sekundární poškozený utrpěl škodu čistě finanční povahy, jež byla pouze důsledkem primární škody (úpadek dceřiných společností). Soudní dvůr v bodě 20 rozhodl, že místem škody, je místo, kde událost vedoucí ke škodě (založení deliktní odpovědnosti) způsobila přímé škodlivé následky bezprostřednímu poškozenému. Závěry Soudní dvůr odůvodnil snahou vyhnout se navyšování počtu příslušných soudů, neboť se tím zvyšuje riziko vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí a dále závěrem, že v případě možnosti podat žalobu z titulu nepřímé čistě finanční škody vzniklé v sídle žalobce, by žalobce (nepřímý poškozený) získal možnost ovlivňovat příslušnost soudu na základě

¹⁵¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. května 2013 ve věci C.228/11 (Melzer).

¹⁵² MANKOWSKI, Peter a Ulrich MAGNUS. Brussels Ibis Regulation. Köln: Otto Schmidt, 2016. Student (Leges), s.303. ISBN 978-3-504-08005-1.

¹⁵³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 11. ledna 1990 ve věci C-220/88 (Dumez France).

přemístění svého sídla. Druhou námitku by bylo možné vyvrátit výkladem, že pro určení příslušnosti je rozhodné sídlo poškozeného v době utrpění nepřímé finanční škody a k pozdějším přesunům sídla se nepřihlíží; naproti tomu první argument je důležitý, neboť hlavním účelem sjednocení pravidel příslušnosti bylo snížit riziko vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí napříč členskými státy, v důsledku čehož by bylo ohroženo hladké vzájemné uznávání a výkon cizozemských rozhodnutí.

V rozsudku *Marinari*¹⁵⁴ se Soudní dvůr zabýval opět čistě finanční škodou, tentokrát ale způsobenou primárním poškozenému. Pan *Marinari* složil v britské bance dlužní úpisy, zaměstnanci banky kontaktovali policii, která pana *Marinariho* omezila na svobodě, neboť se obávala, že dlužné úpisy jsou padělané. Poté co policie přestala pana *Marinariho* omezovat na svobodě, ten podal žalobu u italských soudů dle místa svého bydliště a požadoval mj. náhradu škody za jednání zaměstnanců banky, v jehož důsledku byl omezen na svobodě, několik smluvních partnerů s ním rozvázalo smlouvy a byla poškozena jeho pověst. Otázkou bylo, zda místem škody může být i místo, kde nastal důsledek zmenšení majetku poškozeného, i když na tento majetek nebylo škůdcem útočeno. Soudní dvůr stanovil v bodě 14, že nelze pro určení místa, kde se škoda vyjevila zohledňovat odvozené následky, neboť odvozené následky mohou být kdekoliv a jsou špatně předvídatelné, byť často by nastaly v bydlišti poškozeného, a tudíž poškozený by velmi často mohl podat žalobu místě svého bydliště, což není žádoucí, neboť znesnadňuje žalovanému domnělému škůdci se bránit a napomáhá žalobci k podávání nadbytečných žalob. Posouzení, zda se jedná o primární nebo sekundární škodu musí být posouzeno autonomně bez odkazu na národní právo, aby se zajistil jednotný výklad.

S místem škody, souvisí otázka preventivních žalob, jež mají za cíl předcházet škodě, tudíž v době podání žádná škoda nebyla způsobena. V minulosti bylo sporné, zda soud řešící preventivní žalobu může určit svou příslušnost na základě jurisdikční normy v čl. 7 odst. 2. Tato otázka vyvstala ve věci *Henkel*.¹⁵⁵ Případ byl o to složitější, že žalobu nepodala osoba, jež by utrpěla škodu, kdyby k ní došlo, ale nezisková organizace bránící zájmy spotřebitelů. Dle rakouského práva mohly vybrané neziskové organizace žalovat podnikatele (profesionála), který ve vztahu ke spotřebitelům použil ve smlouvách ujednání v rozporu se zákonem nebo ujednání, která jsou pro spotřebitele výrazně nevýhodná. Neziskové organizace byly zákonem oprávněny žalovat podnikatele na zdržení se tohoto jednání. Nezisková organizace *Verein für Konsumenteninformation (VfK)* podala k rakouskému soudu žalobu na německého podnikatele.

¹⁵⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. září 1995 ve věci C-364/93 (*Marinari*).

¹⁵⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 1. října 2002 ve věci C-167/00 (*Henkel*).

Generální advokát Jacobse¹⁵⁶ se s ohledem na znění Jenardovy zprávy¹⁵⁷ přiklonil k závěru, že jurisdikční norma v deliktních věcech se má vztahovat také na čistě preventivní žaloby. V nařízení Brusel I, jenž v době rozhodování ve věci Henkel již bylo schváleno, byly výslovně preventivní žaloby podřazení pod tuto jurisdikční normu. Generální advokát požadoval souladný výklad Bruselské úmluvy, nařízení Brusel I a Luganské úmluvy z roku 1988¹⁵⁸. V situaci, kdy by Soudní dvůr dospěl k závěru, že preventivní žaloby nespádají pod jurisdikční normu v čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy, nemohly by spadat ani pod čl. 5 odst. 3 Luganské úmluvy z roku 1988, a tudíž po vstupu nařízení Brusel I, by platil rozdílný režim pro preventivní žaloby ve vztahu mezi členy EU a signatáři Luganské úmluvy z roku 1988, kteří nejsou členy EU. Od generálního advokáta se jednalo o snahu správným směrem, nicméně skutečnost, že Bruselská úmluva neobsahovala výslovné podřazení preventivních žalob pod čl. 5 odst. 3, svědčí argumentem a contrario, že ustanovení Bruselské úmluvy tyto žaloby nezahrnovalo. O to více byly-li v rámci nařízení Brusel I preventivní žaloby výslovně začleněny do věcné působnosti normy. Tohoto problému si byl generální advokát pravděpodobně vědom, neboť v bodě 49 stanoviska uvádí, že Komise navrhovala výslovné doplnění preventivních žalob pod čl. 5 odst. 3 z důvodu odstranění nejednoznačností ve výkladu ustanovení, nikoliv rozšíření jeho věcné působnosti. Komise skutečně v důvodové zprávě k nařízení Brusel I¹⁵⁹ na str. 14 uvádí, že již v rámci Bruselské úmluvy spadaly preventivní žaloby pod jurisdikční normu v deliktních věcech, nicméně Komise pouze tvrdí a neuvádí žádný důkaz, ať už z judikatury nebo komentáře, nebo logicky uzavřený soubor argumentů, který by její závěry podporoval.

Soudní dvůr se přiklonil k závěru generálního advokáta a podřadil preventivní žaloby pod čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy. Ze závěrů plyne, že již čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy zahrnoval ve své věcné působnosti spory, při nichž nevznikla žádná škoda.

Pro vymezení rozsahu pravomoci soudu určeného na základě místa škody byl rozhodující rozsudek Shevill.¹⁶⁰ Žalobkyně fyzická osoba s bydlištěm v Británii a tři právnické osoby se sídlem v různých státech EHS podaly žalobu k britským soudům proti francouzskému vydavateli novin, po němž požadovala náhradu škody za uvedení nepravdivých tvrzení. Žalobci požadovali

¹⁵⁶ Stanovisko generálního advokáta Francise Geoffreyeho Jacobse ze dne 14. března 2002 k věci C167/00.

¹⁵⁷ Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters; OJ 1979 C 59/1 (Report Jenard).

¹⁵⁸ Úmluva o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech sjednána v Luganu 16. září 1988 (Luganská úmluva z roku 1988).

¹⁵⁹ Proposal for a COUNCIL REGULATION (EC) on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. Dostupné online z <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:51999PC0348>>.

¹⁶⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 7. března 1995 ve věci C-68/93 (Shevill).

náhradu škody, kterou údajně utrpěli ve více státech, neboť periodikum bylo v těchto státech distribuováno. Otázkou bylo, zda britský soud určený na základě místa, kde nastala část škody může rozhodovat také o náhradě za škodu, jež byla utrpěna v jurisdikci jiných států a jak určit v případě pomluvy tiskem, kde nastala škoda. Zajímavostí je, že ve věci byly dvě ústní jednání a byly vydány dvě stanoviska. Generální advokát Darmon v stanovisku z roku 1994¹⁶¹ zvažoval, zda se místo škody z působení tiskem, nachází v místě bydliště poškozených. Spojené království tento koncept kritizovalo, přičemž jeho nedostatky uvedlo na příkladu, kdy veřejně známá osoba v Itálii se přestěhuje do Spojeného království, kde je neznámá; v italských novinách, které nejsou distribuovány ve Spojeném království vyjdou lživé člky, přičemž žalobkyně by mohla podat žalobu ve Spojeném království. Pravidla zvláštní příslušnosti slouží mj. k určení soudu, jenž má obvykle nejlepší předpoklady spor rozhodnout z důvodu jeho blízkosti. Soudy Spojeného království by v tomto případě neměly žádnou spojitost se sporem.

Generální advokát si všímá, že převzetí závěrů v rozsudku Mines de Potasse vede v případě, kdy škoda se projevila ve více státech k zvýšení počtu příslušných soudů. Generální advokát navrhl upřesnit závěry z rozsudku Mines de Potasse a v případě škody projevivší se ve více státech, by soud, určený na základě místa projevení škody, měl být příslušný pouze pro rozhodnutí o škodě, která nastala ve státě jeho sídla.

Generální advokát Phillippe Léger¹⁶² v druhém stanovisku k této věci povětšinou souhlasil se svým předchůdcem. Generální advokát správně dodal, že nelze v tomto případě spoléhat pouze na místo příčiny škody, neboť toto místo bude velmi často ve shodě s bydlištěm žalovaného škůdce, což povede k neaplikovatelnosti pravidel zvláštní příslušnosti, neboť by nebyla splněna podmínka, že norma odkazuje na soudy jiného státu než státu bydliště žalovaného. Oba dva generální advokáti poznamenávají, že v tomto případě nehrozí riziko vydání vzájemně neslučitelných rozhodnutí, neboť skutečnost, že soud státu A rozhodne, že jsou splněny všechny podmínky pro náhradu škody, kdežto soud státu B nikoliv, nezpůsobí rozpor, neboť každý ze soudů rozhodoval o jiné části škody.

Soudní dvůr převzal návrhy generálních advokátů a rozhodl, že poškozená prostřednictvím tisku může podat žalobu k soudu státu, kde tyto tisky byly distribuovány, přičemž může v tomto místě žalovat pouze škodu, jenž nastala v tomto státě. Nad rámec

¹⁶¹ Stanovisko generálního advokáta Marco Darmona ze dne 14. července 1994 k věci C-68/93.

¹⁶² Stanovisko generálního advokáta Phillippa Légera ze dne 10. ledna 1995 k věci C-68/93.

generálních advokátů soudní dvůr doplnil podmínku, že poškozená musí být na daných místech známa.

Jedná se o správné rozhodnutí, které zabraňuje situaci, kdy velký počet soudů bude příslušný rozhodnout o stejném sporu. Také podmínka známosti v daném místě je logická, neboť umožňuje stanovit místní příslušnost a není-li osoba na určitém místě známa, nemůže ji v tom místě vznik újma na pověsti, neboť v tom místě nemá žádnou pověst. Pod pojmem „známa“ je nezbytné si představit, že ji v daném místě někdo zná (rodina, známí...), nemusí se jednat o veřejně známou osobu. Výklad provedený Soudním dvorem také odpovídá požadavku na restriktivní výklad. Poškozený má stále možnost žalovat na náhradu celé škody, kterou utrpěl ve více státech na základě místa bydliště škůdce nebo místa příčiny škody, což bude velmi často stejné místo. Závěry v rozsudku Shevill bývají nazývané jako mozaikový princip, protože tak jako mozaika se skládá z mnoha dílků, tak celková škoda může být roztříštěna v mnoha státech, což platí především v deliktech v oblasti životního prostředí nebo učiněných prostřednictvím masových medií.

4.2. Negativní deklaratorní žaloby

V oblasti sporů z deliktu je ve většině případů v postavení žalobce osoba, jež o sobě tvrdí, že je poškozená a v postavení žalovaného je tvrzený škůdce. Od počátku Bruselského režimu nebyl pochyb, že spor v tomto procesním postavení spadá pod tehdejší čl. 5 odst. 3 a dnešní čl. 7 odst. 2. Ostatně od roku 1976, kdy Soudní dvůr poprvé vykládal jurisdikční normu stanovící příslušnost soudu řešícího spor z deliktu (případ C-21/76 Bier vs Mines de Potasse), až do roku 2012 vždy v původním řízení předcházejícím položení předběžné otázky vztahující se k čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy a později nařízení Brusel I byl žalobce tvrzený poškozený a žalovaný tvrzený škůdce. Procesní postavení stran může být také opačné neboli, že žalobcem je osoba, o níž žalovaný tvrdí, že je škůdce, přičemž žalobce se snaží žalobou docílit vydání deklaratorního rozsudku, že nemá žádnou delikttní odpovědnost vůči žalovanému. Žaloba směřuje k vydání deklaratorního rozhodnutí, neboť je-li žalobce úspěšný soud rozhodne, že delikttní odpovědnost mezi stranami neexistuje v daném případě ex tunc.

V rozsudku Tatry¹⁶³ Soudní dvůr řešil otázku, zda, žaloba, kterou se žalobce domáhá deklaratorního rozsudku, že není odpovědný za škodu a žaloba, kterou se jiný žalobce domáhá na základě stejné události určení odpovědnosti a náhradu škody, jsou řízením v téže věci, a proto

¹⁶³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. prosince 1994 ve věci C-406/92 (Tatry).

představují překážku litispendence. Soudní dvůr rozhodl v bodě 43, že se jedná o řízení v téže věci, protože v obou dvou případech je předmětem řízení stanovení odpovědnosti; je nepodstatné, zda je žaloba formulována v kladném nebo záporném pojmosloví. Účelem institutu litispendence (a rei iudicata) je zabránit vydání vzájemně neslučitelných rozhodnutí. Soudní dvůr správně posoudil, že řízení o negativní deklaratorní žalobě představuje překážku litispendence ve vztahu k žalobě na náhradu škody ve stejné věci, neboť by mohly nastat situace, že soud jednoho státu přizná žalobci náhradu škody a soud jiného státu ve stejné věci rozhodne, že delikt se nestal, nebo rozhodne jakýmkoliv jiným způsobem vylučujícím odpovědnost (domnělého) škůdce.

Z rozsudku nutně nevyplývá, že jurisdikční norma stanovící příslušný soud v deliktních věcech se vztahuje také na negativní deklaratorní žaloby, pouze znamená, že řízení o negativní deklaratorní žalobě tvoří překážku litispendence k řízení o náhradu škody ve stejné věci. V případě Tatry bylo podáno mnoho žalob, ale není zřejmé, na základě, jaké jurisdikční normy. Rozhodnutí, že řízení o těchto žalobách ve stejných skutkových okolnostech představuje překážku litispendence, bylo nezbytný předpoklad, aby soud mohl později negativní deklaratorní žaloby podřadit pod jurisdikční normu v deliktních věcech.

Podřazení negativních deklaratorních žalob pod jurisdikční normu stanovící příslušnost soudu ve sporu z deliktu bylo předmětem sporu v případě Folien Fischer.¹⁶⁴ O skutečnosti, že se jednalo o významnou otázku svědčí, že celkem 6 vlád (5 členských států EU a švýcarská vláda) podalo své vyjádření. Generální advokát v bodě 35 stanoviska¹⁶⁵ správně poznamenává, že předmětem není otázka, zda právo členských států musí umožňovat (popřípadě za jakých podmínek) podat žalobu požadující negativní deklaratorní rozsudek v otázce deliktu, ale v případě, že právní řády členských států tuto žalobu umožňují, určit, zda tehdejší čl. 5 odst. 3 nařízení Brusel I je použitelný pro určení příslušnosti soudu o takové žalobě rozhodující. Soudy členských států nebyly v otázce jednotné, mnohdy ani v rámci jediného státu, například v Německu. Švýcarské soudy negativní deklaratorní žaloby zahrnují pod čl. 5 odst. 3 Luganské úmluvy z roku 2007 (jenž je stejného znění jako čl. 5 odst. 3 nařízení Brusel I).

Generální advokát ve svém stanovisku¹⁶⁶ spatřuje jednu z nevýhod negativních deklaratorních žalob v tom, že údajný poškozený se musí účastnit soudního řízení jako

¹⁶⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. října 2012 ve věci C-133/11 (Folien Fischer).

¹⁶⁵ Stanovisko generálního advokáta Niila Jääskinena ze dne 19. dubna 2012 k věci C133/11.

¹⁶⁶ Tamtéž pozn. 18.

potencionální věřitel pohledávky na náhradu škody v době, kdy ještě není s to obstatat a přednést potřebné důkazy. S tímto tvrzením souhlasím, ale nebyl relevantní, neboť se jedná o argument proti přípustnosti negativních deklaratorních žalob v právních řádech členských států, nikoliv argument k otázce posouzení, zda se na tyto žaloby vztahují pravidla zvláštní příslušnosti. Generální advokát (na rozdíl od vyjádřivších se vlád členských států) se stavěl negativně k použitelnosti tehdejšího čl. 5 odst. 3., což odůvodnil judikaturou Soudního dvora, dle které je jedním ze znaků žalob spadající pod tento čl., že směřují k uplatnění odpovědnosti žalovaného. Generální advokát na svou podporu cituje závěry rozsudku Mines de Potasse, v němž Soudní dvůr rozhodl, že příslušný je soud na základě místa příčiny škody i místa škody, Důvod tohoto rozhodnutí vidí generální advokát v bodě 48 stanoviska „(...) *upřednostnit předpokládaného poškozeného, který v zásadě má toto procesní postavení (...)*“. Generální advokát nemá pravdu, neboť Soudní dvůr závěry v Mines de Potasse odůvodňoval blízkostí soudu a sporu; přičemž když generální advokát cituje bod 17 stanoviska generálního advokáta Cruze Villalóna v projednávané věci Wintersteiger (C-523/10), který uvádí, že je „poškozenému“ přiznán „určitý prostor pro rozhodnutí“, je nezbytné rozlišovat následek a příčinu. Příčinou zakotvení místa příčiny škody a místa škody je blízkost soudu v těchto místech ke sporu, přičemž zvýhodnění údajného poškozeného je pouze následkem, a proto není v rozporu, aby stejné výhody mohl využít i údajný škůdce. Nelze souhlasit ani se závěry generálního advokáta, že pro aplikaci čl. 5 odst. 3 nařízení Brusel I je nezbytné, aby žaloba směřovala na náhradu škody. V rozsudku Reichert II¹⁶⁷, který generální advokát zmiňuje Soudní dvůr posoudil, že odpůrcí žaloba ve francouzském právu nespadá pod čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy, ale důvodem byly okolnosti jako celek, především, že žaloba je namířena i proti jiné osobě než dlužníkovi; nelze tedy z tohoto rozsudku vyčíst, že žaloba, která nezní na náhradu škody nemůže spadat pod jurisdikční normu stanovící příslušnost soudu v deliktních věcech.

Soudní dvůr nevyslyšel názor generálního advokáta a rozhodl, že negativní deklaratorní žaloby spadají pod jurisdikční normu ve sporech z deliktu. Soudci Soudního dvora správně určili účel jurisdikční normy čili blízkost místa sporu a soudu jej řešící. Je lhostejno, zda žalobu podal předpokládaný škůdce nebo poškozený, neboť místo škodné události, ať už se jedná o místo příčiny škody nebo místa, kde škoda nastala, je nezměněno. S ohledem, že tato jurisdikční norma nemá za cíl, jak dále konstatoval Soudní dvůr, ochranu slabší strany, není žádný důvod neaplikovat normu v případě, kdy postavení procesních stran je jiné než obvykle. Závěry v rozsudku Folien Fischer jsou v souladu s rozsudkem Effer, kdy Soudní dvůr konstatoval, že

¹⁶⁷ K tomuto rozsudku blíže v kapitole 3.4.

pouhá námitka neexistence smlouvy nevyklučuje aplikaci tehdejšího čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy.

4.3. Odpůrčí žaloba

Odpůrčí žaloba chrání věřitele před právním jednáním dlužníka, kterým snižuje hodnotu svého majetku, a tím může způsobit nesplnění závazku. Odpůrčí žaloba (navzdory skutečnosti, že se jedná minimálně z části o procesní ustanovení) je zakotvena v českém právním řádu v §§ 589 až 599 Občanského zákoníku.¹⁶⁸ Soudní dvůr se zaobíral možností podřazení odpůrčí žaloby pod čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy, jenž je promítnut v dnešním čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis, ve věci Reichert II.¹⁶⁹ Němečtí manželé s bydlištěm v Německu darovali svému synovi, taktéž s bydlištěm v Německu, nemovitost nacházející se ve Francii, přičemž banka se sídlem v Drážďanech, která vůči manželům měla nesplacenou pohledávku podala k francouzským soudům odpůrčí žalobu vůči manželům a jejich synovi, prostřednictvím níž se domáhala vyslovení relativní neúčinnosti právního jednání. Darovací smlouva ve formě obdobné českému notářskému zápisu byla sjednána ve Francii.

Soudní dvůr se zaobíral případem dokonce dvakrát. V prvním případě banka vyvozovala příslušnost francouzského soudu na základě pravidel výlučné příslušnosti ve věcech nemovitostí, konkrétně z tehdejšího čl. 16 odst. 1 Bruselské úmluvy. Nicméně Soudní dvůr vyloučil založení příslušnosti soudu v daném případě na základě místa, kde se nemovitost nachází.¹⁷⁰ Ještě před tím, než Soudní dvůr odpověděl na první položenou otázku předložil francouzský soud novou, v níž řešil situaci in eventum, že čl. 16 odst. 1 nebude použitelný. V druhém případě se již zaobíral možností podřazení odpůrčí žaloby pod jurisdikční normu stanovící příslušnost soudu ve sporu z deliktu.¹⁷¹ Soudní dvůr v bodě 20 odmítl do věcné působnosti normy zahrnout odpůrčí žalobu. Dle Soudního dvora není účelem odpůrčí žaloby náhrada škody, ale zapříčinění relativní neúčinnosti právního jednání a směřuje také proti jiné osobě než dlužníkovi. Nabízí se paralela s preventivními žalobami, které od rozsudku Henkel a změně textu jurisdikční normy bezpochyby spadají pod dnešní čl. 7 odst. 2, ačkoliv jejich účelem není náhrada škody.

Účelem odpůrčí žaloby je předcházení situaci, kdy dlužník nebude schopen plnit své závazky. Odpůrčí žaloba v českém právním řádu (na rozdíl od francouzského v době

¹⁶⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. března 1992 ve věci C-261/90 (Reichert II).

¹⁷⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 10. ledna 1990 ve věci C-115/88 (Reichert I) bod 15.

¹⁷¹ Vedle podřazení případu pod čl. 7 odst. 3 se soud tázal také na možnost podřazení pod čl. 24 a 16 odst. 5 Bruselské úmluvy.

rozhodování sporu, jenž umožňoval žalovat i dlužníka) umožňuje žalovat pouze třetí osobu od dlužníka odlišnou. Jedná se především o osobu, jež jednala s dlužníkem. Tato osoba není v konkrétní věci ve smluvním vztahu s věřitelem, a tudíž je vyloučeno použití čl. 7 odst. 1. Aby mohl být aplikován čl. 7 odst. 2 je mimo jiné nebytné, aby žaloba směřovala k určení odpovědnosti žalovaného vůči žalobci. V případě úspěšné odpůrcí žaloby odpovědnost žalovaného spočívá v povinnosti jednat v souladu se skutečností, že právní jednání mezi ním a dlužníkem je vůči žalobci neúčinné. Podřazení odpůrcích žalob pod čl. 7 odst. 2 nebrání ani skutečnost, že žalovaný nejednal zaviněně. V případě, že text jurisdikční normy ani Soudní dvůr neomezuje normu pouze na případy subjektivní odpovědnosti, vyplývá z toho, že k naplnění postačí, kterákoliv z odpovědností. Ke stejnému závěru dochází také německá judikatura.¹⁷² I v případě, že by byla vyžadována subjektivní odpovědnost, by mohl být čl. 7 odst. 2 aplikován na odpůrcí žaloby v situacích, kdy je zřejmé, že žalovaný věděl o zkracování práva věřitele na splnění dluhu. Na druhou stranu, právě skutečnost, zda žalovaný věděl o zkracování práv věřitele je předmětem zkoumání soudu, zpravidla v rámci jednání, a není žádoucí, aby ve stádiu určování své příslušnosti soud prováděl složitá dokazování, jenž mají své místo v jiné fázi řízení.

Generální advokát Gulmann ve stanovisku k případu Reichert II¹⁷³ zmiňoval ještě jeden důvod, proč by odpůrcí žaloba neměla být zařazena pod jurisdikční normu upravující příslušnost soudu ve sporu z deliktu. Zaobíral se otázkou, zda v případě zařazení odpůrcí žaloby pod čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy by měly soudy, jež byly na základě tohoto čl. určeny za příslušné nejbližší vztah k projednávanému sporu. Došel k závěru, že tomu tak obecně u odpůrcí žaloby není a nespátňuje žádnou výhodu oproti soudům určeným na základě bydliště žalovaného. Generální advokát vychází z faktu, že pravidla zvláštní příslušnosti vznikla mimo jiné proto, že v určitých situacích mají ke sporu zpravidla blíže jiné soudy než soudy státu bydliště žalovaného. Existují ale i další důvody vzniku pravidel zvláštní příslušnosti (a celého Bruselského režimu), takovým důvodem je právní jistota, projevující se jako zájem, aby budoucí žalobce bez pochybností znal okruh soudů, k nimž může podat žalobu a budoucí žalovaný věděl, před jakými soudy může být žalován.¹⁷⁴ Spor mezi právní jistotou a pravidlem, že mají rozhodovat soudy s největší spojitostí se sporem, je v Bruselském režimu řešen ve prospěch právní jistoty, proto jsou-li splněny podmínky pro aplikaci pravidel zvláštní příslušnosti, již soud nezkoumá, zda je v konkrétním případě neblíže spojen se sporem.¹⁷⁵ Z těchto důvodů generální

¹⁷² Rozsudek Vrchního zemského soudu v Karlsruhe ze dne 22. prosince 2009 ve věci 13 U 102/09.

¹⁷³ Stanovisko generálního advokáta Clause Christiana Gulmanna ze dne 20. února 1992 k věci C-261/90.

¹⁷⁴ Ke stejnému závěru dochází Soudní dvůr v rozsudku ze dne 13. července 1993 ve věci C-125/92 (Mulox) bod 11.

¹⁷⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 29. června 1994 ve věci C-288/92 (Custom Made) body 14-15.

advokát, byť byl veden dobrým úmyslem, neměl vůbec řešit, zda soudy určené na základě tehdejšího čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy by měly neblížíší spojení se sporem. Podstatné je pouze, zda řízení naplňuje podmínky, které vyžaduje jurisdikční norma.

V odborné literatuře není jednotný názor na podřazení odpůrčí žaloby pod čl. 7 odst. 2. H. Tagaras se s ohledem, že dle jeho názoru odpůrčí žaloba splňuje náležitosti, jenž stanovil Soudní dvůr v rozsudku Kalfelis, neboli žaloba směřuje ke stanovení odpovědnosti nevyplyvající ze smlouvy, se přiklání k zařazení odpůrčích žalob do věcné působnosti čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy (předchůdce dnešního čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis).¹⁷⁶ Autor vyjadřoval svůj názor v období mezi rozhodnutími Reichert I a Reichert II, neboli v situaci před rozhodnutím Soudního dvora, v němž stanovil, že odpůrčí žaloba nespádá pod tehdejší čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy. Naopak Peter Schlosser (autor zprávy vydané v souvislosti s revizí Bruselské úmluvy z roku 1978) uvádí, že delikt v podobě, v jež jej definoval Soudní dvůr v rozsudku Kalfelis nezahrnuje právo věřitele odporovat právním úkonům dlužníka (Gläubigeranfechtung).¹⁷⁷ Dle autora odpůrčí žaloba ve všech členských státech (k roku 1991) je považována za zvláštní institut vzhledem k žalobám v oblasti deliktní odpovědnosti. Dále autor uvádí, že definici nelze rozšířit tak, aby zahrnovala všechny žaloby týkající se jednání, které nesouvisí s porušením smlouvy, aniž by se tím nepřiměřeně rozšířila příslušnost soudu ve věcech deliktů. S tímto tvrzením souhlasím (blíže kapitola V), ale je potřeba zmínit, že Soudní dvůr v rozsudku Kalfelis vymezil věci týkající se deliktu tak, že zahrnují všechny žaloby, jenž znějí na určení odpovědnosti žalovaného a nevychází ze smlouvy.¹⁷⁸

¹⁷⁶ TAGARAS, H. Chronique de Jurisprudence de la Cour de Justice Relative A la Convention de Bruxelles: Annés judiciaires 1988/89 ET 1989/90. CAHIERS DE DROIT EUROPÉEN. Bruxelles, 1990, 1990(6), 658-719. Dostupné online z <<https://bib.kuleuven.be/rbib/collectie/archieven/cde/1990-5-6.pdf>>.

¹⁷⁷ Praxis des Internationalen Privat – und Verfahrensrechts. 91. 1991. s. 30.

¹⁷⁸ V anglickém překladu rozhodnutí „The term 'matters relating to tort, delict or quasi-delict' used in Article 5 (3) of the Convention must be regarded as an independent concept covering all actions which seek to establish the liability of a defendant and which are not related to a 'contract' within the meaning of Article 5 (1)“.

5. Společné znaky jurisdikčních norem v čl. 7 odst. 1 a 2

5.1. Určení místní příslušnosti

Čl. 7 odst. 1 a 2 neurčují pouze stát, jehož soudy jsou příslušné k rozhodování o sporu, ale také místně příslušné soudy. Tento závěr vyplývá již ze samotného znění nařízení v čl. 7 odst. 1 a 2, neboť v nařízení je uvedeno, že žaloba může být podána „u soudů místa“. Naopak v případě, kdy evropský zákonodárce zamýšlel určit pouze stát, jehož soudy jsou příslušné, použil úsloví „u soudů tohoto členského státu“, jako v případě obecné příslušnosti (správně pravomoci viz kapitola 1.1.) zakotvené v čl. 4.¹⁷⁹ Národní předpisy upravující místní příslušnost jsou z toho důvodu v případech, kdy místní příslušnost určuje nařízení Brusel I bis, neaplikovatelné. Na druhou stranu nařízení Brusel I bis nikterak neomezuje stát, aby stanovil (specializovaný) soud s celostátním obvodem. V § 39 odst. 2 zákona o soudech a soudcích je mj. stanoveno, že ve věcech průmyslového vlastnictví je věcně a místně příslušný jako soud prvního stupně Městský soud v Praze. V těchto případech určení místní příslušnosti nařízením nemá žádný vliv, protože je pouze jeden místně příslušný soud.

5.2. Alternativa k čl. 4

Čl. 7 je jen alternativou k čl. 4. Žalobce vždy může podat žalobu ve státě bydliště žalovaného.¹⁸⁰ Důležitou podmínkou, jež musí být naplněna, aby mohl čl. 7 sloužit jako alternativa k čl. 4 nařízení Brusel I bis je skutečnost, že čl. 7 odkazuje na soudy jiného členského státu, než je stát, v němž má žalovaný bydliště. Na první pohled se tato podmínka může jevit jako nadbytečná. Není tomu tak, neboť čl. 7 určuje vedle státu, jehož soudy jsou pravomocné spor rozhodnout také místní příslušnost. Naproti tomu čl. 4 určuje pouze stát, jehož soudy mají pravomoc a určení příslušnosti místní i věcné ponechává zcela národnímu právu. Z toho důvodu jsou čl.ky 4 a 7 způsobilé ve spojitosti s národním právem určit za příslušné rozdílné soudy v rámci jedné země.

¹⁷⁹ Dalším příkladem, kdy norma odkazuje pouze na stát, nikoliv na místně příslušný soud, je ustanovení týkající se trustu zakotvené v čl. 7 odst. 6 nařízení Brusel I bis. V českém znění je uvedeno, že žaloba může být podána „u soudů členského státu, v němž má trust sídlo“. Z použití slova soud v jednotném čísle, by mohlo vyplývat, že nařízení určuje příslušný pouze ten soud, v jehož obvodu má trust sídlo. Jiné jazykové verze, například polská, anglická, slovenská, německá (vor **den** Gerichten des Mitgliedstaats) a např. francouzská používají množné číslo, čímž staví na jisto, že ustanovení určuje pouze stát, jehož soudy jsou příslušné, nikoliv místně příslušný soud. Český překlad je chybný, ale nejde o zásadní problém, neboť žaloby v oblasti trustu jsou ojedinělé a jazykový výklad je v právu EU oslaben.

¹⁸⁰ Viz recitál 15 nařízení Brusel I bis.

De lege ferenda by bylo vhodné zvážit, zda pravidla zvláštní příslušnosti by neměla být výlučná ve vztahu k obecné jurisdikční normě zakotvené v čl. 4. Pravidla zvláštní příslušnosti mají hraniční určovatele vybrané tak, aby odkazovaly zpravidla na soudy, jenž mají svůj obvod v místě s úzkým vztahem se sporem, z toho důvodu mají nejlepší předpoklady rozhodnout spor. Vystává otázka, proč by k pravidlům zvláštní příslušnosti měla existovat další jurisdikční norma. Je nežádoucích, aby více soudů bylo příslušných pro rozhodnutí téhož sporu, neboť budoucí žalovaný se tím dostává do právní nejistoty, když neví, ke kterému z těchto příslušných soudů budoucí žalobce podá žalobu.¹⁸¹ Krom toho v případě čl. 7 odst. 1, jehož hraniční určovatel je místo plnění závazku, je na svobodné vůli stran výběr místa plnění a jednostranně nemůže být měněno, respektive druhá strana v tom případě není zpravidla povinna plnění přijmout, v důsledku čehož plněním v jiném než dohodnutém místě závazek nezaniká.¹⁸² Naproti tomu budoucí žalovaný může po uzavření smlouvy změnit své bydliště, a vzhledem k tomu že místo bydliště pro účely stanovení pravomoci/příslušnosti soudů se posuzuje v době podání žaloby, je budoucí žalovaný i po uzavření smlouvy způsobilý ovlivnit, jaké soudy mohou rozhodovat, byť konečné rozhodnutí, zda bude žaloba podána k soudu dle bydliště žalovaného nebo k soudu dle místa plnění je na žalobci. Bydliště žalovaného může být pro žalobce podstatně hůře zjistitelná skutečnost, oproti místě plnění, o němž zpravidla není pochybnost. V případě jurisdikční normy stanovující příslušnost soudu ve sporech z deliktu je situace rozdílná oproti jurisdikční normě v čl. 7 odst. 1, neboť škůdce svým jednáním, jedná-li se o úmyslný delikt, může pečlivě naplánovat místo škodné události i s ohledem na příslušnost soudů, nicméně oproti čl. 4 i v případě čl. 7 odst. 2 zůstává zachována výhoda, že po spáchání deliktu je již okruh soudů, na které odkazuje čl. 7 odst. 2 neměnný, čímž je zaručena právní jistota. Z výše uvedených důvodů je minimálně v případě čl. 7 odst. 1 dle mého názoru žádoucí zvážit, zda v případě naplnění podmínek pro aplikaci této jurisdikční normy by obecná jurisdikční norma měla být neaplikovatelná.

5.3. Absence ochrany slabší strany

Ustanovení o příslušnosti ve sporech plynoucí ze smlouvy nebo deliktu nebyla zamýšlena k ochraně slabší strany. Z Jenerdovy zprávy, která byla přijata v souvislosti s přijetím původního znění Bruselské úmluvy z roku 1968 a má postavení obdobné jako důvodová zpráva, vyplývá, že stanovení zvláštních pravidel příslušnosti v čl. 5 Bruselské úmluvy bylo motivováno snahou o

¹⁸¹ K závěru, že je žádoucí, aby příslušných bylo méně soudů dospívá také Soudní dvůr v rozsudku ze dne 11. ledna 1980 ve věci C-220/88 (Dumez France) bod 18, byť z jiných důvodů.

¹⁸² Srovnej § 1954 Občanského zákoníku.

dosažení řádného výkonu spravedlnosti a hladkého průběhu řízení. Pro dosažení těchto cílů byly za příslušné stanoveny i jiné soudy, než jsou soudy státu bydliště žalobce, neboť v taxativně vyjmenovaných případech čl. 5 (dnes čl. 7) tyto jiné soudy mají blíže ke sporu a jsou způsobilější vést řízení. Jenardova zpráva ve vztahu k příslušnosti ve sporech plynoucích ze smlouvy nebo deliktu nezmiňuje jako důvod zavedení ochrany slabší strany. Také v rozsudku Ivenel Soudní dvůr v bodě 11 ospravedlňuje existenci pravidel zvláštní příslušnosti blízkým vztahem mezi soudem a sporem, přičemž o záměru chránit slabší stranu se nezmiňuje. Znění původní verze Bruselské úmluvy ani znění nynějšího nařízení Brusel I bis nezohledňuje pro stanovení příslušnosti osobu žalobce nebo žalovaného, pouze předmět řízení. V historii Bruselského režimu bylo přechodné období, kdy judikatura Soudního dvora a později i znění Bruselské úmluvy uznávali, že ve sporech plynoucích z individuálních pracovních smluv je jedním z účelů ustanovení čl. 5 odst. 1 ochrana slabší strany.

Nyní je nepochybné, že účelem příslušnosti ve sporech plynoucích ze smlouvy nebo deliktu není ochrana slabší smluvní strany. Při výkladu nařízení Brusel I ve vztahu k deliktní příslušnosti to výslovně judikoval Soudní dvůr v judikátu Folien Fischer¹⁸³ a Kainz¹⁸⁴ a při výkladu nařízení Brusel I bis potvrdil v rozsudku Mittelbayerischer Verlag KG.¹⁸⁵ Ke stejným závěrům dochází i odborná literatura.¹⁸⁶ V souvislosti s příslušností ve sporech plynoucích ze smlouvy doposud Soudní dvůr nejudikoval, že účelem daného ustanovení není ochrana slabší strany, přesto i toto ustanovení dnes dle mého názoru neslouží k ochraně slabší strany a to z více důvodů. V době, kdy Soudní dvůr zastával názor, že příslušnost ve sporech plynoucích ze smlouvy má za účel také ochranu slabší strany, činil tak pouze ve sporech z individuální pracovní smlouvy. Od přijetí nařízení Brusel I, kdy příslušnost v pracovněprávních věcech byla vyčleněna do samostatného oddílu, již Soudní dvůr nikdy nejudikoval, že pravidla příslušnosti ve sporech plynoucích ze smlouvy slouží k ochraně slabší strany. Nařízení Brusel I bis obsahuje pravidla chránící slabší stranu ve sporu z některých smluv, které jsou charakterizovány zvláštním subjektem (spotřebitel), nebo rozdílným předmětem smlouvy (pojistné smlouvy, individuální pracovní smlouvy). Ochranný charakter těchto jurisdikčních norem je zmíněn i v recitálu 18 nařízení Brusel I bis. Nevyplývá-li z textu nařízení Brusel I bis, že ustanovení příslušnosti ve

¹⁸³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. října 2012 ve věci C-133/11 (Folien Fischer).

¹⁸⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. ledna 2014 ve věci C-45/13 (Kainz).

¹⁸⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. června 2021 ve věci C-800/19 (Mittelbayerischer Verlag KG).

¹⁸⁶ TREPPOZ, Edouard, Anne SINAY-CYTERMANN, Horatia MUIR WATT, Sabine CORNELOUP a David JACOTOT. V. — Union européenne. In: *Revue critique de droit international privé*. 2013, s. 472-528. ISSN 0035-0958.

sporech plynoucích ze smlouvy má za cíl ochranu slabší strany a *contrario* znamená, že takovou funkci nemá.

Proč má smysl řešit, zda zvláštní příslušnost (ne)slouží k ochraně slabší strany? V případě negativního závěru je nepodstatné, kdo je v pozici žalobce a kdo žalovaného. Soudní dvůr nesmí vykládat rozdílně tato pravidla příslušnosti, ať už žalobce nebo žalovaný bude kdokoliv.

Byť by měl při výkladu zvláštní příslušnosti Soudní dvůr vykládat ustanovení bez ohledu na postavení žalobce a žalovaného, v případě některých judikátů není dle mého názoru jednoznačné, že by Soudní dvůr rozhodl stejně, kdyby strany v původním řízení byly v opačném postavení. Příkladem je rozsudek *Rehder*.¹⁸⁷ Skutková část spočívala v tom, že cestující žaloval u německého soudu leteckou společností se sídlem v Lotyšsku na poskytnutí náhrady škody za zrušený let z Mnichova do Vilnius. Soudní dvůr rozhodl, že místem plnění v tomto případě je jak místo odletu, tak místo příletu a žalobce může volit, v kterém z těchto míst podá žalobu. Nejsem přesvědčen, že by Soudní dvůr rozhodl stejně v případě, že by letecká společnost žalovala cestujícího.¹⁸⁸ S ohledem na výše zmíněné, rozsudkem Soudní dvůr nepřímou stanovil, že i společnost může žalovat svého cestujícího v místě odletu a příletu, což je pro cestujícího velmi nevýhodné, vezme-li v potaz, že na smlouvy o přepravě se dle čl. 17 odst. 3 neuplatní oddíl 4 nařízení Brusel I bis o spotřebitelských smlouvách.¹⁸⁹

5.4. Rozsah přezkumu tvrzených údajů zakládajících jurisdikci

Složitá se jeví otázka, na kolik má soud při stanovení své jurisdikce vycházet z tvrzení žalobce, aniž by je ověřoval. Poprvé problematiku otevřel Soudní dvůr v rozsudku *Effer*. Žalovaný namítal, že mezi ním a žalobcem nebyla uzavřena smlouva. Soudní dvůr v bodě 7 judikoval, že pouhá námitka neexistence smlouvy nemůže zapříčinit neaplikovatelnost jurisdikční normy stanovící příslušnost soudu řešícího spory ze smlouvy. Jedná se o správné rozhodnutí, neboť skutečnost, zda strany před soudem mezi sebou uzavřely smlouvu, má být předmětem dokazování při jednání, nikoliv v počáteční fázi řízení, v níž soud posuzuje svou příslušnost.

¹⁸⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. července 2009 ve věci C-204/08 (*Rehder*).

¹⁸⁸ Častěji je letecká společnost v postavení žalované, nicméně není vyloučeno, aby společnost žalovala cestujícího.

¹⁸⁹ Tento závěre také výslovně potvrdil Soudní dvůr v rozsudku ze dne 11. dubna 2019 ve věci C464/18 (*Ryanair DAC*) bod 29.

V rozsudku Peters¹⁹⁰ Soudní dvůr v bodě 17 judikoval, že znění Bruselské úmluvy umožňuje národnímu soudu, aby posoudil svou příslušnost, aniž by byl povinen věcně přezkoumávat žalobu. Nejpodrobněji se Soudní dvůr vyjádřil v rozsudku Kolassa¹⁹¹, když v bodě 65 judikoval, že ve stádiu zkoumání příslušnosti, není žádoucí postupovat podrobné dokazování, soud by měl rozhodnout na základě údajů, které má k dispozici, přičemž mezi tyto informace patří také tvrzení žalovaného. Podle komentáře¹⁹² postačí, je-li prima facie zřejmé, že spor plyne ze smlouvy nebo deliktu. Pro posouzení příslušnosti není podstatné, jaké pojmy použil žalobce v žalobě, z toho důvodu, bude-li hovořit o žalovaném jako o škůdci, ale ze skutkových okolností případu plyne, že strany mezi sebou uzavřely smlouvu, je nezbytné určit příslušnost na základě čl. 7 odst. 1 nikoliv 2.

V rozsudku Shevill v bodě 41 se Soudní dvůr vyjádřil k tehdejšímu čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy. Soud judikoval, že pro rozhodnutí, zda jednání, jež je předmětem žaloby dosahuje dostatečné intenzity, aby mohlo být považováno za deliktní, a tudíž založit příslušnost soudu dle čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy (dnes čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis), je nezbytné aplikovat lex causa zjištěné na základě lex fori, a to s výhradou, že tímto použitím nebude dotčen užitečný účinek úmluvy.

5.5. Restriktivní výklad

Soudní dvůr dlouhodobě judikuje¹⁹³, že pravidla zvláštní příslušnosti jsou výjimkou z obecného pravidla *acquiritor sekvitur forum rei*. V rozsudku Réunion¹⁹⁴ a Handte¹⁹⁵ z toho důvodu vyloučil extenzivní výklad těchto ustanovení, přičemž generální advokát Jacobs ve stanovisku ve věci Handte¹⁹⁶ v bodě 33 výslovně odmítl restriktivní výklad s odůvodněním, že samotná skutečnost, že se jedná o výjimku neznamena, že pravidla zvláštní příslušnosti mají být vykládána restriktivně, nýbrž mají být vykládána doslovně ve spojení s teologickým výkladem.

Soudní dvůr v následujících judikátech¹⁹⁷ již zmiňoval výslovně restriktivní výklad. V případě jurisdikční normy zakotvené v čl. 4 je pravomoc soudů odvozena od bydliště žalovaného, vychází tudíž ze subjektu sporu, naproti tomu v případě pravidel zvláštní

¹⁹⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. března 1983 ve věci C-34/82 (Peters).

¹⁹¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 28. ledna 2015 ve věci C-375/13 (Kolasa) body 61-5.

¹⁹² DICKINSON, Andrew a Eva LEIN. *The Brussels Regulation Recast*. Oxford University Press, 2015, s. 141.

¹⁹³ Například v rozsudku Soudního dvora ze dne 19. února 2002 ve věci C-256/00 (Besix) bod 26.

¹⁹⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. října 1997 ve věci C-51/97 (Réunion) bod 16.

¹⁹⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. června 1992 ve věci C.26/91 (Handte) bod 14.

¹⁹⁶ Stanovisko generálního advokáta Francise Geoffreyeho Jacobse ze dne 14. března 2002 k věci C167/00 (Handte).

¹⁹⁷ Např. rozsudek Soudního dvora ze dne 18. července 2013 ve věci C-147/12 (ÖFAB) bod 31.

příslušnosti jsou hraničním určovatelem skutečnosti související s předmětem sporu. Je pravdou, že vždy, když lze příslušnost soudu určit na základě pravidel zvláštní příslušnosti, lze tak učinit i na základě jurisdikčního pravidla obsaženého v čl. 4.¹⁹⁸ Nicméně v nařízení Brusel I bis existují normy, které vylučují použití čl. 4. Příkladem je oddíl 6 stanovící pravidla výlučné příslušnosti. Ze skutečnosti, že v některých případech nebude příslušnost soudu založena na místě bydliště žalovaného, počítá také recitál 15 nařízení Brusel I bis. Tato skutečnost nabeurčuje závěr, že čl. 4 je všeobecnou jurisdikční normou, která zapřičiňuje, že ostatní jurisdikční normy by měly být vykládány restriktivně.

V případě některých rozhodnutích Soudního dvora vyvstávají pochybnosti, zda soud sám postupoval na základě doktríny o úzkém výkladu. V rozsudku Peters¹⁹⁹ Soudní dvůr rozhodl, že pod čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy spadá žaloba, prostřednictvím níž asociace sdružující stavitele žaluje svého člena z důvodu neplnění členských povinností, přičemž dle právního řádu Nizozemí a Německa nebyly vztahy mezi právnickou osobou a jejím členem považovány za vztahy smluvní, ale vztahy sui generis. V oblasti jurisdikční normy stanovící příslušný soud ve sporech z deliktu může vzbuzovat pochybnosti ohledně následování restriktivního výkladu rozsudek Henkel²⁰⁰, v němž Soudní dvůr zařadil preventivní žaloby pod tuto jurisdikční normu v době, kdy znění jurisdikční normy tento závěr nepodporovalo. Přičemž v tomto rozsudku Soudní dvůr také stanovil, že nezisková organizace, jenž zastupuje zájmy spotřebitelů, může využít jurisdikční normy v čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I k podání žaloby mající za cíl zabránit podnikateli v užívání protiprávních ujednání ve smlouvě se spotřebiteli. Neziskové organizaci žádná škoda nevznikla a ani nehrozil její vznik.

V souladu s restriktivním výkladem jsou závěry obsažené v rozsudku Besix.²⁰¹ V bodě 55 rozsudku soud judikoval, že tehdejší čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy nelze použít v případě, že předmětem sporu je závazek zdržet se určitého jednání, jenž není lokalizován v jednom konkrétním místě. Závěr je logický, protože hraničním určovatelem je místo plnění, které by v tomto případě nemohlo být nalezeno. Jako alternativa se může jevit stanovit místo plnění v místě, kde žalovaný konal, byť na základě dohody v tomto místě (a zároveň kdekoli jinde) konat nesměl. Řešení je nevhodné, protože je čistě v rukou žalovaného určení příslušného soudu,

¹⁹⁸ K otázce de lege ferenda, zda by tomu tak mělo být blíže kapitola 4.2.

¹⁹⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. března 1983 ve věci C-34/82 (Peters).

²⁰⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 1. října 2002 ve věci 167/00 (Henkel).

²⁰¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. února 2002 ve věci C-256/00 (Besix).

což v případě, jedná-li se o příslušnost ve sporu ze smlouvy, jenž je (minimálně) dvoustranným právním jednáním, nežádoucí.

Závěr

V této práci jsem rozebral vybrané jurisdikční normy nařízení Brusel I bis, a to včetně jejich znění a judikatury vydané v době účinnosti Bruselské úmluvy a nařízení Brusel I (souhrnně Bruselský režim). Na začátku diplomové práce jsem popsal nevýhody, které pramenily s přijetím jurisdikčních norem ve formě mezinárodní smlouvy (Bruselská úmluva), a které byly přijetím nařízení Brusel I odstraněny. Otázka formy právního předpisu, v němž jsou normy zakotveny je významná, neboť v případě mezinárodní smlouvy byla nutná ratifikace národními parlamenty, která ale v jednotlivých státech probíhala s mnohaletým zpožděním. Zakotvením jurisdikčních norem ve formě nařízení byl tento nedostatek odstraněn a normy nabyly účinnosti až na výjimky ve všech členských státech ve stejný okamžik. Blíže kapitola 1.3.2.

V úvodní kapitole jsem se také věnoval pojmosloví. Pojmy pravomoc a (mezinárodní) příslušnost nevnímám jako synonyma. Domnívám, že je žádoucí, aby pojmy uvedené v nařízení Brusel I bis měly totožný význam jako českém občanském právu procesním a v zákoně o mezinárodním právu soukromém. K tomuto závěru jsem dospěl na základě dvou argumentů. Za prvé přispěje k přehlednosti práva, když pojmy v jediném oboru práva (mezinárodní právo soukromé) budou mít stejný význam, bez ohledu na skutečnost, zda pojem je použit v předpise národním nebo evropském. Právě zákon o mezinárodním právu soukromém pojmy pravomoc a příslušnost rozlišuje. Druhý závěr pramení z názoru, že rozlišování pojmů pravomoc a příslušnost lépe dokáže popsat povahu jurisdikční normy a její vztah k národním procesním pravidlům. V případě, kdy jurisdikční norma určuje také (místní) příslušnost, jak je tomu v případě čl. 7 odst. 1 a 2 je vyloučena aplikace národních norem stanovujících místní příslušnost.

V následných kapitolách jsem se již věnoval dvou vybraným jurisdikčním normám. Prvně bylo nezbytné vymezit jejich hranice, neboť čl. 7 odst. 1 a 2 jsou vzájemně výlučné a určují příslušný soud na základě rozdílných hraničních určovatелů. Soudní dvůr se ve své judikatuře zaměřil primárně na definici pojmu smlouva a nároky ze smlouvy, přičemž pojem deliktní a kvazideliktní odpovědnost definoval negativně ve vztahu k smluvní odpovědnosti. Soudní dvůr vychází ze závěru, že mimosmluvní a deliktní odpovědnost jsou synonyma. Tento závěr je sporný s ohledem na systematiku nařízení Řím II, které výslovně rozlišuje mezi pojmy deliktní a mimosmluvní odpovědnost, kdy prvně jmenovaný je podskupinou druhého, přičemž mimosmluvní odpovědnost zahrnuje například bezdůvodné obohacení nebo jednatelství bez

příkazu, které ale systematickou nařízením Řím II nejsou součástí deliktů odpovědnost. Soudní dvůr se v žádném ze svých rozsudků k tomuto protiargumentu nevyjádřil. Naopak kvituje, že Soudní dvůr pro aplikaci článku 7 odst. 1 nevyžaduje uzavření smlouvy, ale postačí svobodně přijatý závazek jedné strany vůči druhé. Hraničním určovatelem je místo plnění závazku, skutečnost, zda byla (dle národního práva) uzavřena smlouva je nepodstatné.

Jurisdikční normy stanoví příslušnost ve sporech ze smlouvy věnují třetí kapitole. Norma je zakotvena v čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis. Tento odstavec obsahuje tři písmena, kdy písm. c) pouze vyjasňuje vztah mezi ustanoveními pod písm. a) a b). Písm. b) se aplikuje v případě, že nároky vyplývají ze smlouvy o koupi zboží nebo smlouvy o poskytování služeb. Naopak v ostatních nárocích ze smlouvy (pomineme-li oddíly 3 až 5 nařízení Brusel I bis), je nezbytné určit příslušnost soudu na základě písm. a). Ustanovení se liší, neboť ve vztahu ke smlouvě o koupi zboží a smlouvě o poskytování služeb je určeno místo plnění (místo poskytnutí služby/místo dodání zboží) a to bez ohledu, zda předmětem sporu je jiný závazek, např. zaplacení kupní ceny, která může být splatná v jiném místě než v místě dodání zboží. Ustanovení pod písm. c) stanovuje příslušnost pro každý závazek zvlášť, přičemž místo plnění závazku je nezbytné zjistit dle *lex causa*, zjištěného pomocí *lex fori*. Právě ve výkladu písmene a) sehrála významnou roli rozhodovací praxe Soudního dvora, neboť dva výše uvedené závěry jsou uvedeny v judikátech *De Bloos* a *Tessili*. Tyto dva závěry byly v minulosti často napadány, neboť znesnadňují jednotný výklad norem, kdy je stále nutné aplikovat národní pravidla (místo plnění závazku) pro stanovení příslušného soudu. Z výše uvedeného důvodu je důležité najít hranici mezi písm. a) a b), kterou Soudní dvůr řešil především kazuisticky v jednotlivých případech, což bylo nejspíše nevyhnutelné.

Jurisdikční normy stanoví příslušnost soudu ve sporech z deliktu se věnují ve čtvrté kapitole. Také při výkladu této jurisdikční normy měl významnou úlohu Soudní dvůr. Zásadní byl již první judikát vykládající tuto normu. V rozsudku *Mines de Potas* stanovil soudní dvůr, že místo škodné události zahrnuje místo škody i místo příčiny škody, přičemž ale pouze soud určený na základě místa příčiny škody může rozhodnout o náhradě celé újmy. V následujících judikátech se Soudní dvůr věnoval již převážně místu škody, což je logické, neboť pro žalobce stanovuje toto místo zpravidla příznivější sudiště, oproti místu příčiny škody, které často odkazuje na stát bydliště žalovaného škůdce. Soudní dvůr se vyjadřoval kazuisticky k určení místa škody v jednotlivých případech, což je ale pravděpodobně s ohledem na rozmanitost jednotlivých deliktů nevyhnutelné.

V poslední kapitole jsem nacházel společné znaky obou jurisdikčních norem. Za nejdůležitější společný znak vybraných jurisdikčních norem považuji skutečnost, že neurčují pouze pravomoc soudu, ale také místní příslušnost. V případě, kdy národní pravidla místní příslušnosti budou v rozporu s předmětnými jurisdikčními normami, bude nezbytné s ohledem na přednost evropského práva vycházet z nařízení Brusel I bis.

Seznam zkratk

Bruselská úmluva	Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 27. září 1968.
Nářízení Brusel I	Nářízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.
Nářízení Brusel I bis	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.
Nářízení Řím II	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy.
Nářízení o dědictví	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení.
Nářízení o výživném	Nářízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích

	povinností.
EHS / Společenství	Evropské hospodářské společenství.
ESVO	Evropské společenství volného obchodu.
Příslušnost ve sporu ze smlouvy	Příslušnost soudu stanovená na základě čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis nebo v ustanoveních tomuto ustanovení předcházející obsažených v Bruselské úmluvě a nařízení Brusel I.
Příslušnost ve sporu z deliktu	Příslušnost soudu stanovená na základě čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis nebo v ustanoveních tomuto ustanovení předcházejících obsažených v Bruselské úmluvě nebo nařízení Brusel I.
Soudní dvůr	Soudní dvůr Evropské unie.
Nařízení Řím I	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy.
Bruselský režim	Bruselská úmluva, Nařízení Brusel I a Nařízení Brusel I bis.
ZMPS nebo Zákon o mezinárodním právu soukromém;	Zákon č. 91/2012 Sb., Zákon o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

BEAUMONT, Paul, Mihail DANOV, Katarina TRIMMINGS a Burcu YÜKSEL. *Cross-border litigation in Europe*. 1. Oxford: Hart Publishing, 2017. ISBN 978-1-78225-676-2.

DICKINSON, Andrew a Eva LEIN. *The Brussels Regulation Recast*. Oxford University Press, 2015. ISBN 0198714289.

HOLLEAUX, Dominique a Pierre GOTHOT. *La Convention de Bruxelles du 27 septembre 1968: compétence judiciaire et effets des jugements dans la CEE*. Paris: Jupiter, 1985. ISBN 8439868847.

SCHÜTZE, Robert. *European Union Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. ISBN 978-1-107-41653-6.

WIDIMSKI, František. *Německo-český a česko-německý slovník*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

MANKOWSKI, Peter a Ulrich MAGNUS. *Brussels Ibis Regulation*. Köln: Otto Schmidt, 2016. Student (Leges). ISBN 978-3-504-08005-1.

MANKOWSKI, Peter. *Research handbook on the Brussels ibis regulation*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020. ISBN 978 1 78811 078 5.

Revue critique de droit international privé. 2013. Dalloz, 2013. Dostupné online z: <https://www.cairn.info/revue-critique-de-droit-international-prive-2013-2.htm?contenu=sommaire>.

Praxis des Internationalen Privat – und Verfahrensrechts. 1991.

Praxis des Internationalen Privat – und Verfahrensrechts. 2008.

KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-550-0.

TAGARAS, H. Chronique de jurisprudence de la cour de justice relative a la Convention de Bruxelles: Années judiciaires 1988/89. Cahiers de droit européen. Bruxelles, 1990, 1990(6), 658-719. Dostupné online z < <https://bib.leuven.be/rbib/collectie/archieven/cde/1990-5-6.pdf>>.

Die internationale Zuständigkeit für Haftungsklagen gegen Gesellschafter und Geschäftsleiter: Urteil des EuGH vom 18. Juli 2013. 2014. ISSN 0943-3929.

Seznam použitých internetových zdrojů

Vyhledávací formulář SDEU. Dostupné online z: <<https://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=en>>.

Francouzská databáze mezinárodních smluv. Dostupné online z: <https://basedoc.diplomatie.gouv.fr/exl-php/recherche/mae_internet___traites>.

Nizozemská databáze mezinárodních smluv. Dostupné online z: <<https://treatydatabase.overheid.nl/en/Verdrag/ZoekUitbreid>>.

Stránky Haagské konference mezinárodního práva soukromého. Dostupné online z: <<https://www.hcch.net/en/home>>.

Stránky Úřadu pro publikace Evropské unie. Dostupné online z: <<https://op.europa.eu/cs/home>>.

Databáze právních předpisů EU. Dostupné online z: <<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=cs>>.

Seznam slovník. Dostupné online z: <<https://slovník.seznam.cz/preklad/anglicky>>.

Švýcarská elektronická sbírka zákonů. Dostupné online z: <<https://www.fedlex.admin.ch/de/home>>.

Rakouský právní informační systém. Dostupné online z: <<https://www.ris.bka.gv.at/default.aspx>>.

Internetové stránky obsahující statistiky napříč obory. Dostupné online z:

<<https://www.statista.com/>>.

Stánky knihovny Katolické univerzity v Lovani. Dostupné online z:

<<https://bib.leuven.be/>>.

Dánská elektronická sbírka zákonů. Dostupné online z:

<<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2013/518>>

Seznam použitých právních aktů

Zákon č. 85/1996 Sb. ve znění pozdějších předpisů (zákon o advokacii).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 12. prosince 2012.

La convention entre la Belgique et la France sur la compétence judiciaire, sur l'autorité et l'exécution des décisions judiciaires, des sentences arbitrales et des actes authentiques, signée à Paris le 8 juillet 1899.

La convention entre la Belgique et les Pays-Bas sur la compétence judiciaire territoriale, sur la faillite, ainsi que sur l'autorité et l'exécution des décisions judiciaires, des sentences arbitrales et des actes authentiques, signée à Bruxelles le 28 mars 1925.

Dohoda mezi Evropským společenstvím a Dánským královstvím o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Bruselská úmluva) znění z roku 1968.

Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Bruselská úmluva) znění z roku 1978.

Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Bruselská úmluva) znění z roku 1989.

Smlouva o fungování Evropské unie včetně protokolů.

Zákon č. 91/2012 Sb., zákon o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 97/1963 Sb., zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Slovenský zákon č. 160/2015 Z. Civilný sporový poriadok.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení (nařízení o dědictví).

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (nařízení o výživném).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II).

Úmluva o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech sjednána v Luganu 30. října 2007 (Luganská úmluva z roku 2007).

Úmluva o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech sjednána v Luganu 16. září 1988 (Luganská úmluva z roku 1988).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91.

Convention of 15 April 1958 on the jurisdiction of the selected forum in the case of international sales of goods.

Směrnice Rady 2006/112/ES ze dne 28. listopadu 2006 o společném systému daně z přidané hodnoty.

Úmluva o sjednocení některých pravidel pro mezinárodní leteckou dopravu ze dne 28. května 1999 (Montrealská úmluva).

Seznam použité judikatury

Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. října 1976 ve věci C-12/76 (Tessili).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. října 1976 ve věci C-14/76 (De Bloos).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. října 1976 ve věci C-29/76 (LTU).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 30. listopadu 1976 ve věci C-21/76 (Mines de Potass).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. listopadu 1978 ve věci C-33/78 (Somafer).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. ledna 1980 ve věci C-56/79 (Zelger).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. března 1982 C-38/81 (Effer).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. května 1982 ve věci C-133/81 (Ivenel).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. března 1983 ve věci C-34/82 (Peters).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. ledna 1987 ve věci C-266/85 (Shenavai).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 8. března 1988 ve věci C-9/87 (Arcado).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. září 1988 ve věci C-189/87 (Kalfelis).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. února 1989 ve věci C-32/88 (Six Construction).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 10. ledna 1990 ve věci C-115/88 (Reichert I).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 11. ledna 1990 ve věci C-220/88 (Dumez France).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. března 1992 ve věci C-261/90 (Reichert II).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. června 1992 ve věci C-26/91 (Handte).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. července 1993 ve věci C-125/92 (Mulox).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 29. června 1994 ve věci C-288/92 (Custom Made).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. prosince 1994 ve věci C-406/92 (Tatry).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 7. března 1995 ve věci C-68/93 (Shevill).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. září 1995 ve věci C-364/93 (Marinari).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 20. února 1997 ve věci C-106/95 (MSG).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. října 1997 ve věci C-51/97 (Réunion).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. října 1999 ve věci C-420/97 (Leathertex).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. února 2002 ve věci C-256/00 (Besix).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. února 2002 ve věci C-37/00 (Weber).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. září 2002 ve věci C-334/00 (Tacconi).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 1. října 2002 ve věci C-167/00 (Henkel).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. února 2004 ve věci C-265/02 (Frahuil).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. července 2006 ve věci C-103/05 (Reich Montage AG).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 3. května 2007 ve věci C-386/05 (Color Drack).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 23. dubna 2009 ve věci C-533/07 (Falco).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. července 2009 ve věci C-204/08 (Rehder).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. července 2009 ve věci C-189/09 (Zuid-Chemie).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. února 2010 ve věci C-381/08 (Car Trim).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 11. března 2010 ve věci C-19/09 (Wood Floor).

Rozsudek soudního dvora ze dne 7. prosince 2010 ve spojené věci C-585/08 a C-144/09 (Pammer a Hotel Alpenhof).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. června 2011 ve věci C-87/10 (Electrosteel).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. listopadu 2011 ve věci C-327/10 (Hypoteční banka).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. října 2012 ve věci C-133/11 (Folien Fischer).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. března 2013 ve věci C-419/11 (Česká spořitelna).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. května 2013 ve věci C-228/11 (Melzer).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 18. července 2013 ve věci C-147/12 (ÖFAB).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. prosince 2013 ve věci C-9/12 (Corman-Collins).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. ledna 2014 ve věci C-45/13 (Kainz).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 28. ledna 2015 ve věci C-375/13 (Kolasa).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. listopadu 2016 ve věci C-417/15 (Schmidt).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. června 2017 ve věci C-249/16 (Kareda).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 7. března 2018 ve spojených věcech C-274/16, C-447/16 a C-448/16 (flightright).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 11. července 2018 ve věci C-88/17 (Zurich Insurance).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 11. dubna 2019 ve věci C-464/18 (Ryanair DAC).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 8. května 2019 ve věci C-25/18 (Kerr).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 7. listopadu 2019 ve věci C-213/18 (Adriano Guaitoli).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. prosince 2019 ve věci C-421/18 (Ordre des avocats).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. března 2020 ve věci C-215/18 (Primera Air Scandinavia).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 11. listopadu 2020 ve věci C-433/19 (Elmes).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. února 2021 ve věci C-804/19 (Markt24).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. června 2021 ve věci C-800/19 (Mittelbayerischer Verlag KG).

Rozsudek Vrchního zemského soudu v Karlsruhe ze dne 22. prosince 2009 ve věci 13 U 102/09.

Usnesení Nejvyššího soudu ze 13. dubna 2021, sp. zn. 30 Cdo 1926/2020.

Seznam stanovisek generálních advokátů Soudního dvora

Stanovisko generálního advokáta Henriho Mayrase ze dne 15. září 1975 k věci C-12/76.

Stanovisko generálního advokáta Gerharda Reischla ze dne 15. září 1976 k věci C-14/76.

Stanovisko generálního advokáta Francesca Capotortiho ze dne 10. listopadu 1976 ve věci C-21/76.

Stanovisko generálního advokáta Francesca Capotortiho ze dne 17. ledna 1980 k věci C-56/79.

Stanovisko generálního advokáta Gerharda Reischla ze dne 11. května 1982 k věci C-133/81.

Stanovisko generálního advokáta Giuseppe Federica Manciniho ze dne 1. února 1983 k věci C-34/82.

Stanovisko generálního advokáta Federica Manciniho ze dne 4. listopadu 1986 k věci C-266/85 (Shenavai).

Stanovisko generálního advokáta Gordona Slynna ze dne 17. prosince 1987 k věci C-9/87.

Stanovisko generálního advokáta Giuseppeho Tesaura ze dne 15. prosince 1988 k věci C-32/88.

Stanovisko generálního advokáta Clause Christiana Gulmanna ze dne 20. února 1992 k věci C-61/90.

Stanovisko generálního advokáta Francise Geoffreiho Jacobse ze dne 8. dubna 1992 k věci C-26/91.

Stanovisko generálního advokáta Marco Darmona ze dne 14. července 1994 k věci C-68/93.

Stanovisko generálního advokáta Phillippa Légera ze dne 10. ledna 1995 k věci C-68/93.

Stanovisko generálního advokáta Francise Geoffreyeho Jacobse ze dne 14. března 2002 k věci C-167/00.

Stanovisko generálního advokáta Yvese Bota ze dne 15. února 2007 k věci C-386/05.

Stanovisko generální advokátky Verici Trstenjak ze dne 27. ledna 2009 k věci C-533/07.

Stanovisko generálního advokáta Niila Jääskinena ze dne 19. dubna 2012 k věci C-133/11.

Stanovisko generálního advokáta Niila Jääskinena ze dne 29. listopadu 2012 ve věci C-228/11 (Melzer).

Stanovisko generální advokátky Juliany Kokottové ze dne 31. ledna 2019 k věci C-25/18.

Seznam ostatních zdrojů

Zpráva Komise Evropského hospodářského společenství ze dne 22. 10. 1959.

Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters; OJ 1979 C 59/1 (Report Jenard).

Report on the Convention on the Association of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters and to the protocol on its interpretation by the Court of Justice; OJ 1979 C 59/71 (Report Schlosser).

Návrh Komise páté verze Bruselské úmluvy zveřejněn 26.11.1997, COM(97) 609 final.
Dostupné online z <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51997PC0609&from=EN>>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Zelená kniha o posouzení nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, KOM (2009) 175 v konečném znění.

Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o uplatňování nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, KOM (2009) 174.

Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech KOM (2010) 748.

Proposal for a COUNCIL REGULATION (EC) on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. Dostupné online z <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:51999PC0348>>.

Odpověď Komise na dotaz europoslance Bernarda Cousteho ze dne 24. října 1984. Dostupné online z: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1985:071:FULL&qid=1651165840820&from=EN> s. 10-11>.

Jurisdikční normy v nařízení Brusel I bis

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje oboru mezinárodního právo soukromého, konkrétně jeho části mezinárodní právo procesní. Předmětem jsou pravidla zvláštní příslušnosti zakotvená v nařízení Brusel I bis. Jedná se o jurisdikční normy, které stanovují příslušné jiné soudy nad rámec soudů určených dle státu bydliště žalovaného. Diplomová práce se věnuje pouze dvou zvláštním jurisdikčním normám, a to jurisdikční normě stanovující příslušnost soudu řešícího spor plynoucí ze smlouvy a jurisdikční normě stanovující příslušnost soudu řešícího spory z deliktu. Práce je rozdělena na abstraktní část, jejíchž hlavním cílem je osvětlit čtenáři základní pojmy, popsat teoretické rozdělení jurisdikčních norem a vymezit působnost nařízení Brusel I bis, a to především věcnou působnost ve vztahu k rozhodcím řízením. V dalších částech práce popisuje podrobně jurisdikční normy zakotvené v čl. 7 odst. 1 a odst. 2 nařízení Brusel I bis a předchůdce těchto právních ustanovení zakotvených v Bruselské úmluvě a nařízení Brusel I a hledá hranice mezi těmito jurisdikčními normami a jejich společné znaky. Ve vztahu k jurisdikční normě stanovící příslušnost soudu řešícího spory ze smlouvy se práce věnuje podrobně původní jurisdikční normě zakotvené v čl. 7 odst. 1 písm. a), jenž se aplikuje v případě sporu ze všech smluv mimo smluv o koupi zboží a smluv o poskytování služeb. V této části práce je řešena otázka, podle jakého práva je nutné určit závazek a jeho místo plnění, jenž je rozhodné pro stanovení příslušnosti soudu; práce se zabývá také otázkou, zda závazek, jenž není předmětem řízení může být rozhodující pro stanovení příslušnosti soudu, popřípadě za jakých podmínek. V případě jurisdikční normy zakotvené v čl. 7 odst. 1 písm. b), jenž pro smlouvu o koupi zboží a smlouvu o poskytování služeb stanovuje příslušnost na základě místa dodání zboží a místa poskytování služeb, se práce zabývá důvodem zakotvení těchto upřesnění ve vztahu k písm. a). Dále práce ve vztahu k odst. b) řeší mimo jiné definice pojmů „prodej zboží“ a „poskytování služeb“; situace kdy zboží nebo služba v rámci jedné smlouvy jsou dodány, respektive poskytnuty, na více místech, a to ať už v rámci jediného státu nebo ve více různých státech; situace, kdy se dohodnuté místo plnění liší od reálného místa plnění nebo v případě, kdy plnění nebylo vůbec poskytnuto. Ve vztahu k jurisdikční normě v čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis je rozebírán především pojem „škodná událost“, jenž v případě distančních deliktů obsahuje minimálně dvě místa, jež jsou rozhodná pro stanovení příslušnosti soudu.

Zásadní otázky řešeny ve vztahu k oběma jurisdikčním normám jsou použitelnost těchto norem v případě, změny některé ze stran smlouvy, dlužníka nebo věřitele v případě závazků plynoucích z deliktu a určení příslušného soudu v případě negativních deklaratorních žalob.

Práce čerpá především z rozsudků Soudního dvora a stanovisek generálních advokátů.

Klíčová slova: Judikatura Soudního dvora, nařízení Brusel I bis, zvláštní příslušnost

Jurisdictional rules in the Brussels Ibis Regulation

Abstract

The master thesis is devoted to the field of private international law, specifically its part of international procedural law. The subject is the rules of special jurisdiction laid down in the Brussels I bis Regulation. These are jurisdictional rules which provide for the jurisdiction of courts other than those designated by the defendant's State of residence. The thesis focuses on only two special jurisdictional rules, namely the jurisdictional rule establishing the jurisdiction of the court dealing with a dispute arising out of a contract and the jurisdictional rule establishing the jurisdiction of the court dealing with a dispute arising out of a tort. The thesis is divided into an abstract part, the main aim of which is to explain the basic concepts to the reader, to describe the theoretical division of jurisdictional rules and to define the scope of the Brussels I bis Regulation, in particular the substantive scope in relation to arbitration proceedings. In the following parts of the thesis, it describes in detail the jurisdictional norms enshrined in Articles 7(1) and 7(2) of the Brussels I bis Regulation and the predecessors of these legal provisions enshrined in the Brussels Convention and the Brussels I Regulation, and looks for the boundaries between these jurisdictional norms and their common features. In relation to the jurisdictional rule establishing the jurisdiction of the court seized of contractual disputes, the thesis examines in detail the original jurisdictional rule enshrined in Article 7(1)(a), which applies in the case of disputes arising out of all contracts other than contracts for the sale of goods and contracts for the provision of services. This part of the thesis deals with the question of the law of the obligation and its place of performance which is decisive for determining the jurisdiction of the court; the thesis also deals with the question whether an obligation which is not the subject of the proceedings may be decisive for determining the jurisdiction of the court or under what conditions. In the case of the jurisdictional rule laid down in Article 7(1)(b), which provides for jurisdiction for a contract for the sale of goods and a contract for the provision of services on the basis of the place of delivery of the goods and the place of provision of the services, the thesis discusses the reason for making these specifications in relation to subparagraph (a). In addition, the work addresses, in relation to paragraph (b), *inter alia*, the definitions of the terms 'sale of goods' and 'supply of services'; situations where goods or services under one contract are supplied, or rendered, in several places, either within a single State or in several different States; situations where the agreed place of performance differs from the actual place of performance or where the performance has not been rendered at all. In relation to the jurisdictional rule in Article

7(2) of the Brussels I bis Regulation, the concept of 'harmful event' is discussed in particular, which in the case of distance torts includes at least two places which are decisive for determining the jurisdiction of the court.

The principal issues addressed in relation to both jurisdictional norms are the applicability of these norms in the event of a change of either party to a contract, debtor or creditor in the case of obligations arising out of a tort and the determination of the competent court in the case of negative declaratory actions.

The work draws mainly on judgments of the Court of Justice and opinions of the Advocates General.

Klíčová slova: Case law of the European Court of Justice, Brussels Ibis Regulation, Special jurisdiction